

2012:5

Rätt ersättning till rättsliga biträden

En översyn av beräkningsmodellen för
timkostnadsnormen

MISSIV

DATUM
2012-03-15
ERT DATUM
2011-04-14

DIARIENR
2011/112-5
ER BETECKNING
Ju2011/2954
Ju2011/6078

Regeringen
Justitiedepartementet
103 39 Stockholm

Uppdrag till Statskontoret om en översyn av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Statskontoret har den 14 april 2011 fått i uppdrag av regeringen att göra en översyn av beräkningsmodellen för timkostnadsnormen.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Rätt ersättning till rättsliga biträden. En översyn av beräkningsmodellen för timkostnadsnormen* (2012:5).

Generaldirektör Yvonne Gustafsson har beslutat i detta ärende. Utredningschef Bob Pernodd, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Yvonne Gustafsson

Bob Pernodd

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Inledning	9
1.1	Uppdraget	9
1.1	Angreppssätt och avgränsningar	10
1.2	Arbetsätt och disposition	11
1.3	Metod och data	11
2	Ersättningen till rättsliga biträden – en översikt	15
2.1	Rätten till ett rättsligt biträde	15
2.2	Förordnande av rättsliga biträden	18
2.3	Det rättsliga biträdet	19
2.4	Timkostnadsnormen	23
2.5	Kontroll av kostnadsräkningarna	29
3	Kostnaderna för rättsliga biträden	33
3.1	Anslaget och dess beståndsdelar	33
3.2	Kostnadernas utveckling	34
3.3	De förklarande faktorerna	37
3.4	Faktorernas utveckling	38
3.5	Utfallet i förhållande till prognosen	42
3.6	Statskontorets slutsatser	47
4	Analys av nuvarande beräkningsmodell	51
4.1	De grundläggande principerna för modellen	51
4.2	Modellens delar; kostnader och tid	55
4.3	Uppräkningen av kostnadskomponenterna	59
4.4	Advokatbyråernas kostnader	65
5	Slutsatser och förslag	75
5.1	Utgångspunkter för Statskontorets överväganden	75
5.2	De allmänna advokatbyråerna bör inte längre användas som grund för beräkning av timkostnadsnormen	76
5.3	Bör normen vara enhetlig eller differentierad?	76
5.4	Beräkningstekniska komplikationer	78
5.5	Statskontorets förslag om ny timkostnadsnorm	88
	Referenser	95

Bilagor

1	Regeringsuppdraget	97
2	De allmänna advokatbyråerna	103
3	Utdrag från skrivelse från Advokatsamfundet den 30 november 2011	107
4	DV:s synpunkter på en förändrad beräkning av timkostnadsnormen	111
5	Redovisning av enkätsvaren	115
6	Bortfallsanalys	135
7	Tabellbearbetning	141
8	Teknisk rapport	145

Sammanfattning

Statskontoret har av regeringen fått i uppdrag att överväga om beräkningsmodellen för timkostnadsnormen för rättsliga biträden bör förändras och hur en sådan modell i så fall bör utformas.

Vid vissa situationer har privatpersoner i Sverige rätt till ett juridiskt stöd, så kallat rättsligt biträde, som staten helt eller delvis finansierar. Den ersättning som staten betalar ut som ersättning för utfört arbete baseras på en timkostnadsnorm. Regeringen fastställer årligen timkostnadsnormens nivå, med stöd av ett underlag som Domstolsverket räknar fram utifrån en beräkningsmodell. Under år 2010 bistod staten enskilda med finansiellt stöd vid närmare 140 000 tillfällen. Statens kostnader för detta stöd var cirka 1,5 miljarder kronor.

Den nuvarande timkostnadsnormen bör överges

Den nuvarande timkostnadsnormen utgår från en uppräknig av de allmänna advokatbyråernas genomsnittliga kostnader år 1998. Statskontoret analys visar att det inte har varit möjligt att på ett tillförlitligt sätt bedöma de kostnader som rättsliga biträden har för sin verksamhet idag. Det finns inte heller något tydligt samband mellan den verksamhet som bedrevs vid de allmänna advokatbyråerna och den verksamhet de rättsliga biträdena bedriver idag. Statskontoret anser därför att de kostnader som de allmänna advokatbyråerna hade år 1998 inte bör ligga till grund för den fortsatta beräkningen av den ersättning rättsliga biträden ska få.

Timkostnadsnormen bör inte längre knytas till biträdenas kostnader

Statskontoret har utifrån en enkät till ett urval advokater, och med motsvarande beräkningsmetod som används idag, räknat fram en ny norm baserad på de rättsliga biträdenas kostnader för år 2010. Beräkningen bygger på ett antal antaganden om kostnader för löner, lokaler och övriga kostnader. Resultatet för den beräknade normen år 2012 blev 1203 kronor, vilket i stort sett är samma nivå som i den nuvarande timkostnadsnormen. Den största skillnaden jämfört med den nuvarande normen är att kostnaderna för administrativ personal minskat som en följd av att de rättsliga biträdenas utnyttjande av sådant stöd minskat de senaste åren.

Den beräkning som gjorts av en ny norm är förknippad med stor osäkerhet, bl.a. som en följd av att endast 45 procent av de rättsliga biträdena besvarade enkäten. Enligt Statskontoret bör sambandet mellan timkostnadsnormens nivå och de rättsliga biträdenas kostnader överges. Detta eftersom kostnaderna inte kan klargöras, men också p.g.a. att ett system som bygger på automatisk kostnadsersättning tenderar att bli kostnadsdrivande.

Timkostnadsnormens nivå bör inte förändras

Statskontorets utredningsarbete har inte kunnat påvisa några starka skäl för att nivån på timkostnadsnormen bör justeras, vare sig upp eller ned. Där-
emot tyder resultatet av vår analys på att den nuvarande ersättningsnivån
generellt sett ger stabila ekonomiska förutsättningar för de rättsliga biträde-
nas verksamhet.

Statskontoret föreslår en modell för beräkning av timkostnadsnormen som
utgår från nivån på dagens ekonomiska ersättning, dvs. 1 205 kronor per
timme (exklusive moms) för rättsliga biträden som är godkända för F-
skattedel och 917 kronor för rättsliga biträden som inte är godkända för F-
skattedel.

Timkostnadsnormen bör knytas till utvecklingen av löner och priser i samhället

Statskontoret föreslår att det sätt på vilket normen årligen justeras för att
kompensera de rättsliga biträdena för ökade arbetskraftskostnader bör änd-
ras. Omräkning bör även fortsättningsvis göras uppdelat på arbetskrafts-
kostnader, lokaler och övriga kostnader.

I den nuvarande timkostnadsnormen används vissa tjänstekategorier inom
domstolsväsendet som bas för den årliga omräkningen av arbetskraftskost-
nader. Statskontorets förslag innebär att löneutvecklingen för tjänstemän
inom den konkurrensutsatta tillverkningsindustrin istället bör användas som
bas för uppräknings av den del av timkostnadsnormen som speglar kostnader
för lön och sociala avgifter.

Hänsyn bör tas till möjligheter till produktivitet utveckling

Statskontoret bedömer att det sätt på vilket timkostnadsnormen har räknats
upp på hittills har varit fördelaktigt för de rättsliga biträdena.

För statliga myndigheter görs ett produktivitetsavdrag när förvaltningsansla-
get årligen räknas om för att kompensera myndigheterna för ökade priser
och löner. Genom produktivitetsavdraget tas bl.a. hänsyn till de effektivise-
ringsmöjligheter som den tekniska utvecklingen innebär över tid. Statskon-
toret anser att ett produktivitetsavdrag bör göras på motsvarande sätt vid den
årliga omräkningen timkostnadsnormen.

Anslagskonsekvenser

Förslaget till en ny modell för timkostnadsnormens beräkning utgår från nu-
varande norms nivå. Det innebär att förslaget inte får några direkta anslags-
mässiga konsekvenser. Att införa ett produktivitetsavdrag vid omräkningen
av lönekostnadskomponenten i timkostnadsnormen innebär dock sannolikt
att statens kostnader för rättsliga biträden ökar i något lägre takt än vad som
vore fallet om den nuvarande beräkningsmodellen behålls.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Regeringen har den 14 april 2011 gett Statskontoret i uppdrag att överväga om beräkningsmodellen för timkostnadsnormen inom rättshjälpsområdet bör förändras.¹

Regeringen poängterar att översynen i första hand bör omfatta hur biträdenas kostnader bör beaktas och hur den nedlagda tiden bör ersättas. Statskontoret får överväga också andra frågor som rör timkostnadsnormens beräkningsmodell, om Statskontoret anser att det behövs. Översynen ska resultera i en bedömning av huruvida beräkningsmodellen bör förändras och i så fall på vilket sätt.

Regeringen pekar även på att utgifterna på anslaget för rättsliga biträden har ökat kraftigt de senaste åren och att anslaget har tillförts ytterligare medel ett flertal gånger, senast i budgetpropositionen för år 2010. De senaste prognoserna pekar på att denna utveckling fortsätter. Enligt regeringen är viktigt att timkostnadsnormen utformas så att hänsyn kan tas till eventuella övriga beslut som kan påverka användandet av rättsliga biträden. Det är med hänsyn till detta viktigt att timkostnadsnormen ses över för att kunna hitta en långsiktigt stabil nivå på anslaget.

Om Statskontoret bedömer att beräkningsmodellen bör förändras ska förslag till en ny beräkningsmodell lämnas. I samband med detta ska Statskontoret ange vad timkostnadsnormen för år 2012 skulle vara om den nya beräkningsmodellen skulle ha använts. Statskontoret ska beräkna och redovisa förslagets kostnadseffekter för anslaget Rättsliga biträden.

Statskontoret ska redovisa uppdraget till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 23 mars 2012.²

¹ Se bilaga 1 för uppdraget i dess helhet.

² I det ursprungliga uppdraget var tidpunkten för redovisning den 31 december 2011, men denna tidpunkt flyttades till den 15 februari 2012 efter ett regeringsbeslut den 13 oktober 2011.

1.1 Angreppssätt och avgränsningar

Det är fyra huvudsakliga frågor som regeringen ställer i uppdraget:

1. Bör beräkningsmodellen förändras?
2. Hur ska i så fall en ny beräkningsmodell utformas?
3. Vad blir timkostnadsnormen år 2012 enligt den nya modellen?
4. Vilka anslagskonsekvenser får den nya timkostnadsnormen?

För att besvara den första frågan i uppdraget behöver Statskontoret analysera den nuvarande beräkningsmodellen med utgångspunkt från om den ger ett bra underlag för en timkostnadsnorm och om det finns något i modellens konstruktion som behöver ändras.

För att kunna bedöma hur väl kostnadsunderlaget motsvarar det som ska ersättas har Statskontoret bl.a. begärt in uppgifter om kostnader och tidsanvändning från advokater och biträdande jurister som får ersättning baserad på timkostnadsnormen. Dessa uppgifter har sedan jämförts med vad timkostnadsnormen ger i ersättning.

För att kunna bedöma frågan om modellens konstruktion har Statskontoret analyserat modellens grundantaganden, komponenter och uppräkningsmetod. Som en del av analysen har Statskontoret lyft upp slutsatser från tidigare studier av timkostnadsnormen och behandlat kritik som har riktats mot beräkningsmodellen.

Utifrån analyserna har Statskontoret formulerat bedömningskriterier som ställs mot nuvarande beräkningsmodell och möjliga alternativ.

För att klargöra timkostnadsnormens påverkan på anslagets utveckling och problemet med prognosavvikelser har Statskontoret analyserat kostnadsutfall och förklarande faktorer till dessa. När det gäller Domstolsverkets prognoser har analysen avgränsats till brottmål, vars kostnader utgör merparten av anslagets utfall.

Det har tidigare lagts förslag om att helt ändra modell för hur ersättningen till rättsliga biträden ska gå till, vilket skulle innebära att användningen av timkostnadsnormen skulle upphöra. Statskontorets uppdrag är dock avgränsat till att se över beräkningsmodellen som sådan, inte till att analysera om en timkostnadsnorm är den mest lämpliga ersättningsmodellen. Det finns dock närliggande frågor som hör ihop med timkostnadsnormen och som Statskontoret översiktligt kommer att beröra, men inte närmare analysera. Det gäller framför allt frågorna om brottmålstaxorna och hur kostnadsräkningarna granskas.

1.2 Arbetsätt och disposition

En arbetsgrupp vid Statskontoret bestående av Gunnar Gustafsson, Ann Lundberg (projektledare), Leif Lundberg, Sven Silvander och Johan Wockelberg Hedlund och har arbetat med uppdraget.

Arbetsgruppen har samlat in data och information genom register, en enkät till advokater inom rättshjälpsområdet, rapporter och myndighetsunderlag samt intervjuer med berörda aktörer. Ambitionen har varit att ge en bred beskrivning av området för att sätta in beräkningsmodellen för timkostnadsnormen i ett sammanhang (kapitel 2).

Därefter har vi redogjort för statens kostnader för rättsliga biträden och beskrivit vad som förklarar utvecklingen av anslaget. Vi har också granskat hur Domstolsverket gör sina prognoser och vad prognosavvikelserna beror på (kapitel 3)

Vi har vidare analyserat den befintliga beräkningsmodellen utifrån principiella utgångspunkter och den kritik som framförts. Vi har även gjort jämförelser av nuvarande kostnads- och tidsunderlag med enkät- och registerdata och andra underlag (kapitel 4).

De slutsatser som dras i analysen ligger till grund för diskussionen kring hur en framtida beräkningsmodell bör se ut och vilka kriterier den bör uppfylla. Slutligen redogör vi för vår syn på vilken modell som bör användas och vilken nivå på normen som detta leder till.

1.3 Metod och data

1.3.1 Enkäten

Uppgifter om kostnader, antal årsarbetskrafter och tidsåtgång för rättsliga biträden är inget som finns tillgängligt i befintliga register. Vi har därför valt att genomföra en enkät med frågor om dessa uppgifter. Eftersom det inte finns en heltäckande förteckning över vilka de rättsliga biträdena är, har Statskontoret valt att rikta enkäten till advokater och biträdande jurister vid alla byråer som i Advokatsamfundets förteckning registrerat att man har en verksamhet inom rättshjälpsområdet. Undersökningen är en totalundersökning för byråer, men då frågorna också rör individuella förhållanden har en advokat per byrå valts ut. För att även få med de biträdande juristerna valdes alla dessa ut i urvalet. Genom urvalet har enkätens målgrupp omfattat en stor del av de rättsliga biträdena, men inte samtliga. Sammanlagt skickades enkäten till 1 076 advokater och biträdande jurister.

Då förutsättningarna för att besvara enkäten är olika för anställda advokater och biträdande jurister å ena sidan och ägare eller delägare å andra sidan, gjordes olika enkäter för dessa två grupper. För ägare och delägare delades enkäten upp på de som har sin advokatverksamhet i ett respektive flera

bolag.³ Därmed hade enkäten tre olika utformningar.⁴ Frågorna har utformats i samarbete med Advokatsamfundet och Statistiska centralbyrån (SCB) och baseras till del på en tidigare enkät som Domstolsverket använt vid en utvärdering år 2005.

445 advokater och biträdande jurister har svarat på Statskontorets webenkät, vilket innebar en svarsfrekvens på 45 procent. Med tanke på enkätens omfattning är denna svarsfrekvens ändå relativt god. Det är inte ovanligt att enkäter till företagare får svarsfrekvenser på runt 30–40 procent.⁵ Av de enkäter som är kopplade till advokater uppnådde Domstolsverkets enkät år 2005, exempelvis en svarsfrekvens på 33 procent. Vi menar att det ändå finns anledning att vara försiktig i tolkningarna av enkätresultaten.

Med anledning av svarsbortfallet har Statskontoret givit i uppdrag till SCB att göra en bortfallsanalys. Analysen visar att kvinnor, enskilda firmor samt enmansbyråer har en lägre svarsbenägenhet. Män, byråer med fler anställda (ju fler anställda desto högre svarsfrekvens) och byråer med en omsättning på fem miljoner kronor eller mer har högre svarsbenägenhet.

Med tanke på syftet med undersökningen finns risk för positiv bias i skattningarna av kostnader och tidsåtgång. Det finns troligen också ett selektionsproblem. De advokater och biträdande jurister som i högst utsträckning upplever timkostnadsnormen som ett problem torde vara mest angelägna att svara på enkäten. Båda dessa faktorer kan leda till en högre skattning av kostnaderna och en lägre skattning av debiteringsgrad.

Utöver dessa metodologiska problem har det också funnits ett tekniskt fel i webenkäten. Detta fel innebar att årsarbetskrafter endast kan anges i heltal.⁶ Statskontoret bedömer att skattningarna av timkostnaden (som bl.a. bygger på antalet årsarbetande jurister) blir mer osäker till följd av felet, men att felet innebär ett mindre problem för skattningen av timkostnaden per årsarbetande jurist. Statskontoret har hanterat denna osäkerhet genom att göra känslighetsanalyser.

³ Anledningen till denna uppdelning var att frågorna behövdes ställas på ett annorlunda sätt för ägare/delägare som har sin advokatverksamhet i flera bolag. Resultaten skulle i annat fall ha blivit svårtolkade.

⁴ Enkäterna återfinns i bilaga 6.

⁵ Som exempel kan nämnas undersökningar av Patent- och registeringsverket, Skatteverket, Sjöfartsverket och Tullverket.

⁶ Drygt 40 svarande har angivit en siffra på antalet årsarbetskrafter i kommentarsfältet, vilket har kunnat användas för att justera antalet årsarbetskrafter för dessa respondenter. Det är svårt att bedöma hur detta fel slår på antalet årsarbetskrafter totalt sett. Av svarsmönstret från Domstolsverkets enkät 2005 framgår att årsarbetskrafterna framför allt angavs med decimal när det gällde övrig personal (29 procent). När det gällde jurister, var det framför allt för de biträdande juristerna som decimaler användes (11,9) medan antalet årsarbetskrafter för ägare/delägare och anställda advokater endast angavs med decimal för 1,4 respektive 2,6 procent av svaren.

1.3.2 Registerdata

Statskontoret har beställt registeruppgifter i tabellform för de utvalda advokatbyråerna i enkätundersökningarna, dvs. inga uppgifter per byrå utan för olika grupperingar av byråer. De uppgifter som Statskontoret beställt är antal anställda, omsättning per anställd, lönekostnader per anställd och rörelsekostnader per anställd samt uppgifter om bolagsform, uppstartsår och så kallad säteskommun, dvs. den kommun där byrån finns registrerad. Uppgifterna har beställts för åren 1998 respektive 2009 (utom för säteskommun).

Syftet med att ta in dessa data har varit att komplettera enkätmaterialet och få en bild av hela populationen. I viss mån har materialet också kunnat användas för att beskriva utvecklingen över tid, då 500 av de 886 byråerna också hade verksamhet år 1998. Sammansättningen av antalet anställda och kostnadsförhållanden kan därför jämföras. Helt jämförbar blir dock inte statistiken då 336 byråer tillkommit mellan år 2000 och år 2009 och ett okänt antal har avvecklats.

1.3.3 Intervjuer

Statskontoret har genomfört intervjuer med olika aktörer inom rättshjälpsområdet. Inledande intervjuer har genomförts med Advokatsamfundet, Rättshjälpsmyndigheten och Domstolsverket. Därefter har Statskontoret även genomfört djupintervjuer med åtta av Advokatsamfundets styrelseledamöter.

Statskontoret har också intervjuat fem lagmän vid olika tingsrätter för att få en bild av domstolarnas hantering av förordnanden och ersättningar till de rättsliga biträdena samt kontroll av kostnadsräkningar.

Därutöver har ytterligare intervjuer genomförts med företrädare för Justitiekanslern och Domstolsverket.

1.3.4 Tidigare studier

Metoden för beräkning av timkostnadsnormen och anslagsutvecklingen har varit föremål för översyn tidigare. Riksrevisionsverket och Domstolsverket har haft regeringens uppdrag att se över metoden och även anslagsutvecklingen samt vad som påverkar kostnaderna. Statskontoret har tagit del av dessa studier och relaterat till dessa när det har varit relevant.

2 Ersättningen till rättsliga biträden – en översikt

Vid vissa situationer har privatpersoner i Sverige rätt till ett juridiskt stöd, så kallat rättsligt biträde, som staten helt eller delvis finansierar. Det gäller t ex den som är misstänkt för brott. Det juridiska stödet ges av en jurist som får en ersättning som baseras på timkostnadsnormen. Under år 2010 bistod staten med finansiellt stöd vid närmare 140 000 tillfällen. Statens kostnader för detta stöd var cirka 1,5 miljarder kronor. I detta kapitel beskriver vi när juridiskt stöd ges, hur det finansieras och hur det rättsliga biträdet utses.

2.1 Rätten till ett rättsligt biträde

Det finns ett antal lagar som reglerar i vilka fall och i vilken utsträckning en person har rätt att få finansiellt stöd för ett rättsligt biträde. De gäller främst rättegångsbalken, rättshjälpslagen (1996:1619), lagen (1988:609) om målsägandebiträde, lagen (1996:1620) om offentligt biträde samt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn.

2.1.1 Olika rättsliga biträden för olika situationer

Offentlig försvarare och målsägandebiträde i brottmål

Domstolen kan förordna en *offentlig försvarare* åt den som är misstänkt för brott. Den som är häktad eller anhållen har alltid rätt till en offentlig försvarare, om han eller hon begär det. Det har ingen betydelse om han eller hon erkänner eller förnekar gärningen. En offentlig försvarare ska vidare alltid förordnas för den som är misstänkt för ett brott, för vilket inte är stadgat lindrigare straff än sex månaders fängelse. Också i detta fall gäller förutsättningen att den misstänkte begär att få en offentlig försvarare.

En offentlig försvarare ska förordnas även i andra situationer, t.ex. om den misstänkte är i behov av försvarare med hänsyn till utredningen om brottet. Även den som inte begär det kan ges en offentlig försvarare. Den misstänktes önskan bör dock tillmätas stor betydelse. Till offentlig försvarare ska förordnas en advokat som är lämplig för uppdraget. Om det finns särskilda skäl kan även någon annan lämplig person utses, som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning. Företrädesvis bör det anlitas någon som brukar uppträda som rättegångsombud vid domstolen. Har den misstänkte själv föreslagit någon som är behörig ska denne förordnas, om det inte finns särskilda skäl mot det. Under år 2010 förordnades ca 81 200 offentliga försvarare.

I vissa brottmål kan domstolen förordna ett särskilt biträde för målsäganden,⁷ *målsägandebiträde*. Den grundläggande förutsättningen för att ett målsägandebiträde ska kunna förordnas är att en förundersökning har inletts.

En fråga om att förordna ett målsägandebiträde tas upp när målsäganden begär det eller när frågan av någon annan anledning blir aktuell. En målsägande ska i förundersökningsskedet underrättas om möjligheten att få ett målsägandebiträde. Om målsäganden inte vill ha ett målsägandebiträde bör rätten avstå från att förordna ett sådant. En målsägande som inte själv har begärt ett målsägandebiträde bör tillfrågas innan beslut fattas.

Den som förordnas som målsägandebiträde ska som huvudregel vara advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. Även någon annan kan förordnas, om han eller hon bedöms lämplig för uppdraget. Vidare gäller att den som målsäganden själv har föreslagit ska förordnas, om han eller hon är lämplig och det inte finns särskilda skäl mot det. Det utsågs närmare 27 200 målsägandebiträden under år 2010.

Offentligt biträde i vissa mål och ärenden

Ett *offentligt biträde* kan förordnas i mål och ärenden som rör enskildas frihet eller personliga integritet. Det är i första hand fråga om avvisnings- och utvisningsärenden enligt utlänningslagstiftningen samt ärenden om administrativa frihetsberövanden (tvångsvård), t.ex. tvångsomhändertagande med anledning av psykisk sjukdom eller missbruk. Rätten till offentligt biträde regleras i respektive lagstiftning.

Huvudregeln är att den domstol eller myndighet som handlägger det mål eller ärende i vilket ett offentligt biträde kan komma i fråga förordnar det offentliga biträdet.

Offentligt biträde förordnas efter ansökan eller när det annars finns anledning till det. Ansökan kan göras av den som själv direkt berörs av ärendet eller av någon annan som får föra talan i målet eller ärendet. Ansökan ska ges in till den domstol eller myndighet som handlägger målet eller ärendet.

På samma sätt som när det gäller målsägandebiträde ska det biträde som den enskilde själv har föreslagit förordnas, om han eller hon är lämplig och det inte finns särskilda skäl mot det. Det utsågs ca 21 700 offentliga biträden under år 2010.

Rättshjälpsbiträde vid tvist

Vid vissa tvister finns möjlighet att få rättshjälp i form av ett rättsligt biträde, *rättshjälpsbiträde*. Exempel på situationer som en enskild kan hamna i och som kan ge rättshjälp är arbetsrättsliga tvister och tvister inom familjen.

⁷ Med målsäganden avses den mot vilken brott är begånget eller har blivit förnärad eller lidit skada av brottet.

Rättshjälp kan inte ges till den som har en försäkring med rättsskydd som kan tas i anspråk för den aktuella angelägenheten. Detsamma gäller om den rättssökande har tillgång till något annat liknande rättsskydd, t.ex. rättslig hjälp av en facklig organisation.

Rättshjälpen omfattar ersättning för biträdets arbete upp till 100 timmar. I undantagsfall kan denna gräns överskridas.

Alla typer av tvister ger inte rätt till rättshjälp. Vid exempelvis angelägenheter som rör äktenskapsskillnad och underhåll av barn får rättshjälp endast beviljas när det finns särskilda skäl. Rättshjälp utgår i regel inte heller i ärenden som gäller enklare registreringsåtgärder eller upprättande av handlingar såsom testamente eller självdeklaration. Under år 2010 uppgick antalet förordnanden av rättshjälpsbiträden till drygt 8 400 stycken.

2.1.2 Stödets omfattning

Staten finansierar biträdena helt eller delvis

Kostnaderna för ersättningen till de rättsliga biträdena faller dels på staten och dels den enskilde. När det gäller *offentligt biträde* betalar staten ersättningen helt. Ersättningen till *målsägandebiträden* finansieras som huvudregel inte av målsäganden själv. Däremot kan en person som fällts för brottet bli dömd att betala hela eller delar av rättegångskostnaderna för målsäganden. Rätten kan dock bestämma att kostnaderna ska stanna på staten. Detsamma gäller kostnaderna för *offentliga försvarare* och *rättshjälpsbiträden*.

Hjälp med kostnader enligt rättshjälpslagen

Den enskilde som ska betala för ersättningen till rättshjälpsbiträdet eller rättegångskostnaderna kan få hjälp med det av staten om den enskildes ekonomiska underlag understiger 260 000 kronor per år. Vid beräkningen av det ekonomiska underlaget tar man hänsyn till inkomst, försörjningsbörd och vissa skulder och tillgångar. En ytterligare förutsättning för att få rättshjälp är att den enskilde har fått minst en timmes rådgivning av en advokat eller en jurist.

Den enskilde ska alltid betala en del av kostnaden för biträdet genom den så kallade rättshjälpsavgiften. Avgiften beräknas utifrån det ekonomiska underlagets storlek. Vissa undantag finns dock där staten betalar hela beloppet. Det gäller underåriga personer utan egna inkomster eller förmögenhet.

Timkostnadsnormen blir vägledande även utanför det statliga området

Alla ersättningar till de rättsliga biträdena utgår från timkostnadsnormen. Även vissa försäkringsbolag har timkostnadsnormen som en grund för skälig ersättning till biträdena. Detta innebär att timkostnadsnormen är väg-

ledande för ersättning till rättsliga biträden även i fall där det inte är staten som står för ersättningen.

2.2 Förordnande av rättsliga biträden

2.2.1 Domstolarnas val av biträde

Vilket rättsligt biträde som ska förordnas kan, som tidigare nämnts, föreslås av den enskilde, men i andra fall är det upp till domstolarna att välja och förordna en jurist eller advokat. Det saknas nationella riktlinjer för hur valet av ett rättsligt biträde ska göras. Därmed skiljer sig urvalsförfarandet något mellan olika domstolar. I intervjuer som Statskontoret genomfört framkommer att flera domstolar har någon form av lista där jurister och advokater som är intresserade av att få ett förordnande kan skriva upp sig. Det kan finnas vissa krav förknippade med att få stå på en sådan lista. Det är vanligt med kompetenskrav, t.ex. att offentliga försvarare måste vara advokater och att biträdande jurister måste ha en kandidatexamen i juridik. Ett annat vanligt krav är att advokaten eller juristen är verksam i närheten av domstolen.⁸

Domstolarnas val av vem som ska förordnas till rättsligt biträde sker också på olika sätt. Ofta ringer domstolarna till de uppskrivna personerna på listorna i bokstavsordning, när ett nytt förordnande ska göras. I andra fall kan det handla om att domstolen vill fördela förordnandena så jämnt som möjligt mellan de olika kandidaterna på listan. Ibland bedömer domstolarna att det krävs särskild erfarenhet för ett visst förordnande, vilket gör att ordningen på listan inte följs till punkt och pricka.

Justitiekanslern (JK), som bl.a. har till uppgift att granska domstolarnas verksamhet, har vid en inspektion av Umeås tingsrätt uttalat sig om hur offentliga försvarare bör utses. JK menar att det vid varje tingsrätt bör finnas principer för hur offentliga försvarare utses. Utgångspunkten bör vara en jämn spridning av uppdragen mellan de advokater som åtar sig uppdrag som offentliga försvarare. Skälet är att detta motverkar misstankar om missgynnande eller favorisering av vissa advokater och att det därmed har betydelse för förtroendet för domstolens saklighet och oavhängighet. JK menar också att spridning är viktigt för att uppdragen är av stor ekonomisk betydelse för den enskilde advokaten.⁹

JK menar att det bör finnas ett utrymme att beakta en advokats särskilda erfarenheter på ett visst område. Advokatens tillgänglighet bör också kunna

⁸ I bestämmelserna om ersättning till rättsliga biträden sägs att ersättningen endast om det finns särskilda skäl får avse de merkostnader och utlägg som uppstått pga. att biträdet har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen eller där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanteras. Se 21 kap. 10§ rättegångsbalken, 27§ rättshjälpslagen (1996:1619).

⁹ Justitiekanslern 2003-02-07 *Inspektion av Umeå tingsrätt*.

vägas in i valet av advokat. Det är också enligt JK viktigt att domstolen kan överblicka hur fördelningen av uppdragen har skett.

2.2.2 Regler styr om advokaten kan ta ett uppdrag

Advokaternas verksamhet styrs bl.a. av bestämmelserna i rättegångsbalken, Stadgar för Sveriges advokatsamfund och Vägledande regler om god advokatsed (VRGA). Av dessa underlag framgår att det finns särskilda regler om advokater och om villkoren för hur deras verksamhet ska bedrivas. En del av dessa regler syftar till att bevara lojaliteten, förtroendet och konfidentialiteten mellan advokaten och klienten. Andra regler är till för att tillförsäkra enskilda personer tillgång till rättslig rådgivning och rättsligt biträde.

Reglerna innebär vissa verksamhetsmässiga konsekvenser för advokater som tar uppdrag som rättsliga biträden. Enligt Advokatsamfundets regler får en advokat exempelvis inte anta ett uppdrag om det föreligger en intressekonflikt eller beaktansvärd risk för sådan, till exempel om advokaten har biträtt motparten i saken.¹⁰ En intressekonflikt för en advokat på en byrå eller i en byrågemenskap gäller också i princip för samtliga advokater i den byrån eller gemenskapen.

2.3 Det rättsliga biträdet

2.3.1 Advokat eller annan jurist

De rättsliga biträdena kan vara advokater eller andra jurister, men hur många rättsliga biträden som finns i Sverige är osäkert. Någon tillförlitlig statistik finns inte tillgänglig i dagsläget.

I Advokatsamfundets register¹¹ finns det uppgifter om att drygt 1 700 advokater och biträdande jurister arbetar vid en byrå som till Advokatsamfundet angett att de har verksamhet inom rättshjälpsområdet.¹² Däremot finns inte några uppgifter som anger vilken inriktning en enskild advokat eller biträdande jurist har, vilket gör det svårt att särskilja de rättsliga biträdena.

Av Statskontorets uttag ur register framgår att drygt 2 600 anställda fanns inom de advokatbyråer som hade verksamhet inom rättshjälpsområdet år 2009. Men i detta underlag ingår även administrativ personal.

Därutöver saknas i nuläget motsvarande sammanställd information om de övriga rättsliga biträdena, dvs. de som inte arbetar vid advokatbyrå. Sammantaget ger de befintliga underlagen inte någon exakt uppgift om hur många de rättsliga biträdena är eller hur stor andel som inte är advokater.

¹⁰ För en detaljerad genomgång av intressekonflikter, se Sveriges advokatsamfund 2011 *Regler för advokatverksamhet*.

¹¹ Advokatsamfundets matrikel och domstolslistor.

¹² Alla advokater har dock inte angivit någon verksamhetsinriktning.

De rättsliga biträdena vid advokatbyråerna har, enligt enkätsvaren, i genomsnitt arbetat 22,5 år som jurist eller advokat och fördelar 52 procent av sin arbetstid på rättshjälpsområdet, 28 procent på rättskydd, 8 procent på privatfinansierat försvar och 18 procent på övriga områden. De flesta advokaterna är ägare eller delägare, 83 procent, och uppskattningsvis 40 procent arbetar på en enmansbyrå. Endast 28 procent är kvinnor.

2.3.2 Struktur på advokatbyråerna

Även när det gäller hur många advokat- eller juristbyråer som har verksamhet inom rättshjälpsområdet, finns en stor osäkerhet.¹³ I Advokatsamfundets register finns 1 045 byråer som tar sig an uppgifter som omfattas av ersättning enligt timkostnadsnormen.

Statskontoret har beställt registerdata om de drygt 1 000 byråerna som valdes ut från Advokatsamfundets register. De senast uppdaterade uppgifterna i registren är från år 2009 och då var 85 procent av byråerna verksamma. Vid byråerna arbetade i genomsnitt 2,95 personer. Advokatbyråerna utgjordes till stor del av fåmansbolag. Enmansbyråer utgjorde 44 procent, medan byråer där 2–3 personer arbetade utgjorde 34 procent av det totala antalet byråer.

Den vanligaste bolagsformen är aktiebolag, vilket gäller två av tre byråer. Därefter följer enskild firma på 21 procent. Drygt 40 procent av byråerna startades upp på 1990-talet och nästan ytterligare 40 procent har startats under 2000-talet.

De verksamma byråerna fanns i 151 kommuner runt om i landet. En stor andel av advokatbyråerna är koncentrerade till Stockholm, Göteborg och Malmö (se tabell 2.1). Därutöver sammanfaller lokaliseringen geografiskt med var tingsrätter och andra domstolar är belägna.

¹³ Totalt har Domstolsverket betalat ut till närmare 2 700 unika postgironummer för offentligt biträde och offentligt försvar under 2010. Huruvida denna uppgift kan användas för att uppskatta antalet advokat- och juristbyråer är dock osäkert, eftersom det finns byråer som har flera postgironummer.

Tabell 2.1 Antal och andel byråer samt andel mål fördelade per kommungrupp för år 2009

Kommungrupp	Antal byråer	Andel byråer	Andel mål*
Stockholm och Solna	223	25	17
Kommuner nära Stockholm och andra storstäder (inkl. Malmö och Göteborg)	204	23	24
Större kommuner	287	32	50
Övriga kommuner	172	19	9
Summa	886	100	100

Anm: Genomsnittligt antal mål (tvistemål exklusive gemensam ansökan och brottmål exklusive notariemål) juli 2008–juni 2010. Antalet mål var 135 425.

Fördelningen av byråer är något ojämn i förhållande till andelen tviste- och brottmål som förekommer i de olika delarna av landet. Framför allt tycks det finnas en viss överrepresentation av byråer i Stockholm och i gruppen Övriga kommuner (en blandning av mindre kommuner), medan det är en underrepresentation av byråer i gruppen Större kommuner (större städer och förortskommuner till storstäder).

I kontakter med Advokatsamfundet och i intervjuer med lagmän har det framkommit att det på vissa orter finns en brist på jurister som arbetar inom rättshjälpsområdet. Det finns dock inget i underlaget som tyder på att det skulle finnas en nationell brist på denna kategori av jurister.

2.3.3 Utvecklingen av antal rättsliga biträden

Antal jurister

Utifrån den tillgängliga statistiken kan man inte urskilja hur många jurister som arbetar inom rättshjälpsområdet av det sammanlagda antalet jurister. Det har dock skett ett kontinuerligt tillskott till juristkåren. Mellan 800 och 1 200 personer per år har examinerats från juristutbildningen under perioden 1993–2010, enligt statistik från Jusek. Av dem hade uppskattningsvis mellan 10 och 20 procent av de nyexaminerade en inriktning mot affärsjuridik.

Enligt Juseks arbetsmarknadsundersökning arbetade 20 procent av juristerna med juristexamen och 18 procent av samtliga jurister på advokatbyrå under år 2008. För kategorin samtliga jurister har andelen sjunkit med knappt 4 procentenheter mellan år 2001 och år 2008.

Enligt SCB:s statistik över arbetskraft med juridisk yrkesexamen har arbetsmarknaden varit kärv för de arbetssökande i flera år. År 2008 syntes för

första gången en brist av yrkeserfarna juristutbildade. Även år 2011 fanns en brist på yrkeserfarna jurister. På längre sikt förutspår emellertid SCB att det föreligger risk för överskott på juristutbildade.¹⁴ Det går dock inte att särskilja vilken typ av jurister som statistiken avser och därmed heller inte om prognoserna skiljer sig för dessa grupper.

Antal byråer

Statskontorets registerbeställning tyder på att 336 nya advokatbyråer har startats mellan år 2000 och år 2009 och att genomsnittligt antal arbetande per byrå har ökat något. Mellan år 2009 och år 2011 startades minst 159 nya advokatbyråer.¹⁵ Däremot är det inte möjligt att utifrån registerdata utläsa hur många byråer som har lagts ned under motsvarande period.

Antalet unika postgironummer för offentliga biträden och offentliga försvarare har ökat från cirka 1 500 till 2 700 mellan år 1998 och år 2010, vilket är en ökning med 82 procent. Detta tyder antingen på en förtätning av de rättsliga biträdena, dvs. att det blir fler anställda eller delägare på byråerna, eller att antalet rättsliga biträden ökat.

Det går att göra en jämförelse mellan antalet advokater och biträdande jurister vid byråer som arbetade år 2005 och motsvarande år 2011, eftersom det dessa båda år inhämtats uppgifter från Advokatsamfundets register i syfte att genomföra enkätundersökningar. Denna jämförelse visar att antalet anställda vid dessa byråer har minskat med ca 100. Antalet byråer har minskat med ca 60.

På grund av den svårtolkade statistiken bedömer Statskontoret att det finns små möjligheter att visa hur den verkliga utvecklingen av antalet rättsliga biträdena ser ut över tid. Det finns också indikationer på att denna utveckling går upp och ner. Exempelvis nämndes det i förslaget till 1972 års rättshjälpsreform att det kan finnas svårigheter att rekrytera ett tillräckligt antal väl kvalificerade jurister till utbyggnaden av de allmänna advokatbyråerna.¹⁶ I början av 1990-talet ansågs dock att det fanns tillräckligt med tillgång till advokattjänster och att dessa ökade. Detta var ett av skälen till att staten inte skulle behöva driva advokatverksamhet.¹⁷

¹⁴ Statistiska centralbyrån *Arbetskraftsbarometern 2010*. SCB mäter utbudet av yrkeserfarna jurister genom att fråga arbetsgivare.

¹⁵ Eftersom 1 045 byråer fanns i registret 2011 och 886 av dem även hade verksamhet 2009, måste minst 159 ha tillkommit.

¹⁶ Prop. 1972:4, *Förslag till rättshjälpslag m.m.*

¹⁷ Ds 1992:51 *De allmänna advokatbyråerna. Principförslag om avveckling av det statliga engagemanget*.

2.4 Timkostnadsnormen

Timkostnadsnormen är den ersättning per timme som rättsliga biträden – dvs. offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentliga biträden och rätts-hjälpsbiträden - får för sitt arbete. Timkostnadsnormen ligger även till grund för brottmålstaxan och taxan för konkursförvaltare.

Av gällande lagstiftning framgår att ett rättsligt biträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt.¹⁸ Ersättningen för arbete ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av en timkostnadsnorm.

Normen fastställs årligen av regeringen genom beslut om ändring i förordningen (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet, efter förslag från Domstolsverket. Två nivåer på normen anges i förordningen, en för den som godkänts för F-skattesedel och en för den som inte godkänts för F-skatt. Skillnaden mellan de två nivåerna utgörs av de sociala avgifterna.

2.4.1 Historik

Timkostnadsnormen utvecklades i samband med rättshjälpsreformen år 1973, som bland annat innebar en utvidgning av rättshjälpen. Reformen bedömdes leda till en stor ökning av antalet ärenden som skulle omfattas. I samband med rättshjälpsreformen tog staten över de befintliga rättshjälpsanstalterna som drivits av vissa kommuner och landsting. Syftet var att tillgodose det ökade behov av biträdes hjälp som reformen skulle medföra.¹⁹ Rättshjälpsanstalterna kom därmed att bli grunden för de allmänna advokatbyråerna.²⁰

Timkostnadsnormen skulle användas som en grund för ersättningsnivåerna i brottmålstaxan. Syftet var att få fram en skälig ersättning till offentliga försvarare i vissa brottmål. Av förarbetena till rättshjälpsreformen framgår att den genomsnittliga kostnaden per timme för advokatverksamhet ansågs vara skälig. I propositionen anfördes att detta skulle vara utgångspunkten för taxorna och att självkostnaderna vid de allmänna advokatbyråerna torde få tillmätas stor betydelse.²¹ Den första timkostnadsnormen fastställdes år 1973 till 138 kronor, med utgångspunkt i de kalkylerade självkostnaderna vid de allmänna advokatbyråerna.²²

¹⁸ Detta framgår såväl av Rättshjälpslagen (1996:1619) som av rättegångsbalken.

¹⁹ Prop. 1972:4 *Förslag till rättshjälpslag m.m.*

²⁰ En mer utförlig beskrivning av de allmänna advokatbyråerna finns i bilaga 2

²¹ Prop. 1972:4 *Förslag till rättshjälpslag m.m.*

²² Domstolsverket, DV-Rapport 2006:1 *Uppföljning av metoden för beräkning av timkostnadsnorm*, s.7

Normen användes endast inom det taxesatta området till dess att en dom i Högsta domstolen gjorde att timkostnadsnormen blev vägledande för ersättningar även utanför det området där taxorna tillämpades.²³ Detta skedde endast några år efter att timkostnadsnormen började tillämpas.

Sedan den 1 juli 1995 står det i lag att ersättning till offentliga försvarare, rättshjälpsbiträden m.fl. skall bestämmas med utgångspunkt i den av regeringen beslutade timkostnadsnormen.

2.4.2 Beräkningsmodellen

De allmänna advokatbyråerna avvecklades år 1999, men deras dåvarande självkostnader ligger fortfarande till grund för beräkningen av timkostnadsnormen. De sex kostnadskomponenter som ingår är:

1. Lönekostnader för jurister
2. Lönebikostnader för jurister (sociala avgifter)
3. Lönekostnader för biträden
4. Lönebikostnader för biträden (sociala avgifter)
5. Lokalkostnader
6. Övriga kostnader (resor, inventarier, telefon m.m.)

Sedan de allmänna advokatbyråerna lades ned år 1999 har timkostnadsnormen räknats upp med kostnadsutvecklingen för löner inom åklagar- och domstolsväsendet, ändringar i lagstadgade arbetsgivaravgifter, utvecklingen för hyreskostnader samt prisutvecklingen generellt (konsumentprisindex).

En viktig del i beräkningsmodellen är andelen debiterbar tid. Den antas vara 72,5 procent av en heltid,²⁴ vilket innebär att ett rättsligt biträde ska kunna debitera 1 201 timmar på ett år. Denna debiteringsgrad infördes fr.o.m. år 1993. Innan dess var debiteringsgraden 75 procent.

Från och med år 2008 används metoden med glidande medelvärde (ett genomsnitt av de tre senaste årens procentuella utveckling av respektive komponent) när de olika kostnadskomponenterna räknas upp. Från och med år 2008 beräknas också de två olika nivåerna för ersättning; till mottagare som godkänts respektive inte godkänts för F-skattedel. Statskontoret kommer att analysera beräkningsmodellen närmare i kapitel 4.

2.4.3 Normens nivå och komponenter

Timkostnadsnormen för år 2012 är 1 205 kronor (exklusive moms) för rättsliga biträden som är godkända för F-skattedel och 917 kronor för rättsliga biträden som inte är godkända för F-skattedel.

²³ Ibid.

²⁴ En heltid definierades som 1 656 timmar på ett år.

Under förutsättning att det rättsliga biträdet debiterar 1 201 timmar, enligt beräkningsmodellens antaganden, kommer han eller hon få motsvarande drygt 120 000 kronor (exklusive moms) i månaden eller drygt 1,44 miljoner kronor per år. Detta ska förutom den egna lönen täcka övriga kostnader för att utöva verksamheten. I tabell 2.2 redovisas hur mycket av normen som fördelas på de olika kostnadskomponenterna.

Tabell 2.2 Timkostnadsnormen år 2012 fördelat per komponent och omräknat till genomsnittlig ersättning per månad, kronor och andel i procent

Kostnadskomponent	Normen i kronor	Ersättning per månad (72,5% debiteringsgrad)	Andel i procent
Lönekostnader jurister	481	48 180	40
Lönebikostnader jurister	228	22 866	19
Lönekostnader biträden (adm personal)	200	20 003	17
Lokalkostnader	83	8 308	7
Övriga kostnader	213	21 305	18
Summa	1 205	120 560	100

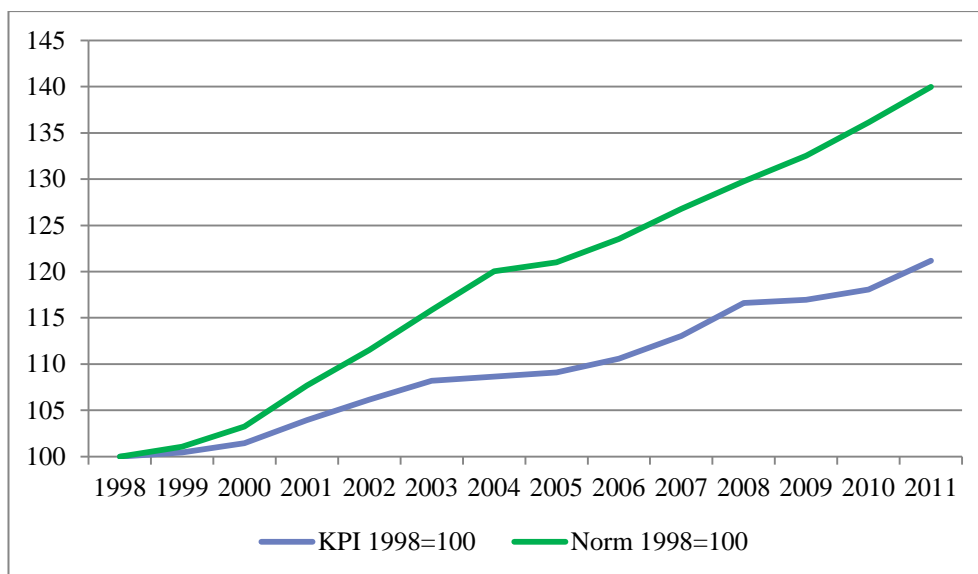
Källa: Domstolsverket och Statskontorets egna beräkningar

Av ersättningen utgör 40 procent bruttolönen för jurister och ytterligare 19 procent ersättning för juristernas lönebikostnader. Ersättningen för kostnader för biträden eller administrativ personal uppgår till 17 procent (inklusive lönebikostnader). Övriga kostnader utgör 18 procent av ersättningen.

2.4.4 Normens utveckling

Timkostnadsnormen har ökat med knappt 40 procent mellan år 1998 och år 2011, från en nivå på 833 kronor till 1 166 kronor (Figur 2.1). Detta motsvarar en ökning på i genomsnitt tre procentenheter varje år.

Figur 2.1 Timkostnadsnormens utveckling 1998–2011, index (1998=100)

Källa: SCB och Domstolsverket

Jämfört med konsumentprisindex (KPI) har timkostnadsnormen ökat betydligt mer. KPI har ökat cirka 20 procent mellan år 1998 och år 2011, vilket motsvarar en genomsnittlig ökning på 1,5 procentenheter per år. De första åren i figuren är skillnaderna i årlig utveckling mellan normen och KPI mindre. Detta gäller också längre tillbaka i tiden. I Domstolsverkets översyn av timkostnadsnormen finns det data som tyder på att skillnaden i prisutvecklingen mellan normen och KPI före år 1998 var mindre och att den har ökat efter år 1998, dvs. vid samma tid som de allmänna advokatbyråerna lades ned.²⁵

Även jämfört med tjänsteprisindex (TPI) har timkostnadsnormen ökat betydligt mer. Beräkningarna visar att tjänsteprisindex på årsbasis ökat med ca 8 procent mellan år 2005 och år 2010.²⁶ Detsamma gäller om tjänsteprisindex begränsas till att endast omfatta tjänster inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt finans- och försäkringsverksamhet. Timkostnadsnormen har däremot ökat med 12,5 procent under samma period.

²⁵ Domstolsverket, DV-RAPPORT 2006:1 *Uppföljningen av metoden för beräkning av timkostnadsnorm*, s. 11.

²⁶ Tjänsteprisindex började tas fram från och med 2005. Det finns därför inga prisuppgifter för tidigare år. Se Statistiska centralbyrån 2011-12-22 *Tjänsteprisindex TPI 2011*.

2.4.5 Ersättning med taxa

Ersättningen till advokater och jurister betalas inte endast ut per timme. I vissa mindre omfattande brottmål bestäms istället ersättningen utifrån en taxa.²⁷ Taxorna, som delvis baseras på timkostnadsnormen, fastställs av Domstolsverket och är indelad i 15-minuters-intervall, dvs. för varje ny inledd kvart ökar taxan successivt. Man utgår från ett basarvode, därefter finns ytterligare tre nivåer av taxor som ger tillägg beroende på vad som ingått i förberedelserna.²⁸

Arvodet enligt taxan omfattar ersättning för allt arbete i målet samt normala kostnader för telefon, fotokopiering m.m.²⁹ Arvodet omfattar också ersättning för en timmes tidsspillan.

Ett underliggande antagande är att tiden i förhandling och tiden som det rättsliga biträdet behöver för att förbereda ärendet hänger samman. En taxa med basarvode på nivå 1 för upp till 14 minuters förhandling ger en ersättning motsvarande drygt 1,7 timmar med timkostnadsnormen, medan en taxa på nivå 4 för 3 timmar och 45 minuters förhandling ger en ersättning som motsvarar drygt 8,6 timmar med normen. Som referens kan nämnas att den genomsnittliga tiden per förordnande för brottmål under år 2010 var 11 timmar för offentliga försvarare. Taxorna kan därmed, beroende på vilken tid som det rättsliga biträdet lagt ner i ärendet, ge en större eller mindre ersättning än en timersättning enligt normen.

2.4.6 Synpunkter på timkostnadsnormen

Advokatsamfundets kritik

Advokatsamfundet har under flera år uttryckt kritik mot timkostnadsnormen. Nedan redogörs för huvuddragen i samfundets kritik.³⁰

- Timkostnadsnormen utgår från en felaktig kostnadsnivå. De allmänna advokatbyråerna gick med förlust, vilket tyder på att normen är för låg. Dessutom ingick inte tillräckligt mycket utbildningskostnader i självkostnadsunderlaget.
- Normen utgår från en för hög debiteringsgrad (72,5 procent). Samfundets egna enkäter visar att debiteringsgraden ligger på ca 65 procent.

²⁷ Domstolsverkets föreskrifter om brottmålstaxa för offentlig försvarare i tingsrätt och hovrätt, DVFS 2011:13. Detta gäller ersättningen till försvarare i brottmål i tingsrätt och hovrätt, med en tilltalad och en offentlig försvarare när huvudförhandlingar har förekommit, om den sammanlagda förhandlingstiden i berörd instans inte överstiger 3 timmar och 45 minuter. I hovrätten är taxan endast tillämplig om den offentliga försvararen biträtt den tilltalade i tingsrätten.

²⁸ Se DVFS 2011:13 för en utförligare beskrivning av taxor.

²⁹ Har onormalt stora kostnader för telefon, fotokopiering m.m. uppkommit i målet för den offentliga försvararen kan särskild ersättning för utlägg utgå.

³⁰ En mer utförlig beskrivning av samfundets kritik återfinns i bilaga 3.

- Användningen av det glidande medelvärdet gör att advokaterna underkompenseras de år som rådmanslönerna ökar mer än de föregående tre åren.
- Revisionstidpunkten för lönerna inom domstolsväsendet är i oktober, medan den lönestatistik som normen grundas på är från augusti, vilket gör att ökningarna av lönekomponenten släpar efter med ett år.

Advokatsamfundet påpekar också att det inte är rättvisande att utgå från de allmänna advokatbyråerna, eftersom advokaterna på byråerna:

- inte utsatte sig för någon risk att gå i konkurs
- erhöll lön under fortbildning
- hade en statlig anställningstrygghet
- var underställd social skyddslagstiftning
- fick administrativ hjälp från Domstolsverket (bokslutsarbete, löneadministration, utbildning, arkivering m.m.)

Slutligen menar Advokatsamfundet att timkostnadsnormen är för låg och har lett till att återväxten inom humanjuridik i princip är obefintlig. Med utgångspunkt från resultaten av Advokatsamfundets egna enkätundersökningar och Domstolsverkets undersökning år 2005, menar Advokatsamfundet att normen är 300 kronor för låg.³¹

Advokatsamfundet anser därutöver att resultatet av försöksverksamheten utan taxor³² visar att det nuvarande systemet med taxor, som bygger på timkostnadsnormen, inte fungerar och att normen därför måste ändras.

Domstolsverket anser att det kan vara lämpligt att beakta ett produktivitetsavdrag

Även Domstolsverket har synpunkter på beräkningsmodellen. Exempelvis framför Domstolsverket att det är rimligt att beakta det produktivitetsavdrag som görs för statlig verksamhet när timkostnadsnormen beräknas.³³ Verket framför vidare att jämförelser kan göras med det produktivitetsavdrag som i dag sker vid löneomräkningen av Sveriges Domstolars anslag och att samma metod möjligen skulle kunna användas.³⁴ Se vidare avsnitt 4.3.4.

Domstolsverket framhåller att det även inom advokatverksamheten borde ske fortlöpande effektivisering av vissa rutiner som följd av bl.a. tekniska framsteg, ändrade arbetsmetoder m.m. Den effektivisering som den privata

³¹ Advokatsamfundets 2008-03-05 *Timkostnadsnormen och frågor för framtiden*.

³² Domstolsverket 2004:2 *Försöksverksamhet utan taxa*.

³³ För Domstolsverkets fullständiga skrivelse, se bilaga 4

³⁴ I korthet innebär det att från det löneomräkningsindex som har räknats fram görs ett produktivitetsavdrag som motsvarar genomsnittet av de senaste tio årens produktivitetsutveckling inom den privata tjänstesektorn enligt SCB:s nationalräkenskaper.

advokatbyrån kan genomföra tillfaller idag ägaren genom ett vinstdelnings-system. Den advokatbyrå som bedriver sin verksamhet med hög effektivitet kan möjligen kompensera sig både genom en årligt uppräknad högre taxenivå och också ett vinstuttag.

Lagmännen anser att systemet med taxorna fungerar

I de intervjuer som Statskontoret genomfört har fem lagmän fått uttala sig om systemet med taxorna. Omdömena kring systemet med taxa är överlag positiva bland lagmännen. Några av dem pekar dock på vissa brister, exempelvis att systemet är trubbigt och att tiden kan vara för snålt satt. Andra pekar på att de rättsliga biträdena ibland får för mycket och ibland för lite. Även om några lagmän är kritiska mot systemet anser man samtidigt att det är svårt att konstruera ett bättre system.

De allra flesta anser att systemet i stort är rättvist. Enligt dem finns det nästan inga öppningar för godtycke. Hade taxorna inte funnits hade det varit omöjligt för domstolarna att hantera ersättningar på ett rättvist sätt. Flera pekar även på att systemet är relativt billigt för staten. De flesta anser även att de tidsramar som idag finns är rimliga.

2.5 Kontroll av kostnadsräkningarna

2.5.1 Regler för kostnadsräkningar

Specifisering av räkningen

Kostnadsräkningarna ska specificeras på posterna arbetad tid, tidsspillan³⁵ och utlägg.³⁶ Kostnadsposterna ska specificeras inklusive moms. Om ersättningen inte bestäms enligt taxa eller om den avviker från gällande taxa säger rättshjälpsförordningen att kostnadsräkningen också ska innehålla en arbetsredogörelse. Redogörelsen ska vara så utförlig att ersättningsanspråkets skälighet kan bedömas. Den ska också innehålla tidsåtgång för varje åtgärd som inte är rutinmässig. Med rutinmässiga åtgärder avses sådana som tar mindre än 20 minuter i anspråk.

Av kostnadsräkningen ska bl.a. framgå:

- Tiden som lagts ned på uppdraget samt när det påbörjades.
- I förekommande fall, vilka särskilda omständigheter som åberopas. Det kan exempelvis gälla om uppdraget varit särskilt svårt och krävande.

³⁵ Med tidsspillan avses tid då produktivt arbete med något uppdrag inte kan utföras, trots att den ersättningsberättigades arbetstid tas i anspråk. Normal måltidspaus utgör inte tidsspillan. Se Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2010:19).

³⁶ Se 20–22 § rättshjälpsförordningen (1997:404).

- Den rådgivningsavgift och den rättshjälpsavgift som den rättssökande betalat (om den rättssökande erhållit mer än en timmes rådgivning).
- Omständigheter som kan vara av betydelse för tillämpningen av 31 § Rättshjälpslagen (1996:1619).

I Domstolsverkets handbok om rättshjälpsfrågor finns bl.a. riktlinjer om vilka krav som bör ställas på kvaliteten i arbetsredogörelsen och hur bedömningen av kravet på ersättning kan göras.³⁷

2.5.2 Regler om vad som ska ersättas

Det finns även regler som anger vilket arbete det rättsliga biträdet ska få ersättning för.³⁸ En grundläggande förutsättning är att biträdet utför arbetet för den rättssökandes räkning. Den som begär ersättning är skyldig att visa att de åtgärder som vidtagits har gjorts för att tillvarata huvudmannens rätt eller för att i övrigt fullgöra uppdraget.

Vissa arbetsuppgifter ersätts inte. Tiden för att upprätta en kostnadsräkning är exempelvis, i huvudregel, inte ersättningsberättigad. Normalt är heller inte bitrådets arbete med att studera rättspraxis ersättningsgillt. Endast i mer komplicerade rättsfrågor tillerkänns ersättning för rättsutredning. När det gäller rent juridiska frågor förutsätts biträdet, utan särskilda studier, kunna ta sig an den rättssökandes sak.

I vissa mål är det vanligt att biträdet lägger ner arbete av kurativt slag. Det kan handla om kontakter med anhöriga eller klienten som inte har direkt med själva ärendet att göra. Enligt Domstolsverkets handbok kan det, i något fall, vara rimligt att sådant ersätts i viss utsträckning, även om arbetet inte har betydelse för den pågående processen.

2.5.3 Granskning av kostnadsräkningar

Domstolarnas granskning

Av Statskontorets intervjuer framgår att det är domaren och i vissa fall även protokollföraren vid domstolen som kontrollerar den inlämnade kostnadsräkningen. Domaren bedömer om arbetsmomenten är relevanta i sammanhanget. Bedömningen omfattar också huruvida arbetsmomenten är ersättningsbara enligt de kriterier som finns i lag och förordning kring rättshjälp.

Enligt de lagmän som Statskontoret intervjuat, litar domstolarna överlag på det rättsliga bitrådets uppgifter. Domstolarna frångår därför sällan kraven i kostnadsräkningen. I genomsnitt gör man det någon eller några gånger per månad. Skälen till att man inte godkänner advokatens krav beror oftast på att domaren anser att kraven på ersättning är för höga. Det gäller särskilt i

³⁷ Domstolsverkets rättshjälpshandbok <http://www.dvhandbok.domstol.se/>.

³⁸ Se exempelvis Domstolsverkets rättshjälpshandbok. <http://www.dvhandbok.domstol.se/>.

större mål. Ibland kan det även handla om att vissa utlägg ses som onödiga, till exempel att advokaten inte hade behövt åka bil eller att tolkning inte behövdes.

Det är domarnas erfarenheter som är grunden i kontrollen av kostnadsräkningar. De flesta lagmän Statskontoret har talat med anser att de relativt enkelt kan bedöma skäligheten i en kostnadsräkning. I någon domstol anser lagmannen emellertid att det är mycket svårt för en domare att avgöra vilken tidsåtgång som är rimlig i ett specifikt mål. Det blir därmed svårt att ifrågasätta biträdets krav. Det gäller särskilt i mindre mål, där lagmannen uppgav att man alltid ersätter det som det rättsliga biträdet begär. Lagmannen menade att man inte kan sitta och räkna timmar i detalj, utan bedömningen blir en uppskattning.

Det finns idag inte någon nationell statistik över i hur många fall domstolarna beslutar om nedsättning av begärd ersättning. Ett försök med avskaffade brottmålstaxor som genomfördes år 2003 visade på att domstolarna ändrade ersättningen till offentliga försvarare och målsägandebiträden i 6 respektive 7 procent av fallen.³⁹

Rättshjälpsmyndighetens granskning

Statskontoret har även intervjuat Rättshjälpsmyndigheten med avseende på den granskning de gör av kostnadsräkningar från rättsliga biträden. Rättshjälpsmyndigheten granskar alla räkningar i de rättshjälpsärenden som inte avslutats i domstol. Det rörde sig om ca 1 000 ärenden för år 2010. Myndigheten bedömer att man har god möjlighet att bedöma rimligheten i antalet timmar som läggs ner i ett fall. I ungefär 10 procent av fallen har kostnadsräkningen satts ned. De vanligaste skälen för nedsättning är att räkningen är dåligt specificerad och att antalet timmar är oskäligt stort.

Justitiekanslerns granskning

Justitiekanslern (JK) får in underlag från bl.a. domstolarna och Rättshjälpsmyndigheten när rättshjälpsbiträde, offentligt biträde, målsägandebiträde, särskild företrädare för barn, sakkunnig, offentlig försvarare eller tilltalad som har haft kostnader för en privat försvarare har erhållit en sammanlagd ersättning om minst 100 000 kronor inklusive mervärdesskatt.

JK ska också underrättas om vissa beslut om rättshjälp. Även beslut om ersättningar till rättsliga biträden som av särskilda skäl beviljats avseende merkostnader för tidspillan och utlägg som har uppstått på grund av att det rättsliga biträdet har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen eller den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanterats, skickas in till JK. Förhandsbesked angående sådana merkostnader ska Justitiekanslern också underrättas om.

³⁹ Domstolsverket 2004:2 *Försöksverksamhet utan taxa*

Dessa beslut granskas av JK och om JK finner det befogat överklagas beslutet till nästa instans. Detta kan medföra att den i lägre instans beslutade ersättningen sänks.⁴⁰ Sammantaget hade JK drygt 2 160 ärenden inom rätts-hjälpsområdet under år 2010. JK uppskattar att ca 700 ärenden rörde ersättningar till rättsliga biträden.⁴¹ Granskningarna av dessa ersättningsanspråk ledde i sex fall till ett överklagande i nästa instans. Av dessa sex ändrades fyra.

JK bedömer att man har goda förutsättningar att bedöma rimligheten i tidsåtgången. Bland annat har myndigheten tillgång till domar och kostnadsräkningar. JK har också möjlighet att tillfråga berörd åklagare om rimlig tidsåtgång. När det gäller övriga ärenden skedde överklaganden i 48 fall under år 2010. I 31 ärenden ledde överklagandena till bifall.

⁴⁰ Se exempelvis Justitiekanslerns överklagande, dnr 2593-10-105 och Hovrätten för Övre Norrlands dom, dnr Ö 38-10, där nedsättningen av ersättningen uppgick till närmare 115 000 kronor.

⁴¹ De 700 ärendena är domar. Därutöver finns andra ersättningsbeslut, där det i Justitiekanslerns system inte går att särskilja vilka av besluten som rör ersättningar till rättsliga biträden och vilka som berör andra frågor.

3 Kostnaderna för rättsliga biträden

Kostnaderna för de rättsliga biträdena uppgår till 1,5 miljarder kronor och har ökat med 77 procent mellan år 1998 och år 2010. Det är ersättningen för offentliga försvarare som utgör den största delen av kostnaderna.

Kostnaderna bestäms av tre faktorer; timkostnadsnormen, antalet förordnanden och antalet timmar per förordnande. Alla dessa faktorer har ökat sedan år 2006.

Kostnaderna för offentliga försvarare är svårast att göra prognoser för. Prognosavvikelseerna de senaste åren kan till 51 procent förklaras av avvikelser beträffande antalet genomsnittliga timmar per förordnande och till 35 procent på felaktiga prognoser av antalet förordnanden. Timkostnadsnormens del av prognosavvikelseerna har varit 14 procent, vilket framför allt beror på att timkostnadsnormens årliga förändring inte räknats in i prognoserna.

Timkostnadsnormens påverkan på utfallet på anslaget kan förutsägas med god träffsäkerhet och anslaget är behovsstyrt. Statskontoret anser därför att hänsyn till ökningen av timkostnadsnormen bör tas redan vid anslagstilldelningen.

I syfte att öka träffsäkerheten i prognoserna – och därmed undvika stora och återkommande behov av att förstärka anslaget under året – behöver prognosarbetet kvalitetssäkras och dokumenteras. I första hand när det gäller de volymrelaterade bedömningarna.

3.1 Anslaget och dess beståndsdelar

Från anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* finansieras ersättningen till de rättsliga biträdena; dvs. offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentliga biträden och rättshjälpsbiträden.

Anslaget finansierar också utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn, samt utgifter för bevisning, parter, tolk och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser, ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare. Vidare finansieras från anslaget kostnader som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska bäras av annan myndighet.

Totalt uppgick utfallet på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* till 1,8 miljarder kronor under år 2010. Merparten av dessa kostnader, ca 1,5 miljarder kronor (85 procent), går till ersättningar till rättsliga biträden. Av tabell 3.1 framgår hur kostnaderna för ersättningarna fördelar sig på de olika kategorierna av rättsliga biträden och för de övriga kostnadsposterna.

Tabell 3.1 Utfall på anslag 1:12 för år 2010 fördelat på olika kostnadsposter, miljoner kronor och andel i procent.

Kostnader för:	Miljoner kronor	Andel i procent
Offentligt försvar	1 022	57
Målsägandebiträde	202	11
Rättshjälp enligt rättshjälpslagen	188	10
Offentligt biträde	114	6
Förvaltararvoden i konkurser	118	7
Utgifter för bevisning, tolkar och parter	115	6
Övriga utgifter	44	2
Summa	1 804	100

Källa: Domstolsverket

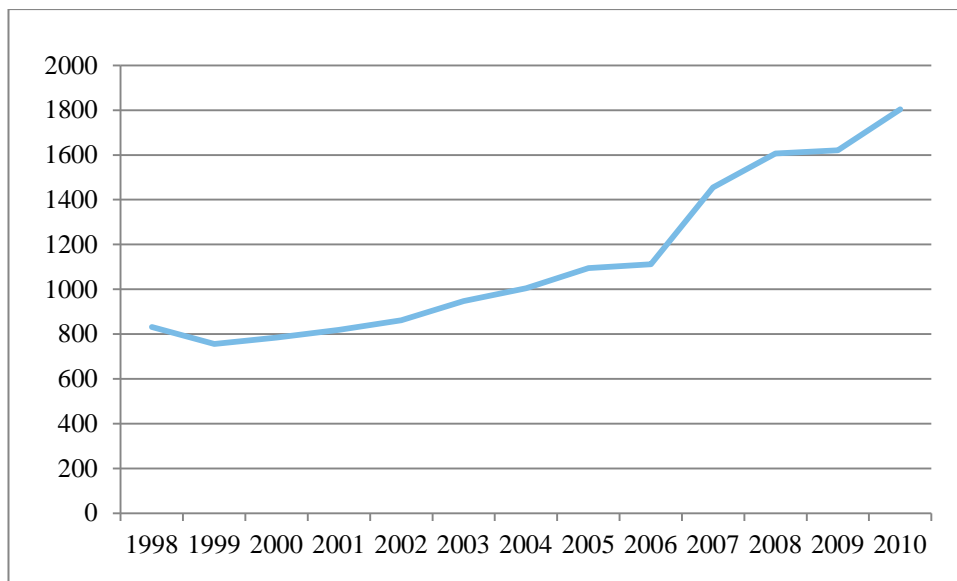
Offentligt försvar är den största kostnadsposten och utgör 57 procent av anslaget. Övriga kostnadsposter ligger på runt 10 procent eller mindre. De höga kostnaderna för offentligt försvar beror till del på att det är offentliga försvarare som förordnas i störst utsträckning. Av de ca 140 000 förordnanden av rättsliga biträden som gjordes år 2010, stod offentligt försvar för närmare 60 procent. Förordnanden av målsägandebiträden och offentliga biträden uppgick till 20 respektive 16 procent, medan förordnanden av rättshjälpsbiträden utgjorde 6 procent av det totala antalet förordnanden.

Offentligt försvar är också, näst efter rättshjälp, det mest tidskrävande förordnandet. Ett rättshjälpsbiträde lade år 2010 i genomsnitt ner drygt 21 timmar per förordnande, en offentlig försvarare drygt 11 timmar, medan målsägandebiträden och offentliga biträden lade ner ca 6,5 respektive 4,5 timmar.

3.2 Kostnadernas utveckling

Utfallet på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden* ökade med drygt 970 miljoner eller 217 procent mellan år 1998 och år 2010 i löpande priser (se figur 3.1).

Figur 3.1 Utfall på anslaget 1:12 mellan 1998 och år 2010, belopp i miljoner kronor

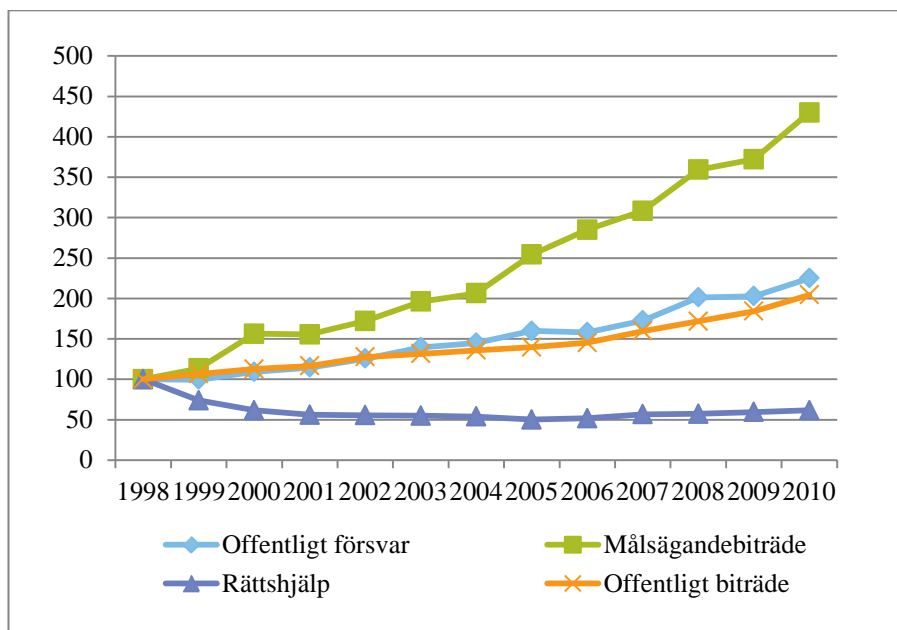
Källa: Domstolsverket

Denna ökning består till stor del av att kostnader för olika verksamheter har tillförts under åren. Det handlar framför allt om kostnaderna för förvaltararvoden i konkurser och utgifter för bevisning, tolkar och parter. Fram t.o.m. år 2003 räknades också de inbetalda rättshjälpsavgifterna av mot anslaget, medan de numera redovisas mot inkomstitel.

Räknat på enbart de kostnader som gäller de rättsliga biträdena har utfallet på anslaget sedan år 1998 ökat med drygt 660 miljoner kronor eller 77 procent i löpande priser. En viktig förklaring till kostnadsökningen är utvecklingen av antalet avklarade brottmål, som i sin tur till del kan förklaras av riksdagens och regeringens ökade resurser till polis, åklagare och domstolar. Mellan år 2000 och år 2010 var exempelvis ökningen i antalet avklarade brottmål 48,5 procent.

Kostnadsutvecklingen för de olika typerna av rättsliga biträden mellan 1998–2010 skiljer sig åt.

Figur 3.2 Kostnadsutvecklingen för offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentlig biträden och rättshjälpsbiträden 1998-2010 i löpande priser, Index (1998=100)

Källa: Domstolsverket

Som framgår av figur 3.2 har de flesta kostnadsposterna ökat. Framför allt gäller detta kostnaderna för målsägandebiträden. Kostnaden för denna grupp har i löpande priser mer än fyrdubblats under perioden. Förutom den ökade målvolymen, kan ett ökat medvetande om möjligheterna att få ett målsägandebitråde vara en förklaring.⁴² Kostnaderna för offentliga försvarare och offentliga biträden har mer än fördubblats.

Kostnaderna för rättshjälp uppvisar dock en annan bild. Dessa kostnader har under perioden istället minskat med närmare 40 procent. Detta beror till stor del på en lagändring som genomfördes 1 december 1997, som innebar att rättshjälpen blev subsidiär till rättsskyddet.⁴³ En annan ändring var att vissa ärenden, som exempelvis gemensam ansökan om äktenskapsskillnad, inte längre utgjorde grund för att rättshjälp skulle kunna beviljas.

⁴² Riksrevisionsverkets studie från 2001 pekar på detta, men om slutsatsen fortfarande gäller är svårt att bedöma utifrån det underlag Statskontoret har tillgång till.

⁴³ Förändringen innebar att den som hade en rättsskyddsförsäkring som täckte den aktuella angelägenheten inte skulle få rättshjälp.

3.3 De förklarande faktorerna

Kostnadsutfallet för de rättsliga biträdena ett enskilt år, förklaras i princip av tre faktorer: timkostnadsnormens storlek, antalet förordnanden och antalet timmar per förordnande. Alla tre faktorerna varierar i storlek mellan de olika åren. De har också olika vikt för olika typer av rättsliga biträden eftersom antalet förordnanden och antalet timmar per förordnande skiljer sig mellan de olika grupperna.

Vilken relativ betydelse de tre faktorerna hade för utvecklingen för kostnaderna mellan år 2009 och år 2010 framgår av följande tabell.

Tabell 3.2 Utfallsförändring i miljoner kronor 2009–2010 och andelen i procent av förändringen som beror på faktorerna Timmar per förordnande, Antal förordnande och Timkostnadsnormen.

Kategori av rättsliga biträden	Utfallsförändring 2009–2010, mnkr	Antal timmar	Antal Förordnanden	Timkostnadsnormen
Offentligt försvar	100 817	34	38	25
Målsägandebiträde	27 014	25	54	18
Offentligt biträde	11 149	22	49	25
Rättshjälpsbiträde	3 603	-24	-24	150

Ökningen av utgifterna för offentligt försvar på drygt 100 miljoner kronor förklaras exempelvis till 34 procent av förändringen i antalet timmar per förordnande. Detta innebär att om endast antal timmar per förordnande skulle ha ändrats mellan åren, hade kostnadsökningen för offentligt försvar varit ca 34 miljoner kronor.

På motsvarande sätt hade en ändring av enbart antalet förordnanden eller enbart timkostnadsnormen lett till en höjning av kostnaderna på ca 38 respektive 25 miljoner kronor. Uttryckt på ett annat sätt: mellan år 2009 och år 2010 stod antalet timmar för 34 procent av kostnadsökningen, medan antalet förordnanden och timkostnadsnormen stod för 38 respektive 25 procent.

För förändringen i kostnadsutfallet för målsägandebiträden och offentligt biträde är antalet förordnanden en tyngre faktor. Således förklarar ökningen av antalet förordnanden 54 respektive 49 procent av ökningen i respektive grupp av förordnanden. När det gäller rättshjälpsbiträden är det endast timkostnadsnormen som förklarar kostnadsökningen. Antalet timmar per fall och antalet förordnanden har istället minskat mellan de två åren.

Ett annat sätt att beskriva de olika faktorernas betydelse är att skatta deras marginaleffekt. I tabell 3.3 redovisas ökningen i kostnader i kronor till följd av en ökning med en enhet på de olika faktorerna.

Tabell 3.3 Marginaleffekten på kostnaderna till följd av en ökning med en enhet på antal förordnanden, genomsnittligt antal timmar per förordnande, och timkostnadsnormen, kronor i 2010 års värden

Kategori av rättsliga biträden	Antal förordnanden	Timmar per förordnande	Timkostnadsnorm
Offentligt försvar	12 600	92 080 800	901 000
Målsägandebiträden	7 400	30 836 900	177 800
Offentligt biträde	5 300	24 571 500	100 500
Rättshjälpsbiträde	24 000	9 551 700	178 200
Summa anslaget	49 300	157 040 900	1 357 900

Källa: Statskontorets beräkningar. Alla belopp är avrundade till närmaste hundratal.

Den största marginaleffekten för år 2010 hade antalet timmar per förordnande. En ökning av genomsnittligt antal timmar per förordnande med en timme, ledde till en kostnadsökning på anslaget med drygt 157 miljoner kronor. En ökning av timkostnadsnormen med en krona, ledde till en ökning av anslaget med närmare 1,36 miljoner kronor. Minst marginaleffekt fick en ökning av antalet förordnanden, med drygt 49 000 kronor.

Med hjälp av tabellen ovan kan man t.ex. beräkna att för gruppen rättsliga biträden som helhet kostar en ökning av timkostnadsnormen med en krona lika mycket som en ökning av den genomsnittliga tiden per förordnande med mindre än en minut eller av antalet förordnande med knappt 28 stycken.

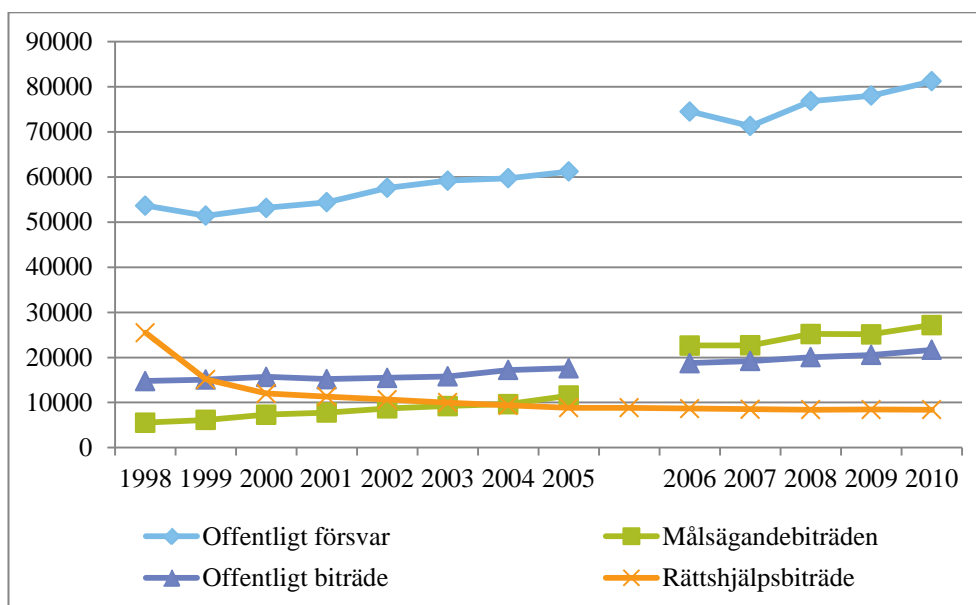
Det bör sägas att storleken på de olika marginaleffekterna ändras från år till år, men att storleksförhållandena faktorerna emellan borde vara förhållandevis stabila över tid.

3.4 Faktorernas utveckling

3.4.1 Antalet förordnanden

Antalet förordnanden av rättsliga biträden har under perioden 2006–2010 ökat med närmare 13 900, vilket motsvarar en ökning med 11 procent. Hur denna ökning fördelar sig på de olika typerna av rättsliga biträden framgår av figur 3.3. Brottet i kurvorna beror på att statistiken fram till år 2005 baserades på antalet utbetalningar och inte förordnanden. När denna ändring genomfördes påverkades framför allt utvecklingen för offentliga försvarare och målsägandebiträden, som skiftade uppåt.

Figur 3.3 Utbetalningar och förordnanden av offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentliga biträden och rättshjälpsbiträden 1998–2010, antal

Källa: Domstolsverkets budgetunderlag. Anm. Brottet i kurvorna beror på en ändring i redovisningen från att redovisa utbetalningar till att redovisa förordnanden.

Räknat i procent har antalet förordnanden av offentliga biträden och målsägandebiträden ökat mest, både i perioden 1998–2005 och i perioden 2006–2010. I antal räknat är det dock förordnandena av offentliga försvarare som ökat mest. Antalet förordnanden av rättshjälpsbiträden har däremot minskat kraftigt sedan år 1998. Detta beror, som tidigare beskrivits, på den nya lagstiftningen som trädde i kraft år 1997.

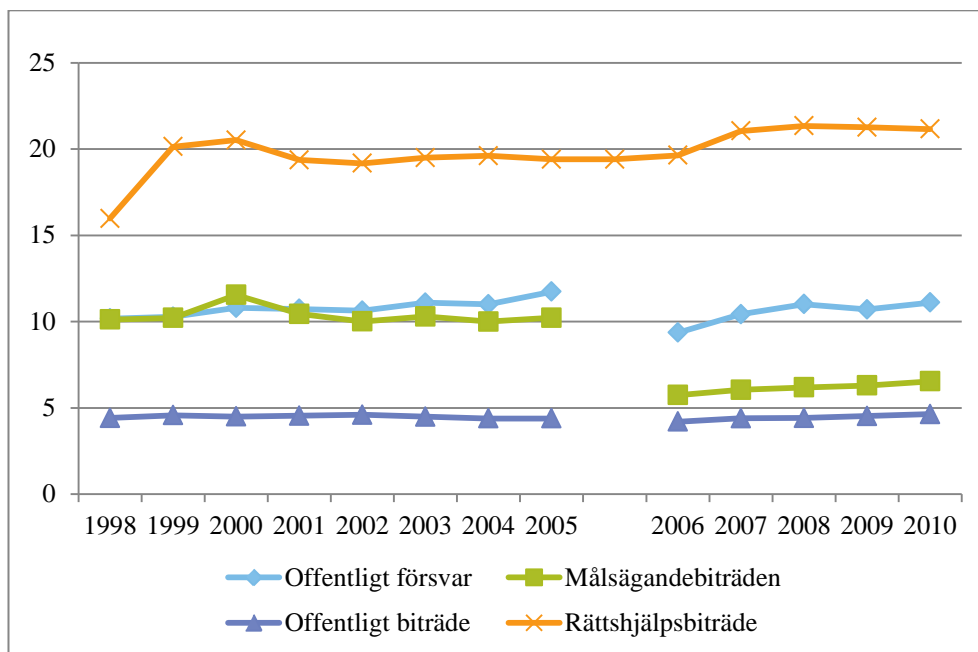
Domstolsverket förklarar ökningen av antalet förordnanden med en ökad tillströmning av brottmål, men också med att omfattningen på och svårighetsgraden i antalet inkomna mål ökat. En annan faktor kan vara att domstolarna oftare än tidigare förordnar offentliga försvarare i mål av normal storlek och svårighetsgrad.⁴⁴

3.4.2 Antalet genomsnittliga timmar per förordnande

I figur 3.4 redovisar vi hur antalet timmar per förordnande har utvecklats sedan år 1998. Brottet i kurvorna beror på att statistiken fram till år 2005 baserades på timmar per utbetalning och inte timmar per förordnande. När denna ändring genomfördes påverkades framför allt utvecklingen för offentliga försvarare och målsägandebiträden, som skiftade nedåt.

⁴⁴ Domstolsverket 2009:5 *Utgiftsutvecklingen för rättsliga biträden*

Figur 3.4 Genomsnittligt antal timmar per utbetalning respektive förordnande för offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentliga biträden och rättshjälpsbiträden 1998–2010, antal

Källa: Domstolsverkets budgetunderlag. Anm. Brottet i kurvorna beror på en ändring i redovisningen från timmar per utbetalning till timmar per förordnande.

För offentliga försvarare har det genomsnittliga antalet timmar per förordnande ökat med närmare 20 procent sedan år 2006. Detta innebär att förordnandena tar i snitt ca 1 timme och 45 minuter längre tid år 2010 än vad de gjorde år 2006. För målsägandebiträden är ökningen under motsvarande period närmare 48 minuter. Ökningen för de offentliga biträdena och rättshjälpsbiträdena är ca 26 minuter, respektive 1 timme och 30 minuter. För offentliga försvarare och rättshjälpsbiträden har ökningen skett såväl innan som efter år 2005, även om ökningen varit större under den senare perioden. För offentliga biträden och målsägandebiträden har dock ökningen endast skett efter år 2005. Med tanke på hur mycket en extra timme påverkar kostnaderna, är dessa resultat betydande.

Enligt Domstolsverket är antalet timmar per förordnande starkt sammanbunden med omfattningen på och svårighetsgraden av antalet inkomna mål.⁴⁵

När det gäller rättshjälpsbiträden kan en förklaring till den kraftiga ökningen mellan år 1998 och år 1999 vara att målsammansättningen ändrades efter att den nya lagen om rättshjälp trädde i kraft. Exempelvis upphörde mål rörande

⁴⁵ Domstolsverket 2009:5 *Utgiftsutvecklingen för rättsliga biträden*,

de gemensam ansökan om äktenskapsskillnad, vilka i genomsnitt tog kortare tid än andra mål.

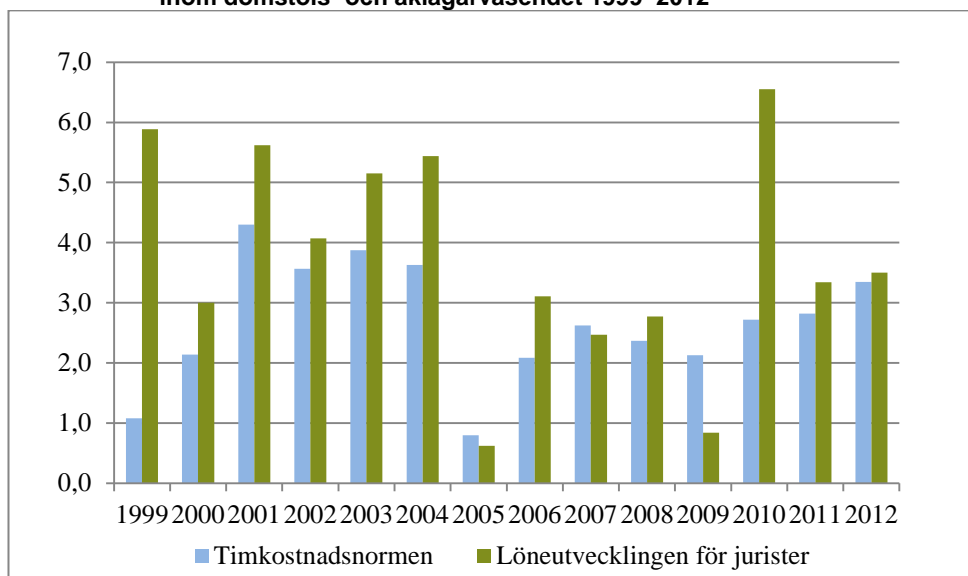
En annan del i förklaringen är troligtvis att restiden för de rättsliga biträdena har ökat till följd av sammanslagningarna av tingsrätterna. Den genomsnittliga tiden för tidsspillan i kostnadsersättningarna till rättshjälpsbiträden har ökat med drygt en halvtimme sedan år 1998. Detta motsvarar en ökning på 65 procent. Om detta även gällde för de andra grupperna av rättsliga biträden, skulle det motsvara en ökning med ca 78,5 miljoner kronor i 2010 års priser (eller 57 miljoner i 1998 års priser).

3.4.3 Timkostnadsnormen

Timkostnadsnormen har, vilket också redovisades i kapitel 2, ökat med närmare 40 procent sedan år 1998. Det är framför allt löneutvecklingen inom domstols- och åklagarväsendet som påverkar timkostnadsnormens ökning. Lönekostnader för jurister och biträden (inklusive lönebikostnader) utgör 74 procent av timkostnadsnormen för år 2012. Ökningarna av dessa komponenter svarar för 87,5 procent av den totala ökningen i normen, 370 kronor, sedan år 1998.

I figur 3.5 redovisas de årliga procentuella ökningarna för timkostnadsnormen och för lönekostnaderna för jurister inom domstols- och åklagarväsendet.

Figur 3.5 Procentuella ökningarna av timkostnadsnormen och lönerna för jurister inom domstols- och åklagarväsendet 1999–2012

Källa: Domstolsverket

Av figuren framgår att timkostnadsnormen har ökat med mellan två och tre procent de senaste fem åren. Dessa ökningarna följer relativt väl med utvecklingen på löneökningarna för juristerna. Skillnaderna för åren 2009 och

2010 beror på att någon lönerrevision inte gjordes år 2009 och att ökningarna motsvarande två lönerrevisioner slog igenom år 2010 istället. I genomsnitt var löneökningarna 3,5 procent för detta år.

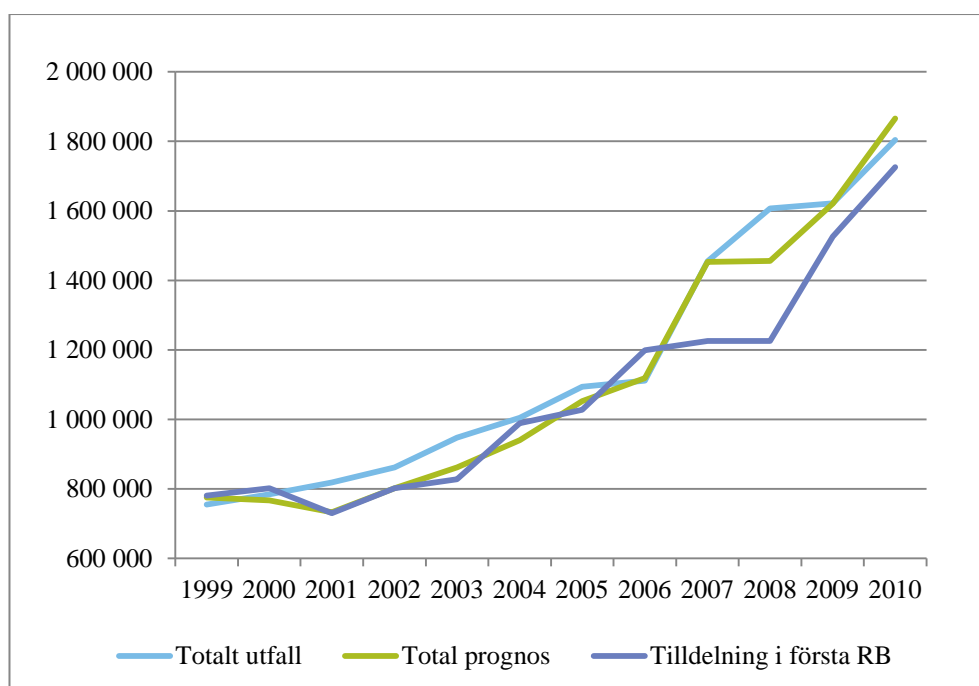
Tidigare år förefaller variationen i normens och juristernas årliga ökningarna ha varit större. En förklaring till detta kan vara strukturförändringar inom domstols- och åklagarorganisationerna.

3.5 Utfallet i förhållande till prognosen

Utgifterna på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden* har ökat kraftigt de senaste åren och anslaget har tillförts medel ett flertal gånger. Regeringen skriver i uppdraget till Statskontoret att de senaste prognoserna visar på att denna utveckling fortsätter.

I figur 3.6 nedan redovisas Domstolsverkets prognos, utfall och initial anslagstilldelning för anslaget 1:12 mellan år 1999 och år 2010.

Figur 3.6 Anslagstilldelning i första regleringsbrevet, utgiftsprognos i budgetunderlaget samt utfallet av utgifterna för anslaget 1:12 mellan 1999 och år 2010, tusen kronor i rörliga priser

Källa: Statsliggaren 2000–2010, Budgetpropositionen för år 1999 och Domstolsverket. Anm. Skiftet i kurvan för utfall och prognos mellan år 2006 och år 2007 beror till del på att kostnaderna för konkursförvaltare och bevis, tolkar m.m. tillfördes anslaget detta år.

Den problematik som regeringen beskriver i uppdraget till Statskontoret syns tydligt i figuren. Skillnaderna mellan prognostiserat utfall och faktiskt utfall uppgår till mellan 1 och 150 miljoner kronor per år i löpande priser. Samtidigt har skillnaden mellan prognostiserat utfall på anslaget och tilldelat anslag i början av året också varit stor, särskilt för åren år 2007 och år 2008 då skillnaden uppgick till 230 miljoner kronor. Dessa två faktorer har inneburit att Domstolsverket varit tvunget att i särskilda skrivelser begära ytterligare medel under innevarande budgetår.

3.5.1 Domstolsverkets prognosmodell

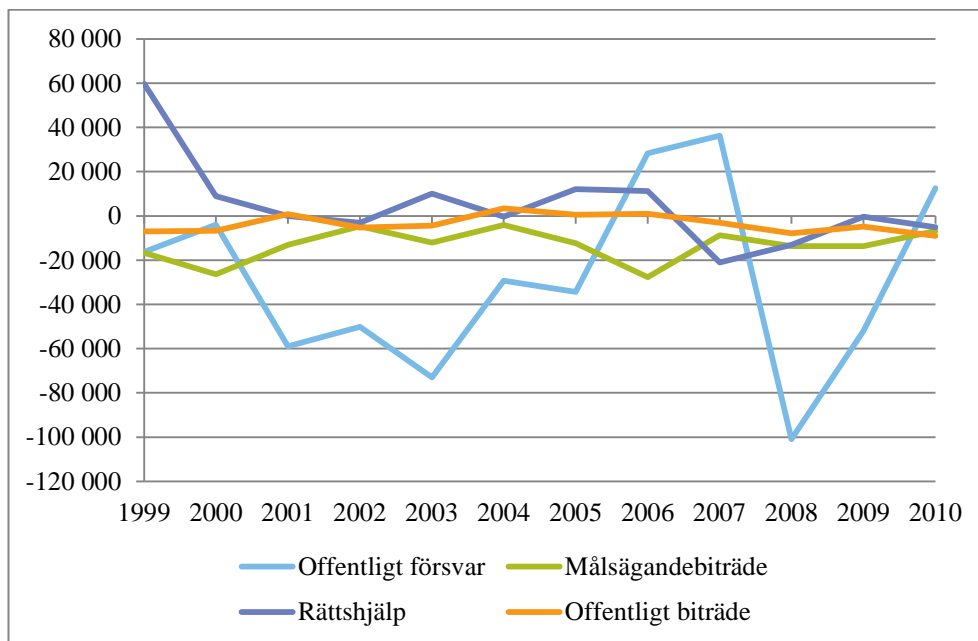
Den första mars varje år lämnar Domstolsverket, liksom övriga myndigheter, ett budgetunderlag för de tre nästkommande verksamhetsåren till regeringen.⁴⁶ I Domstolsverkets budgetunderlag redogörs bl.a. för vilka antaganden som ligger till grund för det budgeterade utfallet på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* Uppskattningen bygger på utgifterna föregående år korrigerat med hänsyn till förväntad förändring av antalet förordnanden och tidsåtgång per förordnande.

Förändringar i antalet mål baseras på de skattningar som görs i ett gemensamt prognosarbete för hela rättskedjan och som publiceras i februari varje år i rapporten *Rättsväsendets kapacitetsbehov*. Förändringen i antalet timmar är baseras på en bedömning. Från och med år 2009 presenterar Domstolsverket två prognoser. En med och en utan justering för den förväntade prisutvecklingen till följd av den årligen uppräknade timkostnadsnormen. Tidigare år har Domstolsverket enbart framhållit att ändringar av timkostnadsnormen kommer att påverka anslagsutfallets storlek.

Resultatet av prognoserna för de olika typerna av rättsliga biträden i förhållande till utfallet framgår av figur 3.7.

⁴⁶ I enlighet med förordning (2000:604) om årsredovisning och budgetunderlag.

Figur 3.7 Avvikelsen mellan prognos och utfall för rättsliga biträden 1999–2010, tusental kronor

Källa: Domstolsverkets budgetunderlag och Statskontorets beräkningar. Anm. I denna bild slår prisseffekten igenom, dvs. prognosen jämförs med utfallet som är i ett annat prisläge.

Det är framför allt kostnaderna för offentligt försvar som förefaller vara svårprognostiserade. Som mest har prognosen för offentligt försvar underskridit utfallet med drygt 100 miljoner kronor (år 2008) och överskridit utfallet med närmare 36 miljoner kronor (år 2007). Detta motsvarar en avvikelse i förhållande till prognosen på 4 respektive 12 procent. Av figuren framgår också att prognosavvikelserna varierar i storlek från år till år. I de redovisade prognosavvikelserna i figuren ingår avvikelsen till följd av att Domstolsverkets prognoser, enligt forskrifter från Ekonomistyrningsverket,⁴⁷ inte anges i det förväntade prisläget för utfallsåret.

Om jämförelsen av prognos och utfall istället görs i samma års prisläge (prognosårets prisläge), blir extremlägena istället -80 miljoner kronor (år 2008) och + 56 miljoner kronor (år 2007).

3.5.2 Prognoserna för offentligt försvar 2006–2010

Eftersom det är för offentligt försvar som avvikelserna är störst och för att kostnaderna för denna post är en så stor del av anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.*, väljer vi att granska prognoser och utfall för dessa kostnader sär-

⁴⁷ Ekonomistyrningsverket 2011:14 *EA 2011. Ekonomiadministrativa bestämmelser för statlig verksamhet.*

skilt. Vi har valt åren för 2006–2010 av två skäl. Det ena är att det är mest intressant med de mest aktuella åren och det andra är att den förändrade redovisningen av förordnanden och antal timmar per förordnande som gjordes år 2006 försvårar en härledning av prognostiseringen längre tillbaka i tiden.

Prognosen för år 2006

Nedan redovisas i tabellform vilka antaganden Domstolsverkets prognos för år 2006 byggde på och vad utfallet blev.

Tabell 3.4 Prognos och utfall för år 2006. Antal förordnanden, antal timmar, timkostnadsnorm och kostnader.

Kostnadspost	Prognos	Utfall	Differens
Antal förordnanden, st	65 320	74 500	+9 180
Timmar per förordnande, tim	11,33	9,36	-1,97
Norm per timme, kr	1 008	1 029	+22
Kostnad, tkr	746 000*	717 640	-28 360

Källa: Domstolsverket. Prognosen är avrundad till närmaste miljontal.

Tabellen visar att trots att prognosen gjorts med en timkostnadsnorm på 2005 års nivå och med en underskattning av antalet förordnanden med mer än 9 000 fall blir utfallet ändå drygt 28 miljoner kronor lägre än prognosen.

Denna skillnad beror helt och hållet på att prognosen kraftigt överskattat antalet timmar per förordnade. Tar man hänsyn till att prognosen – helt i enlighet med gällande regler – gjorts i föregående års prisnivå blir avvikelserna ännu större, nämligen nästan 44 miljoner kronor.⁴⁸

Prognoserna för år 2007 och år 2008

Under år 2007 och år 2008 sattes extra resurser in för att avverka antalet balanserade mål. Detta medförde ett skifte i utvecklingen av antalet avklarade brottmål, med närmare 12 procent mellan år 2007 och år 2008, eller 17 procent mellan år 2006 och år 2008. De ökade resurserna som tillfördes polis- och åklagarväsendet förväntades också öka utvecklingen av antalet mål.

Tabell 3.5 nedan visar de antaganden som 2007-års prognos byggde på och utfallet.

⁴⁸ Genom att man lägger in den verkliga timkostnadsnormen för 2007 i Domstolsverkets prognos.

Tabell 3.5 Prognos och utfall för år 2007. Antal förordnanden, antal timmar, timkostnadsnorm och kostnader.

Kostnadspost	Prognos	Utfall	Differens
Antal förordnanden, st	67 345	71 254	+3 909
Timmar per förordnande, tim	11,85	10,43	-1,42
Norm per timme, kr	1 029	1 056	+27
Kostnad, tkr	821 000*	784 723	-36 277

Källa: Domstolsverket. Prognosen är avrundad till närmaste miljontal.

Även 2007 överskattade Domstolsverket i sin prognos kostnaden för de offentliga försvararna. Tabellen visar att skillnaden mellan prognos och utfall blev drygt 36 miljoner kronor. Tar man hänsyn till uppräknningen av timkostnadsnormen blir skillnaden mellan prognos och utfall drygt 58 miljoner kronor. Skillnaden förklaras även detta år helt av att Domstolsverket överskattat antalet timmar per förordnande.

I tabell 3.6 nedan visas prognos- och utfallssiffrorna för år 2008.

Tabell 3.6 Prognos och utfall för år 2008. Antal förordnanden, antal timmar, timkostnadsnorm och kostnader.

Kostnadspost	Prognos	Utfall	Differens
Antal förordnanden, st	80 640	76 818	3 822
Timmar per förordnande, tim	9,55	11,01	+1,46
Norm per timme, kr	1 056	1 081	+25
Kostnad, tkr	813 000*	913 957	+100 957

Källa: Domstolsverket. Prognosen är avrundad till närmaste miljontal.

För år 2008 översteg utfallet prognosen med drygt 100 miljoner kronor (i 2007 års prisnivå). Tar man hänsyn till timkostnadsnormens höjning blir avvikelsen drygt 81 miljoner kronor. Orsakerna till avvikelsen är även detta år antalet timmar per förordnande, som detta år underskattats i prognosen. Det bör noteras att avvikelsen skulle varit ännu större detta år om inte Domstolsverket i prognosen samtidigt överskattat antalet ärenden.

Prognoserna för år 2009 och år 2010

Åren 2009 och 2010 bedömdes också påverkas av de ökade resurserna till polis- och åklagarväsendet. Därtill hade målbalanserna stigit, vilket förutsattes leda till ett ökat antal förordnanden på sikt. I tabell 3.7 nedan visas

antagande i Domstolsverkets prognos för år 2009 och det verkliga utfallet för samma år.

Tabell 3.7 Prognos och utfall för år 2009. Antal förordnanden, antal timmar, timkostnadsnorm och kostnader.

Kostnadspost	Prognos	Utfall	Differens
Antal förordnanden, st	75 593	77 990	+2 397
Timmar per förordnande, tim	10,64	10,70	+0,06
Norm per timme, kr	1 081	1 104	+23
Kostnad, tkr	869 000*	921 084	+52 084

Källa: Domstolsverket. Prognosen är avrundad till närmaste miljontal.

I likhet med år 2008 understiger år 2009 den prognostiserade kostnaden det verkliga utfallet. Som framgår av tabellen är denna skillnad i 2008 års priser knappt 52 miljoner kronor. Tar man hänsyn till uppräkningsnormen blir skillnaden drygt 33 miljoner kronor. Huvudorsaken till skillnaden detta år är underskattningen i prognosen av antalet förordnanden.

Tabell 3.8 Prognos och utfall för år 2010. Antal förordnanden, antal timmar, timkostnadsnorm och kostnader.

Kostnadspost	Prognos	Utfall	Differens
Antal förordnanden, st	83 885	81 200	-2 685
Timmar per förordnande, tim	11,18	11,10	-0,08
Norm per timme, kr	1 104	1 134	+30
Kostnad, tkr	1 035 000	1 022 448	-12 552

Källa: Domstolsverket. Prognosen är avrundad till närmaste miljontal.

År 2010 överstiger den prognostiserade kostnaden det verkliga utfallet med knappt 13 miljoner kronor (tabell 3.8). Tar man hänsyn till den ökade timkostnadsnormen ökar denna skillnad till drygt 41 miljoner kronor. Orsaken till denna skillnad ligger i huvudsak i att prognosen överskattat antalet förordnanden, men detta förstärks även av att antalet timmar per förordnande överskattats.

3.6 Statskontorets slutsatser

Som framgår av ovanstående redogörelse har det funnits betydande svårigheter att prognostisera kostnadsutfallet, även om statistik över utvecklingen

för antal förordnanden, antal timmar per förordnande och timkostnadsnormen finns tillgänglig. Sammanlagt har prognoserna, i absoluta tal, i genomsnitt avvikit från utfallet med 144 miljoner kronor per år under 2006–2010.⁴⁹ Av denna totala avvikelse är 14 procent relaterat till timkostnadsnormen, 35 procent till antalet förordnanden och 51 procent till antalet genomsnittliga timmar per förordnande. Det är således framför allt antalet timmar per förordnande och antalet förordnanden som har varit svåra att prognostisera.

Förändringen i antalet avklarade brottmål som används för prognostiseringen av antalet förordnanden av offentliga försvarare är ett grovt mått. Mellan åren 2006 och 2010 har korrelationen mellan dessa två variabler varit 88,5 procent. Förhållandet mellan avklarade brottmål och förordnanden är heller inte stabilt över åren. Det förändras beroende på att behovet av förordnanden ser olika ut olika år. Det är inte givet att antalet rättsliga biträden per brottmål är detsamma. Det beror på förekomsten av olika typer av brottmål, såväl som antalet tilltalade.

En felprognostisering med ett par procent på antalet förordnanden under år 2010 gav ca 20 miljoner kronor i utslag på kostnadsutfallet för posten offentligt försvar. Ett par procent fel för antalet timmar ger motsvarande effekter. Det visar på hur känsliga prognoserna är. Att förutsäga antalet timmar är dock svårare än att förutsäga antalet förordnanden, eftersom det saknas en grund att basera prognoserna på. Det blir istället en mer skönsässig bedömning.

För att kunna prognostisera antalet förordnanden skulle det behövas en mer direkt koppling mellan antalet inkomna brottmål och antalet förordnanden. På samma sätt skulle det behövas en koppling mellan målsammansättningen och antalet timmar per förordnande. Även om Domstolsverket på ett översiktligt plan redogör för vissa förhållanden och reformer som kan få genomslag på antalet förordnanden har myndigheten inte direkt kunnat omsätta sådana händelser till en kvantifierad påverkan på prognoserna. Ska det kunna göras behövs en analys av vad antalet förordnanden och antalet timmar per förordnande beror på mer specifikt. Domstolsverket uppger att man för närvarande arbetar med hitta ett sätt att skatta komplexiteten i ärendena. Exempelvis bedrivs en studie om förhandlingstidernas längd.

Ett annat problem är att prognoserna i budgetunderlaget måste basera sig på utfallet två år tillbaka. Detta kan medföra att osäkerheten i skattningarna blir större. Samtidigt är detta något som gäller för samtliga myndigheter.

⁴⁹ Beloppet blir stort i förhållande till det som redovisats per år, eftersom sammanläggningen inte tar hänsyn till att avvikelserna från prognosen gällande antalet förordnanden och antalet timmar är både negativa och positiva och ibland tar de ut varandra. Timkostnadsnormens avvikelse är alltid ett positivt tal.

Timkostnadsnormens påverkan på utfallet är inte obetydande. En ökning med ett par procent leder exempelvis till en ökning i utfallet med ca 25 miljoner kronor för posten offentligt försvar. Samtidigt förefaller normen vara enklast att förutspå av de tre faktorerna. Det är givet att det, så länge ett beslut om ny timkostnadsnorm fattas varje år, också tillkommer en pris-effekt varje år. För timkostnadsnormen gäller också att beslut om storleken på den fattas innan prognosåret, vilket innebär att revideringar av prognoserna kan göras i ett tidigt skede. En justering av anslaget måste dock ändå göras via ändringsbudgeten.

Domstolsverkets metod att förutspå ökningen i timkostnadsnormen genom att ta medelvärdet för ökningarna i normen de tre senaste åren, kommer sannolikt att ge en prognos med god träffsäkerhet. Beräkningen av den faktiska timkostnadsnormen och prognosen kommer att till del baseras på samma underlag (två av tre år). En analys visar att denna metod hade skattat normökningen med en felmarginal på mellan 0,1 och 0,6 procentenheter under åren 2006–2012.

Med tanke på att timkostnadsnormens påverkan på utfallet på anslaget kan förutsägas med god träffsäkerhet och att anslaget är behovsstyrt anser Statskontoret att hänsyn till förändringen av timkostnadsnormen bör tas redan vid anslagstilldelningen.

Slutligen har en del i problematiken med frekventa beslut om ytterligare medel via ändringsbudget berott på att den initiala anslagstilldelningen inte följt prognoserna. Statskontoret har inte närmare analyserat regeringens ställningstagande till Domstolsverkets budgetunderlag, utan kan endast konstatera att regeringen sedan år 2007 valt att inte fullt ut följa myndighetens prognos.

I syfte att öka träffsäkerheten i prognoserna – och därmed undvika stora och återkommande behov av att förstärka anslaget under året – behöver prognosarbetet kvalitetssäkras och dokumenteras. I första hand när det gäller de volymrelaterade bedömningarna.

4 Analys av nuvarande beräkningsmodell

Den nuvarande beräkningsmodellens grundläggande utgångspunkter och konstruktion är enligt Statskontoret logisk mot bakgrund av det sätt på vilket timkostnadsnormen tillkommit. Även kostnadskomponenterna som ingår i beräkningsmodellen, dvs. löner för jurister respektive administrativ personal, lokalkostnader och övriga kostnader är rimliga. Det är emellertid olämpligt att fortsättningsvis använda de allmänna advokatbyråernas kostnader som grund så lång tid efter att de lagts ner.

Statskontorets underlag visar att ersättningen enligt timkostnadsnormen är tillräckligt hög för att, i genomsnitt, täcka de kostnader som advokatbyråerna har och för att ge ett överskott. Analysen visar dock också att respektive komponents andel av de totala kostnaderna skiljer sig vid de undersökta advokatbyråerna jämfört med motsvarande andelar i timkostnadsnormen. Framför allt gäller det lönekostnaderna för administrativ personal.

Analysen av debiteringsgraden visar att underlaget inte entydigt stödjer vare sig en höjning eller sänkning av debiteringsgraden.

Enligt Statskontorets bedömning innebär metoden för uppräkningsmetoden av timkostnadsnormen att normen sannolikt blir för hög.

I detta kapitel analyseras nuvarande beräkningsmodell. Vi inleder kapitlet med att gå igenom modellens grundläggande principer. Därefter analyseras i tur och ordning de sex kostnadskomponenterna, uppräkningsmetoden och beräkningen av debiteringsgraden. Slutligen jämförs antagandena i beräkningsmodellen med de uppgifter vi fått från advokater och biträdande jurister genom vår enkät.

4.1 De grundläggande principerna för modellen

Den nuvarande beräkningsmodellen för timkostnadsnormen baseras på tre grundläggande utgångspunkter, nämligen: självkostnadsprissättning, myndighetsverksamhet som kostnadsunderlag samt en enda ersättningsnivå.

4.1.1 Självkostnader som grund för prissättning

Timkostnadsnormens beräkningsmodell bygger ursprungligen på självkostnaderna för advokatverksamhet i offentlig regi, dvs. de allmänna advokat-

byråerna. Denna princip för prissättning är vanlig för offentligt finansierade verksamheter som bedrivs i både offentlig och privat regi. Det gäller exempelvis inom hälso- och sjukvården, skolan och barnomsorgen. Utgångspunkten inom dessa områden är att den offentliga verksamhetens kostnader per patient eller elev ska utgöra det pris som de privata aktörerna får för att genomföra samma verksamhet. Ofta finns även ett antagande om att de privata aktörerna kan genomföra verksamheten på ett mer effektivt sätt och att det därmed finns möjlighet för dem att göra vinst.

Genom att utgå från kostnaderna i den offentliga verksamheten kan kommunen eller landstinget också hålla kontroll över kostnadsutvecklingen. Kostnadskontroll är också ett skäl till att arbetet med att ta fram timkostnadsnormen initierades. I förarbetena till rättshjälpsreformen uttalas att det är önskvärt att de allmänna advokatbyråernas verksamhet hade en sådan omfattning att de får en prisledande ställning och att ledning kan hämtas därifrån vid bestämmande av arvodestaxor.⁵⁰

4.1.2 De allmänna advokatbyråerna som kostnadsunderlag

Även om de allmänna advokatbyråerna styrdes av de regler som gällde för statlig förvaltning i allmänhet samt via särskilda regeringsförfattningar och regleringsbrev, var de inga vanliga myndigheter. De hade krav på sig att vara självfinansierande och kunde debitera klienter precis som vanliga advokatbyråer och den generella prissättningen, dvs. timkostnadsnormen, gällde även för dem.

Ambitionen var att de allmänna advokatbyråerna skulle kunna konkurrera med enskilda advokatbyråer på lika villkor. Därför fick byråerna exempelvis också åta sig ärenden utanför rättshjälpsområdet.

De allmänna advokatbyråerna var relativt små och de var spridda över hela landet. Detta innebär att de inte hade en särskild fördel av stordrift och att lokalkostnaderna i beräkningsunderlaget var ett utfall av en nationell kostnadsbild för lokaler.

Helt lika var dock inte de allmänna advokatbyråerna jämfört med de privata byråerna. Exempelvis hade de allmänna advokatbyråerna stöd från Domstolsverket med administrativa uppgifter, exempelvis kurs- och konferensadministration, chefsrekrytering och bokföringskostnader. Detta har delvis hanterats i beräkningen av normen genom att motsvarande personalkostnader har lagts till. Däremot har inte Domstolsverkets kringkostnader, dvs. kostnader för lokaler och andra administrationskostnader, för denna personalinsats räknats in.

⁵⁰ Prop. 1972:4, *Förslag till rättshjälpslag m.m.*

En annan skillnad var att advokaterna på de allmänna advokatbyråerna var anställda med fast lön och att semestervillkoren var mer förmånliga än de som normalt gäller för privat verksamhet. Det finns egentligen inte några hinder för att även privata advokater skulle kunna vara anställda och få en fast lön, särskilt inom ett större bolag. Det är dock vanligt att advokatverksamheten bedrivs av en eller två advokater. Att det är så innebär inte enbart nackdelar för advokaterna. Delägare har fördelar gentemot anställda advokater, exempelvis har de möjlighet att ta ut vinst från sitt bolag.

Behovet av utbildning av advokaterna borde ungefär ha varit desamma för de allmänna och privata byråerna, liksom förekomsten av kundförluster. Kostnader för socialt skydd fanns för såväl de anställda inom de allmänna byråerna som för egenföretagaren i den privata byrån.

Det ingår inte någon uttrycklig risk- eller vinstpremie i beräkningsmodellen och timkostnadsnormen innebär heller inte någon garanti för att en advokatverksamhet ska kunna generera vinst. Vissa av de allmänna advokatbyråerna gick med förlust och de lades också ned. Följaktligen var det inte helt riskfritt att vara verksam vid en allmän advokatbyrå.

4.1.3 En ersättningsnivå för alla

Olika förutsättningar för lönsamhet

Tillämpningen av en timkostnadsnorm för alla betyder att marknaden för rättsliga biträden är prisreglerad. Det innebär i sin tur att de rättsliga biträdena inte kan konkurrera med pris. För att höja vinsten måste de antingen minska kostnaderna i verksamheten, utöka verksamheten till ett annat område med högre ersättning eller öka beläggningen.

Förutsättningarna för att kunna åstadkomma detta är olika för olika rättsliga biträden. Kostnadsnivåer för exempelvis lokaler skiljer sig mellan olika delar i landet, vilket kan göra det mer lönsamt med advokatverksamhet på mindre orter. Konkurrensen om förordnandena kan också vara låg på vissa platser och hög på andra. Möjligheten att få en tillräcklig beläggning i verksamheten skiljer sig därför åt.

Lönespridning och ersättning efter erfarenhet

En enda prisnivå kan påverka möjligheterna till lönespridning. Det borde exempelvis vara enklare att åstadkomma en differentierad lön vid en större byrå, eftersom de fasta kostnaderna sprids på fler arbetande och mer kan läggas på lön eller vinstuttag. De flesta advokatbyråer är dock enmans- eller tvåmansbolag (ca 60 procent) och det är ovanligt att fler än fem personer arbetar vid byrån, vilket ger begränsningar i möjligheterna till att utveckla en lönesättning som tar hänsyn till prestation inom företagen.

I och med att ersättningen är lika för alla finns det ingen direkt koppling mellan ersättning och hur erfarna eller skickliga de rättsliga biträdena är.

Det borde dock finnas en indirekt koppling så tillvida att ett erfaret biträde arbetar snabbare och har lättare att få uppdrag. Domstolarnas förfarande för förordnanden förefaller åtminstone i vissa fall ta hänsyn till kompetens och kvalitet hos biträdet (se avsnitt 2.2), vilket borde innebära att de skickliga biträdena får de komplicerade och mer välbetalda uppdragen. Det finns också i nuvarande regelverk en möjlighet för domstolarna att belöna biträdena för ett väl genomfört uppdrag genom att tillerkänna en ersättning som avviker från timkostnadsnormen.⁵¹

Heltidsarbete är grunden för att få full täckning för fasta kostnader

Timkostnadsnormen utgår från att verksamheten bedrivs på heltid. Det innebär att en advokat eller jurist måste arbeta 1 656 timmar per år med en debiteringsgrad på 72,5 procent för att få full täckning för sina fasta kostnader, enligt de antaganden som normen bygger på. Ett exempel på fasta kostnader är lokalkostnader. Oavsett hur många timmar en advokat arbetar så är kostnader för lokalerna desamma. Om en advokat eller jurist väljer att arbeta deltid är det mindre sannolikt att de får full kompensation för sina lokalkostnader. De som arbetar mer kommer däremot ha möjlighet att få en ersättning som överstiger lokalkostnaderna. Timkostnadsnormens nuvarande utformning gör det således lönsamt att arbeta fler än 1 656 timmar per år eller att öka debiteringsgraden.

4.1.4 Slutsatser

Statskontoret anser att principen att basera en ersättning till privata advokater på självkostnader för motsvarande verksamhet i statlig regi har varit en rimlig utgångspunkt. Statskontoret bedömer också att verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna var representativ för advokatverksamhet generellt. Därmed utgjorde de en realistisk grund för att beräkna självkostnader och för att uppskatta andelen debiterbar tid. Detta ligger i linje med Rikskontorets bedömning år 1993 att styrkan i modellen är att den bygger på verkliga uppgifter om vad det kostar att driva en advokatbyrå.⁵²

Statskontoret bedömer också att ett enda pris till alla rättsliga biträden ger staten en enklare administration samtidigt som det är tydligt för alla inblandade vad som betalas per timme.

Enligt Statskontorets mening är det dock problematiskt att använda de allmänna advokatbyråernas kostnader som grund för omräkning av timkostnadsnormen så lång tid efter att de lagts ner. Så länge de allmänna advokatbyråerna bedrev verksamhet och timkostnadsnormen baserades på deras självkostnader, fanns en tydlig och relevant koppling mellan kostnadsutveckling och normutveckling. Sedan de allmänna advokatbyråerna avveck-

⁵¹ Detta framgår av 21 kap. 10§ rättegångsbalken och 27§ Rättshjälpslagen (1996:619).

⁵² Rikskontoret 1993 *Rättshjälp – till vilken kostnad. Översyn av beräkningsgrunderna för fastställande av timkostnadsnorm m.m.*

lades har staten inte lika goda förutsättningar för att fastställa normen. Ju längre tid som förflutit från avvecklingen desto svagare blir kopplingen till kostnadsförhållandena på marknaden.

Det finns risk för att nuvarande beräkningsmodell inte har fångat in förändringar i olika kostnader. Som framgick av avsnitt 2.4.4. har timkostnadsnormens nivå ökat snabbare än både konsumentprisindex och tjänsteprisindex, vilket skulle kunna innebära en risk för att de rättsliga biträdena har överkompenserats.

Regeringen pekar i sitt uppdrag till Statskontoret på att det kan antas att samhällsutvecklingen i övrigt i viss utsträckning har förändrat villkoren för de rättsliga biträdenas verksamhet. Det kan till exempel röra sig om konsekvenser av den tekniska utvecklingen eller en förändring av hanteringen av administrativa uppgifter.

En konkret ändring som beräkningsmodellen inte har korrigerats för är exempelvis att Advokatsamfundet infört en obligatorisk utbildningstid på 18 timmar per år sedan de allmänna advokatbyråerna lades ned.

Statskontoret vill slutligen peka på att det finns fler faktorer som påverkar de rättsliga biträdenas situation. I kapitel 2 redogjorde vi bl.a. för hur det går till med förordnanden av rättsliga biträden och bedömningen av kostnadsräkningarna samt att det även tillämpas taxor som baseras på förhandlingstidens längd. Utifrån det rättsliga biträdets perspektiv kan det finnas problem med att kunna förutse hur många timmar av hennes eller hans nedlagda tid som kommer att ersättas, pga. tillämpningen av taxor, regler för när nedlagd tid får debiteras samt en avvikande bedömning av skälig tidsåtgång från granskande instans. Statskontoret har inte till uppgift att analysera detta, men vill peka på att uppfattningen om timkostnadsnormen och vilken ersättning som faktiskt kommer det rättsliga biträdet till del även påverkas av andra faktorer än själva normen.

4.2 Modellens delar; kostnader och tid

Timkostnadsnormen beräknades ursprungligen dels utifrån kostnader, dels utifrån debiterbar tid. Formeln för beräkningen ett givet år ser ut som följer:

$$\text{Timkostnadsnormen} = \frac{\text{Totala kostnader}_{AAB}}{\text{Antal åar för jurister}_{AAB} \times (1\,656 \times 0,725)}$$

Förkortningen AAB står för de allmänna advokatbyråerna, 1 656 motsvarar den uppskattade årsarbetstiden för rättsliga biträden och 0,725 är den uppskattade debiteringsgraden på 72,5 procent.

Kostnaderna i timkostnadsnormen beräknas utifrån följande komponenter:

- Lönekostnader och lönebikostnader för jurister
- Lönekostnader och lönebikostnader för biträden (administrativ personal)
- Lokalkostnader
- Övriga kostnader

Nedan beskriver och analyserar vi vad kostnadskomponenterna innehåller. Vi redogör också för och analyserar antagandena som andelen debiterbar tid baseras på.

4.2.1 Lönekomponenten

Lönekostnader och lönebikostnader

I timkostnadsnormen delas lönekomponenten upp i två delar: lönekostnader och lönebikostnader.

Lönekostnaderna består av bruttolöner för jurister respektive biträdespersonal, dvs. administrativ personal. Lönekomponenten för jurister räknas upp med den årliga löneutvecklingen för ordinarie domare och icke ordinarie domare (assessorer och fiskaler) samt för kammaråklagare och assistent-åklagare.

Lönebikostnaderna utgörs av kostnader för semestertillägg, arbetsgivaravgifter, försäkringspremier, avgifter till kompletterande ålderspension, särskild löneskatt, avgifter till Trygghetsstiftelsen samt kostförmåner m.m. Posten lönebikostnader stiger i takt med löneutvecklingen, men korrigeras också med förändringar i de lagstadgade arbetsgivaravgifterna.

I beräkningsmodellen för normen har lönekostnader och lönebikostnader för biträden lagts ihop i en post. Posten räknas upp med löneutvecklingen augusti – augusti för personal som är ansluten till Statstjänstemannaförbundet (ST), närmare preciserat som domstolssekreterare inom domstolsväsendet. Förändringar i de lagstadgade arbetsgivaravgifterna beaktas också.

Lönekomponentens nivå

Lönekomponenterna för biträden och jurister är tillsammans den klart största posten i timkostnadsnormen och utgör år 2012 sammanlagt 75 procent av hela timkostnadsnormen. Enbart lönekostnaderna för jurister är nästan 60 procent av timkostnadsnormen. Av timkostnadsnormens nivå på 1 205 kronor år 2012 utgjordes således 709 kronor av juristernas totala lönekostnader.

Den del av lönekomponenten som utgörs av lönekostnader och lönebikostnader för biträden, dvs. annan personal än jurister, uppgår i 2012 års timkostnadsnorm till 200 kronor, vilket motsvarar 17 procent av normen. På de allmänna advokatbyråerna gick det drygt ett biträde på två jurister (0,6 per årsarbetande jurist) år 1998. Detta innebär att det i timkostnadsnormen ingår

kostnader som beräknas motsvara lite mer än en halvtidsarbetande administratör per årsarbetande jurist.

4.2.2 Lokaler och övriga kostnader

Lokalkostnaderna utgörs av såväl hyreskostnader som kostnader för el, vatten, lokalstädning m.m. I timkostnadsnormen ingår lokalkostnader som en kostnadspost. Den utgör i 2012 års norm 83 kronor.

Posten övriga kostnader i timkostnadsnormen är en blandning av olika typer av kostnader, bl.a. kapitalkostnader (sedan år 2000), avskrivningar på fordringar, personalkostnader, porto- och telefonkostnader, bokföringskostnader, kontorsmaterial m.m.

I timkostnadsnormen för år 2012 uppgår posten övriga kostnader till 213 kronor.

4.2.3 Debiteringsgraden

Debiteringsgraden är en uppskattning av antalet debiterade timmar dividerat med antalet arbetade timmar under ett år. Årsarbetstiden i beräkningsmodellen baseras på faktiskt arbetad tid vid de allmänna advokatbyråerna och uppgår till 1 656 timmar per årsarbetande jurist, vilket motsvarar 207 arbetsdagar.

Antalet möjliga arbetsdagar, dvs. vardagar, per år skiftar något. För år 2010 uppgick de till 253, vilket motsvarar 2 024 timmar om man arbetar 8 timmar per dag. Eftersom årsarbetstiden i beräkningsmodellen är satt till 207 dagar, innebär det att 46 dagar dragits bort. Förutom 34 dagars semester, vilket motsvarar den genomsnittliga semesterlängden på de allmänna advokatbyråerna, är ytterligare 12 dagar borträknade. Detta är tid för annan frånvaro, exempelvis sjuk- och föräldraledigheter.

Totalt bygger timkostnadsnormen på ett antagande om att rättsliga biträden ska ha 21 dagars ledigt utöver semesterlagens⁵³ bestämmelser om att en arbetstagare ska ha rätt till 25 dagars semester per år. Av statistik från Svenskt näringsliv, som bygger på uppgifter från föreningens medlemmar, framgår att 53 procent av tjänstemännen i medlemsföretagen hade 25 semesterdagar per år under år 2010. Vidare framgår att 7 procent av tjänstemännen hade 28 dagars semester per år och att 38 procent hade 30 semesterdagar per år.⁵⁴

⁵³ SFS 1977:480 Semesterlag.

⁵⁴ Svenskt Näringslivs webbplats 2012-03-01, *Fakta om löner och arbetstider 2010*. Av statistiken framgår också att 2 procent av tjänstemännen hade 27 semesterdagar per år och att 1 procent av tjänstemännen hade 29 semesterdagar per år.

I timkostnadsnormens beräkningsmodell antas debiteringsgraden vara 72,5 procent av årsarbetstiden. Detta innebär att det rättsliga biträdet måste debitera 1 201 timmar⁵⁵ per år för att få den ersättning per år som timkostnadsnormen baseras på.

Fram till år 1993 uppgick debiteringsgraden till 75 procent och baserades på studier som gjordes på 1970-talet. Domstolsverket framhåller i ett underlag från år 2000 att en uppskattning av andelen debiterbar tid är svårtolkad, eftersom det går att göra olika bedömningar av t.ex. hur många timmar en heltid är och att debiteringsgradens storlek påverkas av hur stor beläggningen är. I den bedömning som då gjordes bestämde Domstolsverket sig därför för att hålla fast vid en debiteringsgrad på 72,5 procent.⁵⁶

Debiteringsgradens betydelse för timkostnadsnormen är relativt stor. En ökning av debiteringsgraden med 5 procentenheter skulle sänka timkostnaden från nuvarande 1 205 kronor till 1 127 kronor. Detta skulle innebära att det rättsliga biträdet skulle behöva debitera ytterligare drygt 80 timmar per år för att få samma årsersättning som tidigare.

4.2.4 Slutsatser

De kostnadskomponenter som ingår i beräkningsmodellen är enligt Statskontorets uppfattning rimliga. Domstolsverket gjorde år 2005 en enkät till advokater där övriga kostnader skulle delas upp i olika poster. Av enkätsvaren framgick att det var få specificerade kostnader som översteg två procent av den totala kostnadsnivån.⁵⁷ En specificering av normen i ytterligare kostnadskomponenter skulle därmed vara onödig. Däremot finns det anledning att kontrollera om komponenterna i normen överensstämmer med hur kostnaderna är fördelade på advokatbyråerna idag, bl.a. för att det har en betydelse för hur normen bör räknas upp.

Andelen debiterbar tid, debiteringsgraden, är mer svårbedömd. Det är möjligt att förutsättningarna för debitering förändras om exempelvis målsammansättningen ändras i domstolarna. I Riksrevisionsverkets rapport från år 1993 uppgavs att en studie från år 1975 uppmätt den genomsnittliga debiterbara tiden till 72 procent i genomsnitt och att det var en lägre debiteringsgrad för tvistemål än för brottmål.⁵⁸ I enkätundersökningar som gjorts av Domstolsverket och Advokatsamfundet år 2004 respektive år 2003 har debiteringsgraden uppmätts till ca 64 procent.⁵⁹ Beroende på hur frågan om

⁵⁵ $0,725 * 1\ 656 = 1\ 201$.

⁵⁶ Domstolsverket 2000-03-28 *Ny metod för beräkning av timkostnadsnorm*.

⁵⁷ Domstolsverket DV-rapport 2006:1 *Uppföljning av metoden för beräkning av timkostnadsnorm*.

⁵⁸ Riksrevisionsverket 1993-10-21 *Rättshjälp till vilken kostnad. Översyn av beräkningsgrunderna för fastställande av timkostnadsnorm m.m.*

⁵⁹ Domstolsverket DV-rapport 2006:1 *Uppföljning av metoden för beräkning av timkostnadsnorm*.

debiteringsgraden har ställts i dessa undersökningar, kan också beläggningen vid advokatbyrån spela in. Därtill kommer frågan om själva beräkningsgrunden, dvs. antalet arbetsdagar per år. De tolv dagarna, utöver semestern, som i princip ingår i beräkningsgrunden är egentligen frånvarodagar som ersätts genom andra ersättningsystem.

Så länge ersättningen gavs till rättsliga biträden inom både staten och privat sektor, fanns en anledning till att utjämna skillnaderna när det gällde exempelvis semestervillkoren. Så är inte längre fallet och det finns därmed skäl att överväga om detta ska göras framöver.

4.3 Uppräkningen av kostnadskomponenterna

Efter att de allmänna advokatbyråerna lades ned fortsatte normen att baseras på byråernas kostnader. De sist använda faktiska kostnaderna är från juni 1998. Verksamheten fortsatte visserligen ett par år efter att nedläggningen inleddes år 1999, men kostnaderna bedömdes då inte vara representativa för normal advokatverksamhet och har därför inte använts.

Uppräkningen av timkostnadsnormen sker på olika sätt för normens olika komponenter. Från och med år 2008 används en metod med glidande medelvärde för att fastställa uppskrivningen av normens olika kostnadskomponenter. Det innebär att genomsnittet av den årliga procentuella utvecklingen av löner, lokalkostnader och övriga kostnader de senaste tre åren utgör höjningen på respektive kostnadskomponent. I detta avsnitt går vi igenom hur uppräkningsmetoden görs vilken betydelse den haft för normens utveckling.

4.3.1 Löner

Som tidigare nämnts uppräknas lönekostnaderna för jurister med den procentuella årliga utvecklingen av månadslöner för ordinarie domare på rådsnivå och icke ordinarie domare (assessorer och fiskaler) inom domstolsväsendet samt för kammaråklagare och assistentåklagare inom åklagarväsendet. Löneuppgifter för augusti månad har varje år inhämtats från Domstolsverket och Åklagarmyndigheten och används för uppräkningsmetoden. Lönebi-kostnaderna uppräknas med löneutvecklingen, men korrigeras också för förändringar i de lagstadgade arbetsgivaravgifterna. Löneutvecklingen vägs samman utifrån andelen anställda inom olika kategorier av åklagare och domare.

På motsvarande sätt räknas lönekostnaderna för biträden (inklusive lönebi-kostnader) upp med löneutvecklingen augusti – augusti för personal som är ansluten till Statstjänstemannaförbundet (ST), närmare preciserat som domstolssekreterare inom domstolsväsendet. Förändringar i de lagstadgade arbetsgivaravgifterna beaktas också.

I början (från 1999–2000) räknades lönedelen för jurister upp med vad jämförelsegruppen inom domstolsväsendet skulle få i genomsnitt enligt löneavtalet. Idag, när löneavtalen inte längre ger fasta procentandelar, räknas lönedelen för jurister upp med den genomsnittliga löneutvecklingen för jämförelsegruppen.

I och med denna förändring baseras uppräknings- och lönekomponenten på föregående års utfall. Löneutfallet för innevarande år är inte tillgängligt innan Domstolsverket måste lämna sitt förslag till ny norm till regeringen, vilket sker i september varje år.

Enligt Domstolsverket kommer detta nu att ändras i och med att lönerevisionerna har flyttats till april när det gäller Jusek-ansluten personal, dvs. bland annat domare. Därmed kommer eftersläpningen inte att få samma betydelse.

4.3.2 Lokalkostnader och övriga kostnader

Posten lokalkostnader uppräknas utifrån förändringar i Ekonomistyrningsverkets (ESV) s.k. rikthyror, som fastställs årligen för olika s.k. rikthyresområden.⁶⁰ Rikthyrorna baseras på marknadshyror för kontorslokaler i olika delar av landet. Den årliga förändringen i rikthyrorerna ligger bl.a. till grund för pris- och löneomräkningarna i statsbudgeten (se avsnitt 4.3.4).

Vid Domstolsverkets beräkning används antalet inkomna mål (tvistemål exklusive gemensam ansökan och brottmål, exklusive notariemål) till tingsrätterna de tre senaste åren som vikt för sammanvägning av förändringarna av hyresnivåerna inom dessa rikthyresområden. Tingsrätterna hänförs till det rikthyresområde som gäller för den kommun där respektive tingsrättskansli är beläget. Då lokalkostnaderna skiljer sig markant mellan olika delar av landet är detta ett rimligt angreppssätt, men det ger i genomsnitt en lägre kostnadskompensation för rättsliga biträden med lokaler i storstäderna än för dem ute i landet.

Posten övriga kostnader räknas upp med utvecklingen augusti – augusti av konsumentprisindex (KPI). Det finns olika sätt att använda KPI för uppräknings- och lönekomponenten. Domstolsverket använder ett mått som mäter kontinuerlig prisutveckling månad för månad (inflationstakten) och läser av detta mått för augusti. Under ett år går dock KPI upp och ned och beroende på när man väljer att läsa av det får man olika skattningar på prisutvecklingen. Det skulle kunna innebära att skillnaden mellan augusti år 1 och augusti år 2 kan vara annorlunda än skillnaden mellan september år 1 och september år 2. Även om det handlar om relativt små effekter kan det finnas skäl att använda årsmedelvärdet för KPI istället.

⁶⁰ Stockholm innanför tullarna, Stockholm utanför tullarna och Solna, Kommuner nära Stockholm och vissa större städer, I huvudsak större kommuner och Övriga kommuner. Fr.o.m. 2012 har Göteborg och Malmö fått ett eget rikthyresområde.

4.3.3 Uppräkningens effekter

Lönekomponenten har ökat

Som framgått av avsnitt 2.4.4 har timkostnadsnormen ökat med knappt 40 procent mellan år 1998 och år 2011. Under samma period ökade KPI med cirka 20 procent. Den genomsnittliga ökningen under perioden motsvarade tre procent per år för timkostnadsnormen och 1,5 procent per år för KPI. Även i förhållande till Tjänsteprisindex (TPI),⁶¹ som har ökat med 8 procent mellan år 2005 och år 2010, var timkostnadsnormens ökning (12,5 procent) betydligt större under perioden.

Av tabell 4.1 framgår att det är komponenten lönekostnaderna för jurister som ökat mest fram till och med år 2012. Det handlar om en ökning på 65 procent. Därmed har också denna kostnadskomponent blivit en större del av normen sedan år 1998. Löne- och lönebikostnaderna för biträden har ökat med 35 procent, men komponentens relativa andel har blivit något mindre.

Tabell 4.1 Nivån och andelen för kostnadskomponenterna i normen 1998 och år 2012. Kronor och andelar och förändring i procent.

Kostnadskomponent	1998		2012		Förändring
	Nivå	Andel	Nivå	Andel	1998–2012
Lönekostnader för jurister	292	35	482	40	65 %
Lönebikostnader för jurister	143	17	229	19	60 %
Löne- och lönebikostnader för administrativ personal	148	18	200	17	35 %
Lokalkostnader	71	9	83	7	17 %
Övriga kostnader	179	21	213	18	19 %
Total	833	100	1 205	100	45 %

Källa: Domstolsverket.

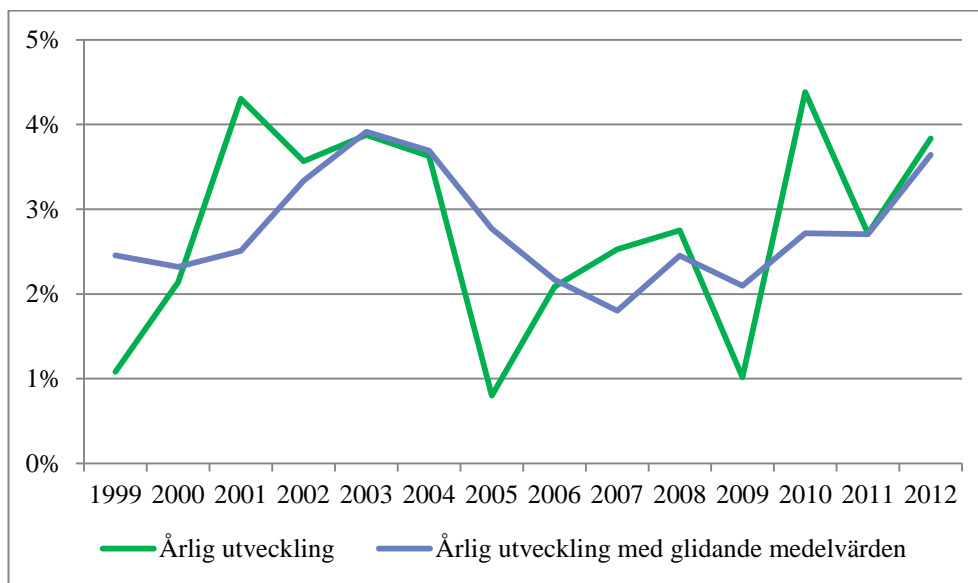
Lokalkostnaderna och de övriga kostnaderna har ökat med 17 respektive 19 procent och deras relativa andelar har minskat sedan år 1998.

⁶¹ Tjänsteprisindex (TPI) mäter prisutvecklingen på tjänster producerade av svenska företag. TPI har ett producentperspektiv vilket innebär att prisindex ska spegla förändringen av den faktiska intäkt producenten erhåller från en till sin storlek och sammansättning oförändrad produktion. Indexet började tas fram från och med 2005.

Utjämnad uppräknig

Statskontoret har studerat användningen av de glidande medelvärden som infördes fr.o.m. år 2008. Med hjälp av beräkningar som Domstolsverket gjorde i sin rapport från år 2005, har Statskontoret kunnat ta fram underlag som visar hur den nya beräkningsmetoden skulle påverkat utvecklingen på timkostnadsnormen om den använts sedan år 1998 (se figur 4.1).

Figur 4.1 Utvecklingen av timkostnadsnormen med 3 års glidande medelvärden och timkostnadsnormen enligt ursprunglig beräkning 1998–2012. Kronor

Källa: Domstolsverket och Statskontorets egna beräkningar.

Som framgår av figuren har de glidande medelvärdena en utjämnande effekt på de årliga förändringarna. Därmed har metoden uppfyllt sitt syfte. De år som lönerna stiger mer än tidigare år, kommer timkostnadsnormens ökning att vara lägre och de år löneökningarna är lägre än föregående år kommer timkostnadsnormen ökning att vara högre.

4.3.4 Uppräkning av myndigheters anslag

I den budgetprocess som regeringen använder sig av för att årligen fastställa statliga myndigheters förvaltningsanslag tillämpas en s.k. pris- och löneomräkning. Det är en teknisk justering av anslagsnivån som syftar till att myndigheterna i sina anslag kompenseras för omvärldens prisförändringar samtidigt som de åläggs ett effektivitets- och produktivitetskrav. Pris- och löneomräkningen är ett komplement till de politiska överväganden som görs vid anslagsbeslut som baseras på bedömningar och ställningstaganden om de olika statliga verksamheternas omfattning, inriktning och kvalitet.

Pris- och löneomräkningen liknar den metod som används för att räkna om timkostnadsnormen. I detta avsnitt redovisar vi hur beräkningsmetoden är uppbyggd.

Pris- och löneomräkningens olika komponenter

Förvaltningsanslagen räknas om med särskilt beräknade index för följande kostnadsslag: löner, lokaler och övriga förvaltningskostnader. I omräkningen utgår regeringen från varje kostnadsslags faktiska andel av förvaltningsanslaget två år före det budgetår som behandlas i budgetpropositionen.⁶² Hur kostnaderna fördelas mellan olika kostnadsslag går att utläsa ur myndigheternas årsredovisningar. År 2010 stod lönekostnader för i genomsnitt 56 procent av myndigheternas samlade kostnader. Lokalkostnader utgjorde 10 procent och övriga förvaltningskostnader stod för resterande 34 procent.⁶³

Omräkning av arbetskraftskostnader

Den tekniska justeringen av myndigheternas anslagsmässiga löneökningstrymme bygger på utvecklingen av arbetskraftskostnaderna för tjänstemän inom tillverkningsindustrin. SCB har till uppgift att ta fram ett index (AKI-RAM) som beskriver denna kostnadsutveckling. Indexet mäter historiska förändringar i samtliga lönekostnader, arbetsgivaravgifter enligt lag och avtal samt den allmänna löneavgiften. Metoden, som bygger på historiska uppgifter innebär en eftersläpning med två år, dvs. omräkningen i budgetpropositionen för år 2012 avser kostnadsutvecklingen år 2010. Normalt används samma lönekostnadsindex för omräkningen av alla myndigheters anslag.⁶⁴

Efter det att utvecklingen av arbetskraftskostnaden inom tillverkningsindustrin för tjänstemän räknats fram görs en justering av löneindexet som baseras på produktivitetens utvecklingen inom den privata tjänstesektorn. Detta brukar benämnas produktivitetsavdrag och beräknas på följande sätt.

Om tillverkningsindustrins arbetskraftskostnader för tjänstemän ökat med 3 procent genererar detta, som framgått ovan en indexökning med 3 procentenheter. Ett avdrag görs från indexomräkningen som motsvarar produktivitetens utvecklingen i den privata tjänstesektorn (produktivitetsavdraget). Det innebär att om industrins arbetskraftskostnader ökat med 3 procent och

⁶² Det fastställs alltså att exempelvis 65 % av en myndighets förvaltningsanslag utgörs av kostnader för löner, 20 % av lokalkostnader och 15 % av övriga kostnader. För varje kostnadsslag tas varje år fram ett index som används för uppräkningsanslaget. Det innebär för vårt exempel att 65 % av anslaget räknas om med lönekostnadsindex, 20 % med lokalkostnadsindex och 15 % med index för övriga förvaltningskostnader.

⁶³ Arbetsgivarverket 2011. *Löneomräkningen i det statliga ramanslagssystemet – Framtida utveckling och behov av förändring*. Rapportserie 2011:2.

⁶⁴ Om arbetsmarknadens parter i de centrala ramavtalen kommer överens om att lönesatningar bör göras i en viss sektor finns en möjlighet att öka indexuppräkningsindexet för denna sektor förutsatt att motsvarande minskning görs för övriga sektorer.

tjänstesektorns produktivitet ökat med 1,5 procent så ger detta ett slutligt omräkningsindex på 1,5 procent.

Omfattningen av produktivitetsavdraget motsvarar genomsnittet av de senaste tio årens produktivitetsutveckling inom den privata tjänstesektorn enligt SCB:s nationalräkenskaper. Det innebär att det inte finns någon direkt koppling till den faktiska produktivitetsutvecklingen i staten. Det tas heller ingen hänsyn till eventuella skillnader i förutsättningarna för produktivitetsökningar inom olika politikområden.

Omräkning av lokalkostnader

Den årliga prisomräkningen av lokalkostnadsbasen i statliga myndigheters förvaltningsanslag görs med hjälp av en procentsats sammanvägd av marknadshyresförändringar för hyresavtal som är omteckningsbara under budgetåret och/eller en uppräkningsindex (KPI) för avtal som inte kan omtecknas. Omräkningstalet beräknas myndighetsvis av ESV. Beräkningsmodellen kan förenklat beskrivas på följande sätt.

Myndigheter vars hyresavtal inte skall omförhandlas det år som pris- och löneomräkningen avser genererar en omräkning som motsvarar 70 procent av konsumentprisindex (KPI).

Hyresavtal som skall omförhandlas under året genererar en omräkning där ESV beräknar prisutvecklingen på marknaden under perioden från det att avtalet tecknades till det att avtalet skall omförhandlas. Hänsyn tas här även till tidigare omräkning p.g.a. KPI-förändringar sedan föregående anpassning till rikthyran eller när avtalet tecknades. Det är prisutvecklingen inom det område i landet där lokalen ligger som används. Modellen innehåller fem olika marknadshyror för olika delar av landet.

Omräkning av övriga kostnader

De kostnader som inte utgörs av lönekostnader eller lokalkostnader benämns övriga förvaltningskostnader. Omräkningen av dessa kostnader bygger på en sammanvägning av flera index från SCB avseende utgifter som förekommer vid myndighetsutövning.

4.3.5 Slutsatser

Enligt Statskontorets bedömning baseras uppräkningsindexen på relevanta kostnadskomponenter. Användningen av de glidande medelvärdena vid uppräkningsindexen har en utjämnande effekt, vilket är bra.

Nuvarande metod för uppräkningsindexen tar dock inte någon hänsyn till att ökningen av lönerna inom domstols- och åklagarväsendet sker inom en anslagsram som inte räknas upp i samma omfattning. Exempelvis har löne- och priskompensationen varit i genomsnitt 1,6 procent för anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för åren 2009–2011, jämfört med lönerna som ökat med i genomsnitt 3,6 procent. Detta kan innebära att en satsning på juristernas

löner måste kompenseras genom att andra kostnader dras ned eller att produktiviteten ökar.

På en konkurrensutsatt marknad måste rationaliseringar genomföras vid löneökningar, eftersom de kan bli svåra att fullt ut kompensera via en höjning av priset. En prisökning kan leda till att efterfrågan på företagets produkter sjunker.

Motsvarande direkta rationaliseringstryck finns dock inte i beräkningsmodellen för timkostnadsnormen, eftersom lönekostnadsnivåerna räknas upp fullt ut varje år. Konsekvenserna av detta skulle kunna bli att de rättsliga biträdena får full utväxling på löneutvecklingen inom domstols- och åklagarväsendet utan att göra några kostnadsbesparande åtgärder i sin egen verksamhet.

Det finns skäl att tro att det är uppräkningsmetoden som till stor del förklarar varför timkostnadsnormen har ökat mer än konsumentprisindex och tjänsteprisindex de senaste åren. Det beror på att lönerna normalt sett stiger mer än vad priset för varor och tjänster gör. Omräkningsmetoden innebär att lönekostnadsandelens relativa del av timkostnadsnormen därmed ökar över tid. Skillnaden mellan normens utveckling och KPI:s utveckling kan därför förväntas öka över tid eftersom en allt större andel av timkostnadsnormen kommer att räknas om med löneindex.

Utifrån detta perspektiv är det enligt Statskontorets uppfattning rimligt att, liksom Domstolsverket också har framfört, överväga ett produktivitetsavdrag i samband med beräkningen av timkostnadsnormen.

4.4 Advokatbyråernas kostnader

4.4.1 Inledning

I det sista steget av Statskontorets analys av beräkningsmodellen kommer vi att analysera hur timkostnadsnormens nivå och grundantaganden om tid och kostnader stämmer överens med de uppgifter som advokatbyråerna har lämnat i sina enkätsvar. Som tidigare redovisats i kapitel 1 är svarsfrekvensen på enkäten 45 procent. Den låga svarsfrekvensen innebär att uppgifterna bör tolkas med försiktighet.⁶⁵

Eftersom kostnadsuppgifterna i enkätsvaren avser år 2010 kommer timkostnadsnormen för år 2010 att användas som jämförelse. För att kunna jämföra normens och kostnadskomponenternas nivå med enkätsvaren, beräknas timkostnader utifrån enkätuppgifterna med samma beräkningsmodell som för normen.

⁶⁵ En mer utförlig beskrivning av enkätaterialet och tillförlitligheten återfinns i bilagorna 5–8.

$$\text{Timkostnad} = \frac{\text{Totala kostnader}}{\text{Antal åk för jurister} \times 1201}$$

De kostnader vi får fram i enkäten divideras först med antalet årsarbetande jurister och därefter med antalet timmar som förutsätts kunna debiteras, dvs. 1 201 timmar per år. Antalet debiterade timmar har räknats fram genom att vi multiplicerat uppskattad årsarbetstid med en debiteringsgrad på 72,5 procent.

4.4.2 Kostnader

Genomsnittlig total kostnad per juristimme

I enkäten har de svarande ombetts uppskatta kostnader för sin samlade advokatverksamhet. Det innebär att de redovisade kostnaderna avser kostnader knutna till arbete i form av uppdrag som rättsligt biträde och annan verksamhet. Den genomsnittliga totalkostnaden för advokatbyråerna uppgår till 981 000 kronor per årsarbetande jurist och år. Detta motsvarar en timkostnad på 817 kronor per timme. Av de känslighetsanalyser som Statskontoret gjort av totalkostnaden framgår att kostnadsnivån bör ligga någonstans mellan ca 720 och 900 kronor i timmen.

Den angivna totalkostnaden skiljer sig mellan olika grupper av svarande. Kostnaderna för byråer som har 2–3 årsarbetande jurister är exempelvis drygt 40 kronor lägre i timmen per årsarbetande jurist jämfört med genomsnittet. Denna kategori av byråer utgör 24 procent av de svarande. Byråer med endast en årsarbetande jurist (64 procent) har däremot totalkostnader som ligger på genomsnittet, dvs. 817 kronor i timmen.

Byråer som angett att de har kostnader för administrativ personal (54 procent) har också högre kostnader per årsarbetande jurist än de byråer som inte har det. Skillnaden motsvarar närmare 80 kronor i timmen.

Jämfört med genomsnittet är också de totala kostnaderna per årsarbetande jurist lägre för byråer som har 67 procent eller mer av sin verksamhet inom rättshjälpsområdet.

Omfattningen av olika kostnader

Av tabell 4.2 nedan framgår vilka kostnader advokaterna antas ha enligt timkostnadsnormen för år 2010⁶⁶ uppdelat på olika kostnadskomponenter samt motsvarande kostnader enligt enkätundersökningen. För att kunna beskriva hur kostnaderna fördelar sig på olika kostnadsposter enligt enkäten har vi här endast använt oss av enkätsvar där kostnader redovisats uppdelat på de olika kostnadsposterna. Detta får som konsekvens att den totala kost-

⁶⁶ År 2010 års timkostnadsnorm används som jämförelse eftersom enkäten avser det årets kostnader.

naden enligt tabellen (846 kronor per timme) är högre än för samtliga svarande (817 kronor per timme).

Tabell 4.2 Kostnadskomponenter i timkostnadsnormen år 2010. Kostnader enligt Statskontorets enkät.

Komponent	Norm 2010 Kr/tim	Enkäten 2010 Kr/tim
Löne- och lönebikostnader för jurister	661	407
Löne- och lönebikostnader för administrativ personal	185	110
Lokalkostnader	82	79
Övriga kostnader	206	250
Totala kostnader	1 134	846

Av tabellen framgår att den genomsnittliga kostnaden per juristtimme enligt enkäten beräknats till 846 kronor, vilket är 288 kronor mindre än vad som betalades ut enligt timkostnadsnormen för år 2010. Skillnaden mellan normens nivå och kostnaden per timme ger ett utrymme för advokatkontoren att ta ut en vinst av den verksamhet som bedrivs.⁶⁷

De kostnadsuppgifter advokaterna lämnat i enkäten skiljer sig från timkostnadsnormen framför allt när det gäller lönekostnadskomponenten för jurister. Lönekostnaderna enligt enkäten är 254 kronor lägre per timme än motsvarande kostnadspost i normen. En del av skillnaden kan sannolikt förklaras av att ett överskott från verksamheten kan tas ut i vinst istället för i lön. Även lönekostnaderna för administrativ personal är lägre i enkäten än i timkostnadsnormen.

I enkäten ställdes ingen fråga om den totala omfattningen av de övriga kostnaderna. I stället har övriga kostnader räknats fram som en restpost av totala kostnader minus kostnader för löner och lokaler. Som framgår av tabellen är de övriga kostnaderna högre i enkätsvaren än i normen. Den metod som använts här för att få fram uppgifter om omfattningen av de övriga kostnaderna hos advokaterna gör dock dessa uppgifter osäkra.

Jämförelse av kostnadskomponenternas relativa fördelning

Att göra en analys av om det finns en skillnad mellan hur timkostnadsnormen är uppbyggd och hur advokaternas verkliga kostnader fördelar sig mellan olika kostnadslag är viktigt för att kunna ta ställning till om normen bör förändras. För att göra en sådan jämförelse krävs att hänsyn tas till det

⁶⁷ Detta förutsätter att de antaganden som gjorts om arbetstid och debiteringsgrad gäller.

överskott som advokaternas verksamhet genererar. Egenföretagare kan styra över hur den egna inkomsten ska fördelas mellan lön och uttag av vinst från den egna rörelsen. Statskontoret har valt att lägga samman det beräknade möjliga överskottet på 288 kronor per timme med kostnadskomponenten löne- och lönebikostnader för jurister.⁶⁸ I tabellen nedan redovisas hur de olika kostnadskomponenterna förhåller sig till varandra efter denna justering.

Tabell 4.3 Komponenternas andel av timkostnadsnormen år 2010 justerade kostnader utifrån enkäten.

Komponent	Norm 2010		Kostnader 2010 enligt justerad enkät	
	Kr/tim	Andel	Kr/tim	Andel
Löne- och lönebikostnader för jurister	661	58	695	61
Löne- och lönebikostnader för administrativ personal	185	16	110	10
Lokalkostnader	82	7	79	7
Övriga kostnader	206	18	250	22
Totala kostnader	1 134	100	1 134	100

Anm: I dessa beräkningar har endast svarande som angivit samtliga delkostnadsuppgifter inkluderats. Detta gör att genomsnittet för totalen (846 kronor per timme) skiljer sig från den genomsnittliga kostnad som räknats fram för samtliga svarande (817 kronor per timme).

Tabellen visar att andelsmässigt ligger kostnadskomponenterna i timkostnadsnormen för år 2010 nära de kostnadsandelar som räknats fram ur enkätresultatet. Det är framför allt för lönekomponenten för administrativ personal som det finns en större skillnad. Denna skillnad uppgår till 6 procentenheter, vilket innebär att komponenten är närmare 40 procent lägre i enkät-svaren. Detta tyder på att de rättsliga biträdenas användning av administrativ personal har minskat i omfattning sedan år 1998.

Statskontoret har beställt registerdata för de advokatbyråer som ingår i urvalet till enkäten. Av dessa data kan utläsas i vilken utsträckning den relativa storleken på lönekostnader och totala rörelsekostnader har ändrats mellan år 1998 och år 2009.⁶⁹ Resultatet visar att andelen övriga kostnader endast

⁶⁸ Löne- och lönebikostnader för jurister blir därmed 695 kronor (407+288=695). Att föra samman hela det beräknade möjliga överskottet om 288 kronor per timme med lönekostnaderna för jurister utgör en möjlig felkälla i beräkningen. Vi har t.ex. inte beaktat hur olika beskattningsregler påverkar intäkter och kostnader i det ekonomiska utfallet.

⁶⁹ Drygt 509 av de advokatbyråer som var med i urvalet hade verksamhet även 1998.

har ändrats marginellt mellan år 1998 och år 2009. Detta indikerar att det inte skett någon stor genomgripande förändring i kostnadsstrukturen.

Utbildningskostnader

Som framgått tidigare innehöll enkäten inte någon fråga om hur stora de övriga kostnaderna var. En övrig kostnad som specificerats i enkäten är den för utbildning. Utbildningskostnaderna uppgår i genomsnitt till närmare 25 900 kronor per årsarbetande jurist. Vid de allmänna advokatbyråerna var motsvarande utbildningskostnader drygt 24 150 kronor.⁷⁰ Det förefaller alltså inte vara någon större skillnad i utbildningskostnader för de allmänna advokatbyråerna år 1998 och nuvarande kostnadsnivåer för advokatbyråerna, trots att ett krav från Advokatsamfundet om 18 timmars utbildning varje år har tillkommit.

4.4.3 Ekonomiska förutsättningar

Intäkter för byråerna

I genomsnitt fakturerade de svarande advokatbyråerna 1,3 miljoner kronor år 2010. Det finns skillnader i fakturering beroende på var i landet byråerna är belägna (tabell 4.4).

Tabell 4.4 Genomsnittlig fakturering per årsarbetande jurist och kommungrupp. Tusen kronor år 2010.

Kommungrupp	Fakturering per årsarbetande jurist
Stockholm	1 230
Kommuner nära Stockholm och andra storstäder	1 400
Större kommuner	1 419
Övriga kommuner	1 303

I Stockholm fakturerar advokatbyråerna minst per årsarbetande jurist, vilket kan ha ett samband med ett efterfrågetryck i verksamheten. Vi visade i kapitel 2 att det finns en viss överrepresentation av advokatbyråer i Stockholm i förhållande till antalet inkomna brottmål till tingsrätterna.

De byråer som hade administrativ personal fakturerade i genomsnitt 247 000 kronor mer per årsarbetande jurist år 2010 än de som saknade administratörer. Som tidigare nämnts hade hälften av alla byråer administrativ personal anställd.

⁷⁰ Detta belopp har omräknats till 2010 års prisnivå med hjälp av KPI.

Enligt enkätsvaren uppgick kostnaderna till 75 procent av intäkterna. Detta stämmer väl överens med hur det ser ut i våra registerdata där relationerna mellan kostnader och intäkter är 74 procent. Detta gäller oavsett hur mycket byråerna fakturerar inom rättshjälpsområdet eller om byrån har administrativ personal eller ej.

Inkomst och vinst

I enkäten har de svarande fått uppge sin samlade inkomst från arbetet som advokat/jurist år 2010. Advokater som äger hela eller delar av en advokatbyrå har ombetts ange sin samlade löne- och kapitalinkomst före skatt.

Med kapitalinkomst avses inkomst i form av utdelning till ägare. Enligt enkätsvaren var den vinst som advokatbyråerna genererar i genomsnitt ca 243 000 kronor per årsarbetande jurist år 2010, vilket motsvarar 20 300 kronor i månaden. Beräknat per delägare var vinsten 374 000 kronor eller närmare 31 200 kronor i månaden. Ägare kan välja att ta ut vinst under det år som överskottet upparbetas, eller att ta ut vinsten ett annat år.

De heltidsarbetande jurister som besvarat enkäten tjänade i genomsnitt 49 100 kronor i månaden år 2010. Det är stora skillnader i inkomst mellan olika kategorier av jurister. Ägare och delägare tjänade 52 000 kronor i månaden i genomsnitt, medan anställda advokater och biträdande jurister tjänade 36 000 kronor respektive 30 500 kronor per månad. De ägare och delägare som arbetat mer än 15 år tjänade 10 000 kronor mer i månaden år 2010 än de som arbetat färre år.

Ägare och delägare som arbetade mindre än 30 procent inom rättshjälpsområdet tjänade betydligt mer (70 000 kr i månaden) än de som arbetade mer än 30 procent med rättshjälp (45 000 kr i månaden). Detta visar att det finns en skillnad mellan inkomsterna för de som i första hand arbetar som advokater inom privat respektive statlig sektor. Enkäten visar också att det finns en skillnad i omfattningen av den vinst som byråer som i första hand är verksamma i privat respektive statlig sektor genererar. Här är dock effekten den motsatta. Vinsten är högre för byråer vars fakturering inom rättshjälpsområdet uppgår till 67 procent eller mer. Skillnaden mot byråerna som endast fakturerar 33 procent eller mindre inom rättshjälpsområdet motsvarar 50 000 kr per årsarbetande jurist.

En analys av hur inkomsterna fördelar sig mellan olika grupper av rättsliga biträden visar att

- I kategorin ägare och delägare, är det advokater i området Övriga kommuner som tjänar minst i genomsnitt, medan ägare och delägare i övriga storstäder och kommuner nära Stockholm tjänar mest.
- I genomsnitt är inkomsten närmare 17 000 kronor högre i månaden för de ägare och delägare som arbetar på en byrå där det finns administrativ personal.

- Inkomsten är betydligt lägre för ägare av enmansbyråer jämfört med ägare och delägare som arbetar på flermansbyråer. Det skiljer drygt 13 500 kronor i månaden mellan dessa grupper.

4.4.4 Debitering och arbetstid

I genomsnitt arbetade juristerna enligt enkäten 1 830 timmar under 2010. Det är betydligt mer än det antagande som normen bygger på om en årsarbetstid på 1 656 timmar. Över 70 procent av de svarande uppger att de arbetar mer än normens årsarbetstid. Det är anställda advokater som arbetar flest timmar i genomsnitt.

Den uppgivna årsarbetstiden kan jämföras med SCB:s arbetskraftsundersökningar som visar att genomsnittlig årsarbetstid för jurister åren 2005–2010 uppgick till ca 1 720 timmar per år.

De jurister som besvarat enkäten anger att de debiterade i genomsnitt 1 155 timmar per år, vilket inte är långt från det antagande om debiterbar tid som ingår i timkostnadsnormens beräkningsmodell. Debiteringsgraden beräknas som andelen debiterade timmar av antalet arbetade timmar. Detta ger en debiteringsgrad på ca 63 procent i genomsnitt för samtliga jurister. Debiteringsgraden varierar dock mellan 40 och 90 procent.

Den uppskattade debiteringsgraden avser både uppdrag som rättsliga biträden och övriga uppdrag som advokatbyråerna åtagit sig. Ägare och delägare har en genomsnittlig debiteringsgrad på 65 procent medan debiteringsgraden för anställda advokater och biträdande jurister var ca 55 procent.

Debiteringsgraden ökar ju fler årsarbetande jurister det finns vid advokatbyrån. Vid enmansbyråerna har juristerna en genomsnittlig debiteringsgrad på närmare 60 procent, medan juristerna vid byråer med fyra eller fler årsarbetande jurister debiterar drygt 70 procent av sin tid.

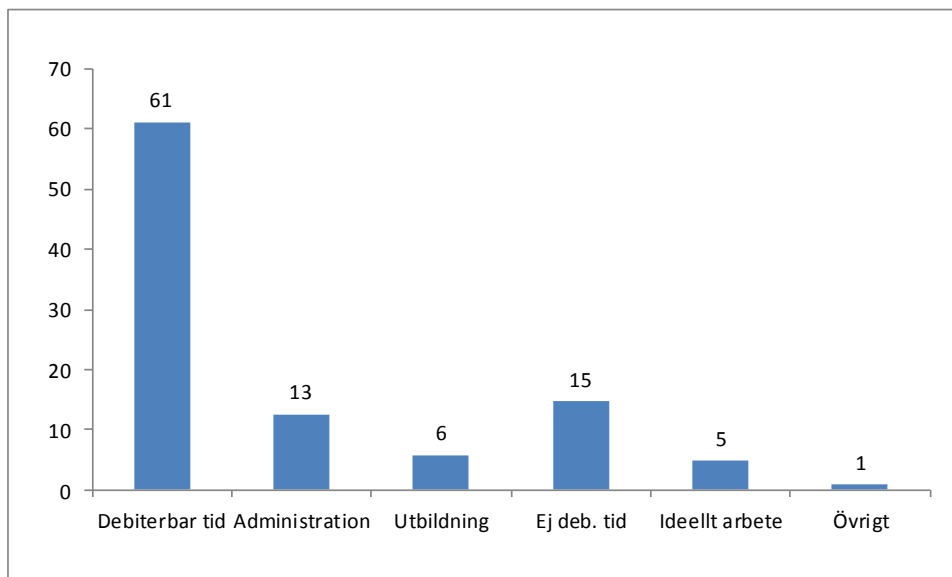
Det är också skillnad om juristen arbetar på en firma som har administrativ personal eller ej. Debiteringsgraden är nästan 68 procent för jurister som arbetar på en firma som har administrativ personal, medan den är 59 procent för dem som inte gör det. De mest erfarna juristerna har också en något högre debiteringsgrad än de mindre erfarna.

Debiteringsgraden varierar också beroende på var i landet man arbetar. Högst är den för jurister i kommunområdet "Större kommuner". Där uppgår debiteringsgraden i genomsnitt till nästan 70 procent. Anledningen är troligen en hög beläggning. De advokater som i enkätsvaren anger att advokatbyrån ofta tackar nej till uppdrag har också en något högre debiteringsgrad än genomsnittet, men denna grupp är förhållandevis liten.

Fördelning av arbetstiden under en genomsnittlig vecka

I enkäten har de svarande fått ange hur stor andel av en genomsnittlig arbetsvecka de arbetar med olika arbetsuppgifter. Svaren bygger på uppskattningar, men kan ändå ge en viss fingervisning om hur arbetstidsfördelningen ser ut.

Figur 4.2 Fördelning av arbetstid per vecka, andelar i procent

Av figur 4.2 framgår att juristerna, utöver den tid som kunnat debiteras mot klient, i genomsnitt lade 13 procent av sin tid på administration, dvs. ekonomi, företagsledning, kontorsgöromål. Ungefär 6 procent lades ner på utbildning eller fortbildningsinsatser (inkl. resor), 15 procent lades ner på fallrelaterat arbete som ej är ersättningsbart. Med detta menas arbete som juristen utfört mot klient men som inte ersätts för med nuvarande rätts-hjälpsregler, t.ex. anhörigsamtal och genomgång av rättsfall. I genomsnitt lade de svarande också ner 5 procent av sin tid på ideellt arbete.

4.4.5 Slutsatser

Kostnaderna täcks av timkostnadsnormen

Statskontoret kan utifrån ovanstående analys dra slutsatsen att ersättningen enligt timkostnadsnormen är tillräckligt hög för att, i genomsnitt, täcka de kostnader som advokatbyråerna har och för att ge ett överskott. Kostnaderna uppgår till 75 procent av intäkterna.

Trots att timkostnadsnormen är lika hög för alla jurister finns det stora variationer i juristernas totala inkomst. De mest erfarna juristerna förefaller vara mer effektiva i sitt arbete. Deras debiteringsgrad är något högre och de

har högre inkomst. Det gäller för samtliga jurister, alltså även för dem som till huvuddelen är verksamma inom rättshjälpsområdet.

Enkätresultaten tyder också på att advokatbyråer som har administrativ personal är mer lönsamma än de utan administrativ personal. Byråerna fakturerar mer och juristerna har i genomsnitt en högre inkomst.

Debiteringsgraden är svår att mäta

När det gäller debiteringsgraden är resultaten i enkäten mer svårtolkade. Den genomsnittliga debiteringsgraden är relativt låg, men vissa grupper av jurister har en högre debiteringsgrad och andra en lägre. Advokatbyråerna organiserar sitt arbete på olika sätt. Enligt enkätsvaren har vissa bolag ingen administrativ personal. Jurister vid dessa byråer arbetar således själva med all administration. Därmed är deras genomsnittliga debiteringsgrad också lägre.

I vår enkät har vi frågat efter debiteringens omfattning. En faktor som påverkar debitering är möjligheten att få uppdrag. Vi har sett att byråer som har en hög beläggning och därmed ofta tackar nej till uppdrag också har en högre debiteringsgrad. Det kan alltså finnas en överetablering av jurister på vissa orter som påverkar antalet timmar en jurist kan debitera och därmed påverkas vår skattning av debiteringsgradens storlek.

Den tid som juristerna inte kan debitera mot klient, exempelvis tid för sociala kontakter med klienter och deras anhöriga, inläsning och utbildning bör beaktas i en ersättningsmodell. Statskontoret menar att det redan görs, genom att normen har ett utrymme på 27,5 procent av arbetstiden som kan läggas på administration, utbildning och sociala kontakter. Det är också svårt att tänka sig att de senaste årens utveckling skulle ha lett till att advokatbyråernas verksamhet i genomsnitt skulle ha blivit mindre effektiv.

Därutöver är modellens konstruktion sådan att den räknar med ett generöst antal frånvarodagar. Förutom 34 dagars semester är ytterligare 12 dagar borträknade för annan frånvaro, dvs. totalt 21 dagars ledighet utöver lagstadgad semester (se avsnitt 4.2.4). Om dessa 21 dagar skulle läggas in i beräkningsmodellen kan det göras på två sätt. Det första sättet är att lägga in tiden i den årsarbetstid som ska täckas, vilket innebär att debiteringsgraden justeras till 65,8 procent, utan att timkostnadsnormens nivå skulle förändras. Det andra sättet är att de 21 extra dagarna ses som ett tillskott till den totala tillgängliga arbetstiden. Med en debiteringsgrad på 72,5 procent skulle detta innebära att antalet debiterbara timmar i modellen ökade med 121.

Det finns enligt Statskontoret anledning att förändra utgångspunkterna om arbetstid och frånvarotid vid beräkning av debiteringsgraden. Kopplingen till de villkor som gällde vid allmänna advokatkontoren bör upphöra. Enligt Statskontorets bedömning motsvarar det sätt på vilket timkostnadsnormen

beräknas på idag en egentlig debiteringsgrad på 65,8 procent. En sådan justering kan göras utan att det påverkar timkostnadsnormens nivå.

Timkostnadsnormens nivå

Som framkommit ovan finns det argument som talar för justeringar som ger både lägre och högre nivå på timkostnadsnormen. Sammanfattningsvis kan Statskontoret konstatera att det underlag som finns över advokatbyråernas kostnader inte entydigt stödjer vare sig en höjning eller en sänkning av timkostnadsnormen.

5 Slutsatser och förslag

I detta kapitel redovisas Statskontorets slutsatser och förslag. Statskontoret konstaterar att det inte har varit möjligt att på ett tillförlitligt sätt klargöra vilka kostnader som de rättsliga biträdena har för sin verksamhet. Det innebär att vi inte heller kan se något tydligt samband mellan de allmänna advokatbyråernas verksamhet i slutet av 1990-talet och den verksamhet som de rättsliga biträdena bedriver idag. Det finns inte heller någon objektiv metod för att beräkna den ekonomiska ersättningen för de rättsliga biträdenas verksamhet.

Som en följd av ovanstående bör sambandet mellan timkostnadsnormens nivå och de rättsliga biträdenas kostnader enligt Statskontoret överges. Skälen till detta är dels att kostnaderna inte kan klargöras, men också att en automatisk kostnadsersättning tenderar att bli kostnadsdrivande.

Statskontoret bedömer att den nuvarande nivån på timkostnadsnormen ger stabila ekonomiska förutsättningar för de rättsliga biträdena. Den beslutade nivån för år 2012 bör därför utgöra basen för en uppräknings av normen till år 2013.

Avslutningsvis redovisas Statskontorets förslag till hur timkostnadsnormen fortsättningsvis bör beräknas. Förslaget innebär att metoden för att göra en årlig omräkning av normen ändras. Syftet med förändringen är att anpassa omräkningen till utvecklingen av löner och priser i samhället.

5.1 Utgångspunkter för Statskontorets överväganden

I regeringens uppdrag till Statskontoret ställs fyra huvudsakliga frågor om beräkningsmodellen:

- Bör beräkningsmodellen förändras?
- Hur bör i så fall en ny modell utformas?
- Vad blir timkostnadsnormen år 2012 enligt den nya modellen?
- Vilka anslagskonsekvenser får den nya timkostnadsnormen?

Våra bedömningar tar sin utgångspunkt i ett antal grundläggande kriterier som bör vara uppfyllda i en beräkningsmodell. Vi utgår från att en beräkningsmodell ska ge rättsliga biträden stabila ekonomiska förutsättningar att kunna ge sina klienter ett fullgott stöd. Modellen bör utformas så att den bidrar till god hushållning med statens medel. Vidare bör modellen utformas

så att är stabil över tid utan att det krävs beslut om justeringar av dess olika beståndsdelar. Detta innebär att modellen bör kunna uppdateras varje år på ett förutsägbart sätt samt vara transparent och tydlig för alla parter.

5.2 De allmänna advokatbyråerna bör inte längre användas som grund för beräkning av timkostnadsnormen

Att använda de allmänna advokatbyråernas kostnader som grund för beräkning av kostnader för och ersättning till privata advokater har varit en rimlig utgångspunkt. Så länge de allmänna advokatbyråerna bedrev verksamhet fanns en relevant koppling till de rättsliga biträdenas verksamhet vad gäller kostnads- och lönenivåer. Lång tid har nu förflutit sedan de allmänna advokatbyråerna lades ner. För varje år som går sedan de allmänna advokatkontorens verksamhet upphörde finns en risk att ersättningen får en svagare koppling till de rättsliga biträdenas verkliga kostnader. I den omräkning som gjorts av ersättningen sedan den infördes har exempelvis ingen hänsyn tagits till den tekniska utvecklingen eller till förändrade förutsättningar för hantering av administrativa uppgifter.

Den teknik som används för att göra årliga justeringar av timkostnadsnormen bygger på att tre olika index används vid omräkningen. Detta innebär att den relativa storleken på kostnadsbaserna löner, lokaler och övriga kostnader i timkostnadsnormen förändras på ett sätt som inte nödvändigtvis speglar hur de rättsliga biträdenas kostnader förändras över tid.

När timkostnadsnormen infördes beräknades 70 procent av normen utgöra ersättning för lönekostnader. Motsvarande andel i timkostnadsnormen år 2012 var 76 procent. Ökningen beror på att det index som används för omräkning av lönekostnader varit högre än de index som används för omräkning av lokalkostnader och övriga kostnader. Lönekostnadsdelens andel av timkostnadsnormen kommer sannolikt att fortsätta att öka om beräkningsmodellen inte förändras eftersom löner normalt ökar mer över tid relativt sett än vad lokalkostnader och övriga kostnader gör.

Sammantaget talar detta, enligt Statskontoret, för att det fortsättningsvis inte är rimligt att använda de allmänna advokatbyråernas verksamhet som utgångspunkt för en beräkning av vilken ersättning rättsliga biträden ska erhålla.

5.3 Bör normen vara enhetlig eller differentierad?

I följande avsnitt redovisas de alternativ till justeringar av nuvarande norm som har övervägts och vilka bedömningar vi gjort i anslutning till dessa.

5.3.1 Geografisk belägenhet

Ett vanligt argument för en differentierad timkostnadsnorm i olika delar av landet är att lokalkostnaderna varierar. I Statskontorets enkät hänvisas exempelvis till att lokaler är betydligt dyrare i Stockholm än i övriga landet. Detta framgår också av de rikthyrer som ESV tar fram varje år och som är baserade på marknadshyrer för kontorslokaler i olika områden.

Hyrorna är, föga förvånande, högst i Stockholms innerstad. Utanför tullarna och i andra storstäder är lokalhyrorna i princip hälften så höga. I 2012 års timkostnadsnorm ingår en ersättning på 83 kronor för lokalkostnader. Detta motsvarar nästan 100 000 kronor per år (om 1 201 timmar debiteras). I sin tur motsvarar detta 1 845 kronor per kvadratmeter och år (om antalet genomsnittliga kvadratmeter används, dvs. 54 kvadratmeter). Detta belopp täcker hyresnivåerna i samtliga rikthyresområden utom Stockholms innerstad. Å andra sidan har advokater verksamma i storstäder mindre lokaler, vilket får antas vara ett utslag av en anpassning till rådande kostnads- och marknadsläge.

En differentiering på grundval av geografisk belägenhet skulle vara möjlig. Med nuvarande system har advokater på mindre orter en högre lönsamhet (allt annat lika) till följd av att lokalkostnaderna är lägre. Detta kan fungera som ett incitament att etablera verksamhet i mindre befolkningstäta områden. Som Statskontoret tidigare visat, indikerar registerdata att det finns en överrepresentation av advokatbyråer i Stockholm, medan det finns en underrepresentation av advokater i gruppen större kommuner.

Om ersättningen höjs i Stockholm och sänks på andra orter, skulle det kunna resultera i att obalansen blir ännu större än vad den är idag. Statskontoret bedömer, bl.a. av den anledningen, att det inte finns skäl att differentiera ersättningsnivå med utgångspunkt i skilda lokalkostnader i landet.

5.3.2 Erfarenhet och skicklighet

En enhetlig timkostnadsnorm ger inte mer ersättning per timme till personer med lång erfarenhet. Statskontorets enkätmaterial tyder dock på att äldre advokater får ut mer i inkomst än yngre. De har en något högre debiteringsgrad och får därmed bättre ersättning för sin arbetstid. Det torde också vara möjligt för en erfaren advokat att i sin byrå anställa mindre erfarna jurister som kan utföra uppgifter till en lägre ersättning.

Inom ramen för den befintliga ersättningsmodellen är det också fördelaktigt att vara en god företagare. Ju mer av den arbetade tiden som kan debiteras och ju lägre kostnader den egna verksamheten har, desto högre lönsamhet.

En differentierad timkostnadsnorm skulle kunna utgå från olika ersättning utifrån målens svårighetsgrad. En differentiering skulle också kunna baseras på olika ersättning för olika kategorier av jurister. I fritextsvaren till Stats-

kontorets enkät finns exempelvis förslag om att särskilja advokater från jurister och att advokaterna skulle få en högre ersättning. Båda dessa åtgärder skulle dock kräva ett insamlade av omfattande beslutsunderlag, informationsinsatser samt kontroll- och kvalitetsinsatser.

Utifrån Statskontorets underlag är det inte möjligt att utforma ett förslag till en differentierad ersättning på grundval av det rättsliga biträdets erfarenhet och skicklighet. Det är inte heller möjligt att bedöma vilka konsekvenser en differentiering utifrån olika måltyper eller kategorier av jurister skulle få för kostnadsutfallet på anslaget. Statskontoret vill också framhålla att ett sådant system sannolikt skulle kräva betydande resurser. Mot bakgrund av detta bedömer vi att timkostnadsnormen även fortsättningsvis bör ha en enhetlig nivå.

5.4 Beräkningstekniska komplikationer

Som framgått av avsnitt 5.2 har Statskontoret gjort bedömningen att den nuvarande kostnadsbasen, dvs. de allmänna advokatkontorens kostnader år 1998, inte längre kan anses spegla de kostnader som de rättsliga biträdena har år 2012.

I detta avsnitt redovisar vi hur en ny timkostnadsnorm kan beräknas utifrån de kostnader rättsliga biträden har idag. Uppgifter om de rättsliga biträdenas kostnader, intäkter och inkomster har kartlagts i den enkätundersökning som vi har redovisat i kapitel 4. För att kunna göra en sådan beräkning krävs dock att vi gör ett antal olika antaganden och beräkningar utifrån resultatet av enkäten.

5.4.1 Den nuvarande timkostnadsnormens beståndsdelar

Timkostnadsnormen för år 2012 uppgår till 1 205 kronor per debiterad timme och bygger på antaganden om de rättsliga biträdenas kostnader enligt tabellen nedan.

Tabell 5.1 Timkostnadsnormen år 2012 fördelat per komponent och omräknat till genomsnittlig ersättning per månad. Kronor och andel i procent.

Kostnadskomponent	Normen i kronor	Ersättning per månad (72,5% debiteringsgrad)	Andel i procent
Lönekostnader jurister	481	48 180	40
Lönebikostnader jurister	228	22 866	19
Lönekostnader biträden (adm personal)	200	20 003	17
Lokalkostnader	83	8 308	7
Övriga kostnader	213	21 305	18
Summa	1 205	120 560	100

Källa: Domstolsverket och Statskontorets egna beräkningar

När timkostnadsnormen räknades fram år 1999 utgick Domstolsverket från att de rättsliga biträdena hade en årsarbetstid på 1 656 timmar⁷¹ och en debiteringsgrad på 72,5 procent. Det innebär att en heltidstjänst antas motsvara 1 201 debiterade timmar.⁷² När normen togs fram beräknades de olika kostnadskomponenterna genom att den genomsnittliga kostnaden vid de allmänna advokatkontoren divideras med 1201 timmar, dvs. kostnad per debiterad timme för vad som antas motsvara en heltidstjänst.

5.4.2 Metod för att beräkna en ny timkostnadsnorm

Statskontoret har använt motsvarande beräkningsmetod som den nuvarande timkostnadsnormen bygger på för att räkna fram en ny norm baserad på de rättsliga biträdenas kostnader år 2010. Vi har gjort samma antaganden som tidigare om antalet debiterade timmar för en heltidsarbetande årsarbetskraft.⁷³

Därefter har nivån på en ny timkostnadsnorm räknats fram baserad på

- ett antagande om vad som är en genomsnittlig månadslön för rättsliga biträden år 2012
- ett antagande om genomsnittlig lokalkostnad per rättsligt biträde år 2012. Antagandet baseras på en beräkning av den genomsnittliga lokal-

⁷¹ Årsarbetstiden räknades fram genom att vi från antalet vardagar per år har dragit bort 34 semesterdagar och ytterligare 12 dagar för annan ledighet på grund av annan frånvaro, exempelvis sjuk- och föräldraledighet.

⁷² $1201 = 1656 * 0,725$.

⁷³ I slutet på avsnitt 5.4.5 ger vi exempel på hur normen förändras om dessa antaganden ändras.

kostnaden för en lokalyta som motsvarar vad en juristårsarbetskraft i genomsnitt hade år 2010 enligt enkäten

- nivån på övriga kostnader enligt den nuvarande timkostnadsnormen.

5.4.3 Beräkning av nivå på olika kostnadskomponenter i ny timkostnadsnorm baserad på 2010 års kostnader

Nedan redovisar vi hur man kan gå tillväga för att uppskatta en genomsnittlig ersättningsnivå för arbetsinkomster, lokalkostnader och övriga kostnader. Summan av dessa ersättningsnivåer motsvarar en ny timkostnadsnorm för år 2012 baserad på en uppskattning av de rättsliga biträdenas kostnader år 2010.

Lönekomponenten

Vi gör vår beräkning av lönekomponenten för jurister på ett medelvärde av den genomsnittliga lönen för kammaråklagare respektive rådmän för år 2011. Detta medelvärde uppgår till 50 800 kronor i månaden.⁷⁴

Den genomsnittliga lönen för en domstolssekreterare var samma år 24 149 kronor i månaden. Denna lönenivå har vi tagit som utgångspunkt för beräkningen av lönekomponenten för administrativ personal anställd av rättsliga biträden.

I beräkningen har samtliga löner räknats om till 2012 års nivå, utifrån ett antagande om att 2012 års löneutveckling motsvarar den genomsnittliga löneutvecklingen de senaste tre åren.⁷⁵ Därefter lägger vi till semesterersättningen.⁷⁶

Sammantaget uppgår då lönen per månad till 53 496 kronor för jurister och 25 653 kronor för administrativ personal. För att få lönebikostnaderna multiplicerar vi lönekostnaden med 0,477. Därmed uppgår arbetskraftskostnaden per juristarbetskraft till 53 500 kronor, vilket framgår av tabellen nedan.

I tabellen nedan redovisas de delar som tillsammans utgör arbetskraftskostnadskomponenten i vår beräkning av en ny norm för år 2012. Beräkningen av lönekostnadskomponenten för jurister (535 kronor) har gjorts på följande

⁷⁴ I denna kalkyl har Statskontoret utgått från att det är rimligt att de rättsliga biträdena har en lön som motsvarar övriga funktioner i rättssalen, dvs. åklagaren och domaren. Av detta skäl gör vi vår beräkning på ett medelvärde av den genomsnittliga lönen för kammaråklagare respektive rådmän för 2011. Lönenivån 2011 var 55 587 för rådmän och 46 001 för kammaråklagare.

⁷⁵ Dvs. 2008–2009, 2009–2010 och 2010–2011. Omräkningstalet blir 1,039 för jurister och 1,050 för administratörer

⁷⁶ Semestertilläggen uppgår till 0,49 procent för Jusek-anslutna och till 0,44 procent för ST-anslutna. Semesterersättningen beräknas på 34 dagar.

sätt: Arbetskraftskostnaden för tolv månader har dividerats med det antal debiterade timmar som antas motsvara en heltidstjänst.⁷⁷

Komponenterna för administrativ personal har beräknats på motsvarande sätt, men vi har vägt in resultatet från enkäten som visar att det för varje juridisk årsarbetskraft finns motsvarande en tredjedels årsarbetskraft administrativ personal.⁷⁸

Tabell 5.2 Beräknad ny lönekostnadskomponent år 2012. Kronor per timme.

Lönekostnad jurist	535
Lönebikostnad jurist	255
Lönekostnad adm personal	81
Lönebikostnad adm personal	41

Lokalkostnadskomponenten

Lokalkostnaden baseras på de rikthyror som ESV tar fram för olika hyresmarknader i Sverige. Dessa hyror läggs ihop till en medelhyra för samtliga advokatkontor genom en viktning som görs baserad på andelen mål som avgörs av domstolar inom respektive hyresmarknad. Den genomsnittliga hyran blir då 1 331 kronor/kvm (tabell 5.3).

Av tabellen nedan framgår hur de advokatkontor som besvarat Statskontorets enkät fördelar sig på olika rikthyresområden, rikthyran för de olika områdena samt hur en genomsnittlig teoretisk hyra räknats fram.

⁷⁷ 535 kronor= (53 496*12 månader)/(årsarbetstid motsvarande 1656 timmar * en debiteringsgrad på 72,5 procent). Beräkningen bygger på de antaganden om arbetstid och debiteringsgrad som Domstolsverket gjorde för att räkna fram normen 1999. Metoden beskrivs inledningsvis i detta avsnitt.

⁷⁸ 81 kronor=0,333*(25 653*12 månader)/ årsarbetstid motsvarande 1656 timmar * en debiteringsgrad på 72,5 procent).

Tabell 5.3 Underlag för beräkning av genomsnittlig hyra för advokatkontor.

	Antal byråer	Andel av antal byråer	Rikthyra	Viktad hyra per m2 (Andelxhyra)
Stockholm innanför tullarna	219	25 %	2 600	643
Stockholm utanför tullarna	4	0	1 325	6
Malmö och Göteborg	129	15 %	1 200	175
Kommuner nära Stockholm och andra storstäder (inkl. Malmö och Göteborg)	75	8 %	1 100	93
Större kommuner	287	32 %	875	283
Övriga kommuner	172	19 %	675	131
Totalt	886	100 %		1 331

Utöver hyra tillkommer även andra lokalkostnader, t.ex. kostnader för el, vatten och städning. Enligt enkäten uppgick de övriga lokalkostnaderna till i genomsnitt 292,95 kronor per kvadratmeter och år under år 2010 för de rättsliga biträdena.⁷⁹ Omräknat till 2012 års kostnader blir detta 303,65 kronor per kvadratmeter.⁸⁰ Om genomsnittlig hyreskostnad och övriga lokalkostnader summeras blir den genomsnittliga lokalkostnaden 1 634 kronor per kvadratmeter år 2012.

För att denna kostnad ska kunna utgöra underlag för beräkning av storleken på lokalkostnadskomponenten i en ny timkostnadsnorm för år 2012 behöver vi göra ett antagande om genomsnittlig lokalarea per juridisk årsarbetskraft. Enligt enkätundersökningen uppgår denna till 54 kvadratmeter. Sammantaget ger det en beräknad lokalkostnad på 88 271 kronor per årsarbetande jurist och år.⁸¹ Timkostnadsnormen utgår från antal timmar som en heltidsarbetande jurist arbetar per år. Om vi tar hänsyn till detta uppgår lokalkostnadskomponenten i beräkningen av ny norm för år 2012 till 73,5 kronor,⁸² vilket vi avrundat till 74 kronor.

⁷⁹ Om nollorna tas med blir siffran 234,25

⁸⁰ Kostnaderna för 2010 räknas upp med motsvarande uppräkningsmetod som nu används, dvs. KPI som var 1,039 i genomsnitt för de tre senaste åren.

⁸¹ $88\,271 = 1\,634 * 54$.

⁸² $73,5 = 88\,271 / (\text{årsarbetstid motsvarande } 1656 \text{ timmar} * \text{ en debiteringsgrad på } 72,5 \text{ procent})$

Kostnadskomponenten för övriga kostnader

Vår enkät innehåller inte någon fråga om omfattningen av de rättsliga biträdenas övriga kostnader. I och med att de svarande har ombetts att ange totala kostnader, arbetskraftskostnader och lokalkostnader finns en möjlighet att göra en uppskattning av hur stor andel de övriga kostnaderna utgör av de totala kostnaderna. En sådan uppskattning riskerar dock att bli felaktig eftersom vissa svarande inte angivit sina lokalkostnader och arbetskraftskostnader utan endast sina totala kostnader. Vi har bedömt att det är förenat med allt för stor osäkerhet att använda denna metod för att räkna fram nivån på kostnadsposten övriga kostnader. Istället har vi valt att utgå från nivån på kostnadsposten övriga kostnader i den nuvarande timkostnadsnormen. Det innebär att vi uppskattar komponenten övriga kostnader till 213 kronor.

5.4.4 Beräknad ny norm för år 2012

I tabell 5.4 nedan redovisar vi en jämförelse mellan resultatet av våra beräkningar av en ny timkostnadsnorm för år 2012 och den nuvarande timkostnadsnormen. Som framgår av tabellen uppgår den beräknade normen för år 2012 till 1 203 kronor per debiterad timme. Det är i stort sett samma nivå som i den nuvarande kostnadsnormen, dvs. 1 205 kronor per debiterad timme.

Inte heller kostnadskomponenternas relativa fördelning förändras i någon större utsträckning jämfört med den nuvarande normen. Den samlade lönekomponenten, lokalkostnadskomponenten och komponenten för övriga kostnader har i stort sett samma relativa fördelning i de två timkostnadsnormerna.

Den största skillnaden mellan de två normerna är att lönekomponenten för administrativ personal är mindre i den beräknade normen (10 procent) jämfört med i den nuvarande normen (17 procent). I stället väger lönekomponenten för jurister tyngre i den beräknade normen (65 procent) än i den nuvarande timkostnadsnormen (59 procent).

Tabell 5.4 Beräknad ny timkostnadsnorm för år 2012 och nuvarande timkostnadsnorm för år 2012 (kronor per timme och kostnadskomponenternas andel av normen)

Kostnadskomponent	Nuvarande norm år 2012: Kronor (andel av norm)	Beräknad ny norm år 2012: Kronor (andel av norm)	Förändring mellan nuvarande norm och beräknad norm (kronor)
Lönekostnader jurister	481 (39,9 %)	535 (44,4 %)	54
Lönebikostnader jurister	228 (18,9 %)	255 (21,2 %)	27
Lönekostnader adm. Personal (inkl. lönebikostnader)	200 (16,6 %)	126 (10,5 %)	- 74
Lokaler	83 (6,9 %)	74 (6,2 %)	- 9
Övrigt	213 (17,7 %)	213 (17,7 %)	0
Total	1 205 (100 %)	1 203 (100 %)	- 2

5.4.5 Problem förknippade med beräkning av ny timkostnadsnorm

I föregående avsnitt har vi visat hur en ny timkostnadsnorm kan räknas fram baserad på vissa antaganden och de uppgifter som framkommit i Statskontorets enkätundersökning.

Det finns enligt Statskontoret skäl till att ifrågasätta denna beräkning, dvs. huruvida det är möjligt att objektivt räkna fram vad som är rätt nivå på timkostnadsnormen år 2012. Detta beror, dels på de antaganden som måste göras för att räkna fram en ny norm, dels på brister i det underlag som finns för att beräkna de rättsliga biträdenas kostnader.

Antaganden om rimlig lön

För att räkna fram en ny timkostnadsnorm för år 2012 har vi behövt göra antaganden om vad som i genomsnitt är en rimlig lön för rättsliga biträden. Det finns givetvis inte någon objektiv metod att beräkna vilken lönenivå en yrkesgrupp bör ha. I den beräkning som redovisats ovan har vi beräkningstekniskt utgått från att den genomsnittliga månadslönen för ett rättsligt biträde ska ligga mellan vad en rådmann och en kammaråklagare tjänar.

Det är dock inte lätt att jämföra de rättsliga biträdena med andra yrkeskategorier. Det kan t.ex. hävdas att åklagaren och inte rådmannen är en relevant yrkeskategori för en jämförelse. Detta eftersom domaren har ett ansvar för att tillse att rättsprocessen och rättegången bedrivs enligt lagens krav. Domaren avgör vidare ärendet i sak, medan parterna visserligen ska iakttä de av rättegångsbalkens regler som gäller för dem, men inte behöver ta något övergripande ansvar.

Förutom att det är svårt att fastställa en rimlig jämförelsepunkt för de rättsliga biträdenas löner inom statsförvaltningen är det också svårt att jämföra en statlig ämbetsmans månadslön med den ekonomiska ersättning en egenföretagare kan tillgodogöra sig i form av lön, uttag av vinst och fonderad vinst i sitt bolag. Det beror bl.a. på att olika skatteregler gäller för en anställd som får hela sin inkomst i form av lön och en egenföretagare som tar ut motsvarande ersättning uppdelad på lön och vinstutdelning. Ofta kan det vara fördelaktigt för egna företagare att dela upp den ersättning som tas ut från ett bolag på lön och vinstutdelning jämfört med att ta ut hela ersättningen som lön. I den beräkning som gjorts av en ny norm för år 2012 har ingen hänsyn tagits till detta, eftersom det inte finns något tillförlitligt underlag att bygga ett antagande på avseende fördelningen mellan lön och vinst samt de skattemässiga konsekvenser en viss fördelning innebär. Vi vill dock poängtera att om hänsyn tagits till detta så hade den beräknade nivån på normen blivit lägre än vad som nu är fallet.

Det är vanligt att rättsliga biträden är delägare i en advokatfirma. Enkäten visar att 83 procent av de som besvarat enkäten ägde hela eller delar av en advokatfirma. I genomsnitt hade nästan 148 000 kronor betalats ut som vinst till advokatkontorens ägare under år 2010. Företagens vinst per delägare i genomsnitt var högre (374 000 kronor), vilket tyder på att vinst även fonderats i bolagen.

Antaganden om rimliga kostnader

Beräkningen av en ny norm bygger på ett antagande om att det är rimligt att statens ersättning utgår från de kostnader som advokaterna har för att bedriva sin verksamhet, t.ex. kostnader för löner, lokaler, assistentstöd, tjänstebil etc.

Det är rimligt att anta de rättsliga biträdenas intäkter till viss del är styrande för de kostnader man har för sin verksamhet. Statskontoret har inte kunnat göra någon rimlighetsprövning av i vilken utsträckning de kostnader som beräkningen grundar sig på objektivt sett motsvarar kostnader som krävs för att kunna göra ett professionellt arbete, eller i vilken utsträckning kostnaderna motsvarar vad de rättsliga biträdena bedömer att de har råd med inom ramen för den ersättning timkostnadsnormen ger.

Antaganden om årsarbetstid och debiteringsgrad

Den beräkning som gjorts av en ny timkostnadsnorm för år 2012 utgår från de antaganden som gjorts i den nuvarande timkostnadsnormen om antal debiterade timmar per år (1 201 timmar). Det innebär implicit att beräkningen bygger på ett antagande om att det är rimligt att rättsliga biträden har en debiteringsgrad på 72,5 procent, om vi räknar bort nio dagars semester utöver de 25 lagstadgade semesterdagarna samt ytterligare tolv dagars ledighet för andra former av ledigheter från den totala arbetstiden. Väljer man att inte räkna bort dessa dagar blir debiteringsgraden istället 65,8 procent.

Andelen debiterbar tid är en svårbedömd del av beräkningsmodellen. Analysen av enkätsvaren tyder dock också på att debiteringsgraden för en enskild jurist påverkas av en rad olika bakomliggande faktorer. Det gäller exempelvis huruvida advokatbyrån har en hög beläggning eller om de har administrativ personal eller ej. Tidigare studier tyder på att den faktiska debiteringsgraden är lägre än de 72,5 procent som beräkningsmodellen utgår ifrån. Även Statskontorets enkätundersökning pekar på att den genomsnittliga debiteringsgraden är lägre, nämligen 63 procent. Detta resultat utgår dock från en högre uppgiven arbetstid än de antaganden som görs i normen.

Den faktiska årsarbetstiden för juristerna påverkar resultatet av den uppmätta debiteringsgraden i vår enkät. Är den faktiska arbetstiden högre än det antagande som modellen bygger på sjunker den uppmätta debiteringsgraden i vår enkät.

De jurister som besvarat enkäten debiterar i genomsnitt 1 155 timmar per år, vilket ligger nära antagandet om debiterbar tid i timkostnadsnormens beräkningsmodell. Samtidigt visar enkäten att över 70 procent av de svarande arbetade mer än normens årsarbetstid. Dessa jurister har antingen valt att antingen arbeta mer än åtta timmar per arbetsdag i snitt eller att inte ha ledigt 46 dagar per år, som normens årsarbetstid beräknas utifrån.

Exempel på hur olika antaganden påverkar beräknad timkostnadsnorm

Beroende på vilka antaganden som görs kommer man fram till olika nivåer på timkostnadsnormen.

- Om kammaråklagarnas genomsnittslön antas vara en rimlig jämförelselön minskar beräknad norm från 1 203 kronor per timme till 1 153 kronor per timme, dvs. normen minskar med 4 procent.
- Om antaganden om de rättsliga biträdenas lediga tid minskas med tolv dagar och antalet debiterade timmar ökar i motsvarande mån minskar beräknad norm från 1 203 kronor per timme till 1 138 kronor per timme, dvs. normen minskar med 5 procent.
- Utgår man från att de rättsliga biträdenas arbetstid bör baseras på en ledighet som motsvarar semesterlagens krav på 25 dagar och antalet debiterade timmar ökar i motsvarande mån minskar normen från 1 203 kronor per timme till 1 093 kronor per timme, dvs. normen minskar med 9 procent.
- Om antalet debiterade timmar per år minskas till 63 procent av den nuvarande totala arbetstiden (inklusive 46 lediga dagar utöver lagstadgad semester), ökar timkostnadsnormen från 1 203 kronor per timme till 1 385 kronor per timme. Det motsvarar en ökning av normen med 15 procent.

Av exemplen ovan framgår att de antaganden som måste göras vid beräkningen av timkostnadsnormen om vad som är rimliga arbetsvillkor för rättsliga biträden har stor betydelse för den nivå som normen får.

Problem med insamlade data

Förutom de osäkerhetsmoment som olika antaganden innebär för beräkning av en ny norm finns också osäkerheter förknippade med den enkät som genomförts för att mäta de rättsliga biträdenas kostnader.⁸³

Det finns inte några officiella uppgifter över vilka det är som arbetar som rättsliga biträden. Vår enkät har riktats till advokater och biträdande jurister vid byråer som i Advokatsamfundets förteckning registrerat att man har en verksamhet inom rättshjälpsområdet. Detta innebär att advokater som inte gjort en sådan registrering och rättsliga biträden som inte är verksamma vid advokatbyråer inte fångas upp i undersökningen. Av dem som enkäten ställdes till besvarade 45 procent enkäten. Detta innebär att det är svårt att bedöma tillförlitligheten i enkätens uppgifter om biträdenas kostnader.

Med tanke på syftet med vår enkät och det faktum att de svarande har ett visst ekonomiskt intresse i frågan finns det också en risk för viss över- och underskattning när det gäller kostnader och tidsanvändning. Undersökningens syfte medför också en risk för att de rättsliga biträden som upplever nuvarande timkostnadsnorm som ett problem svarar på enkäten i större utsträckning än de som inte upplever att den nuvarande normen är problematisk. Sammantaget kan dessa faktorer leda till en högre skattning av kostnaderna och en lägre skattning av debiteringsgrad.

De som har besvarat enkäten har till stor del intäkter och kostnader som inte kommer av arbete som rättsligt biträde. I genomsnitt utgjorde uppdrag som rättsligt biträde hälften av de svarandes fakturerade inkomster. Det innebär att beräkningen av timkostnadsnormen till stor del bygger på uppgifter om inkomster och kostnader från annan juridisk verksamhet, vilket bidrar till öka osäkerheten om vad kostnadsuppgifterna står för.

5.4.6 Statskontorets bedömning

Som redovisats ovan går det att räkna fram en ny timkostnadsnorm baserad på vissa antaganden och de uppgifter om kostnader och intäkter som framkommit av enkäten. Som vi redovisat ovan är dock en sådan beräkning förenad med betydande osäkerhet. Av avsnitt 5.2 framgår också att de allmänna advokatkontorens kostnader, som den nuvarande timkostnadsnormen base-

⁸³ Utöver de metodologiska problem som redovisas här har det också funnits ett tekniskt fel i webbenkäten. Detta fel innebar att årsarbetskrafter endast kunde anges i heltal. Statskontoret bedömer att skattningarna av timkostnaden blir mer osäker till följd av detta fel. Felet innebär dock ett mindre problem för skattningen av timkostnaden per årsarbetande jurist. Se vidare avsnitt 1.1.1.

ras på, inte längre kan anses spegla de nuvarande ekonomiska villkoren för rättsliga biträden.

Det är svårt att objektivt fastställa nivån på en ny timkostnadsnorm. Enligt vår bedömning är det därför inte rimligt att fortsättningsvis basera ersättningsnivån på antaganden om hur många timmar advokater ska arbeta per år, vilka kostnader det är rimligt att ett rättsligt biträde har, vad en genomsnittlig lönenivå för ett rättsligt biträde bör vara, hur hög debiteringsgraden bör vara, vilket behov rättsliga biträden har av assistenter etc.

5.5 Statskontorets förslag om ny timkostnadsnorm

Statskontoret anser att de principer som hittills har gällt för att beräkna timkostnadsnormen bör överges. Det innebär att staten fortsättningsvis inte bör sträva efter att knyta nivån på timkostnadsnormen till en beräkning av de rättsliga biträdenas kostnader och inkomster.

Statskontoret bedömer att det sätt på vilket normen har räknats upp på hittills har varit fördelaktig för de rättsliga biträdena. En allt större del av normen har kommit att räknas upp baserad på löneutvecklingen inom domstolsväsendet, utan att hänsyn tagits till de effektiviseringsmöjligheter som den tekniska utvecklingen inneburit sedan normen infördes i slutet på 1990-talet.

Den nivå som räknades fram för timkostnadsnormen år 1999 och som därefter har räknats upp med olika index överensstämmer nästa exakt med den nivå för normen som Statskontoret beräknat utifrån enkätresultatet. Vi har inte funnit några tillräckligt starka skäl som talar för att nivån bör justeras vare sig upp eller ned. Den nuvarande nivån på timkostnadsnormen ger, enligt enkäten, stabila ekonomiska förutsättningar för de rättsliga biträdenas verksamhet:

- De ägare/delägare som har besvarat enkäten och som arbetar heltid har uppgivit att de år 2010 i genomsnitt hade en månadsinkomst på 52 000 kronor per månad (inklusive kapitalinkomster).
- Huvuddelen av de advokatkontor som har jurister som åtar sig uppdrag som rättsligt biträde går med vinst. Enligt enkäten uppgick vinsten per delägare till i genomsnitt till 374 000 kronor år 2010.

Statskontoret föreslår att en modell för beräkning av timkostnadsnormen införs som utgår från nivån på dagens ekonomiska ersättning, dvs. 1 205 kronor per timme (exklusive moms) för rättsliga biträden som är godkända för F-skattsedel och 917 kronor för rättsliga biträden som inte är godkända för F-skattsedel. Huvudfrågan vid konstruktionen av en ny modell för timkostnadsnormen blir då hur den nuvarande ersättningsnivån fortsättningsvis ska räknas upp. Statskontoret anser att det är rimligt att omräkningen även fortsättningsvis görs uppdelad på arbetskraftskostnader, lokalkostnader och övriga kostnader eftersom dessa kostnader utvecklas olika över tid. Det

innebär att de olika kostnadsslagen även fortsättningsvis bör räknas om med hjälp av olika index. Nedan redovisas vårt förslag på hur denna omräkning bör genomföras.

5.5.1 Uppdelning av timkostnadsnormen på olika kostnadsslag

I den beräkning som Statskontoret gjort av en ny timkostnadsnorm fördelade sig de olika kostnadsslagen i princip på samma sätt som i timkostnadsnormen för år 2012. Detta är, enligt vår bedömning, den bästa tillgängliga uppskattningen som går att göra av hur de rättsliga biträdenas kostnader ser ut. Det är därför rimligt att denna kostnadsfördelning tas som utgångspunkt för konstruktionen av en ny norm. En ny timkostnadsnorm bör därmed utgå från att 76 procent av timkostnadsnormen räknas upp med ett index knutet till arbetskraftskostnader, att 6 procent av normen räknas upp med ett lokalkostnadsindex och att 18 procent räknas upp med ett index som motsvarar övriga kostnaders utveckling över tid.⁸⁴

Som framgått i avsnitt 5.2 har det tidigare omräkningssättet fått som konsekvens att lönekostnadsdelen kontinuerligt ökat över tid, från 70 procent av normen år 1999 till 76 procent av normen år 2012. Vi bedömer att det inte är rimligt att lönekostnadsandelen fortsätter att öka på grund av det sätt på vilket normen hittills har beräknats. Vårt förslag innebär därför att relationen mellan de olika kostnadsslagen ligger fast över tid.

Index för omräkning av lokalkostnader och övriga kostnader

Statskontoret bedömer att kostnadskomponenten övriga kostnader även fortsättningsvis bör räknas om med utgångspunkt i utvecklingen av konsumentprisindex. Konsumentprisindex är det mest använda måttet för prisutveckling och används ofta vid avtalsreglering. Hittills har omräkningen baserats på förändringen i KPI mellan augusti år 1 och augusti år 2. Enligt Statskontoret bör indexet fortsättningsvis räknas upp baserat på ett årsmedelvärde av KPI för att minska risken för att tillfälliga prisfluktuationer får ett genomslag vid omräkningen.

Statskontoret ser inget behov av att ändra det sätt på vilket lokalkostnadskomponenten i timkostnadsnormen räknas om. Omräkningen bygger på förändringen i de genomsnittliga hyresnivåer för kontorsfastigheter som ESV tar fram för olika rikthyresområden, vilket vi bedömer är en relevant indikator för hur de rättsliga biträdenas hyreskostnader förändras.

⁸⁴ Kostnadskomponenternas fördelning framgår av tabell 5.4. Vi har avrundat kostnadsandelarna i den beräknade normen till hela tal.

Index för omräkning av arbetskraftskostnader

Statskontoret anser dock att det finns skäl att ändra det sätt på vilket arbetskraftskostnadsposten räknas om på. Statskontorets förslag bygger på att timkostnadsnormen inte längre ska utgå från en uppskattning av vad som är en rimlig lön för rättsliga biträden och administrativ personal. Enligt Statskontoret är det därmed logiskt att utgå från ett index som speglar den allmänna löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

Det finns även praktiska skäl som talar för att inte längre basera ett index för omräkning av arbetskraftskostnadskomponenten på löneutvecklingen inom domstolsväsendet. Hittills har omräkningen utgått från hur den genomsnittliga lönen utvecklas för domare och åklagare under ett år. I augusti 2010 utgjordes basen för uppräknings av knappt 1 700 domare och drygt 700 åklagare, dvs. knappt 2 400 individer. Enligt Statskontorets bedömning är detta alltför litet urval för att utgöra en stabil bas för en indexomräkning av arbetskraftskostnadskomponenten. Förändringar i gruppens sammansättning kan påverka indexet på ett sätt som inte är rättvisande. Till exempel skulle en generationsväxling inom domstolsväsendet, där erfarna personer med högre löner ersätts med personer med lägre löner, påverka uppräknings av timkostnadsnormen på ett för de rättsliga biträdena negativt sätt.

Glidande medelvärde bör användas vid årlig justering av normen

Den nuvarande kopplingen till löner inom domstolsväsendet ger upphov till fluktuationer över tid. Sedan år 2008 använder sig Domstolsverket dock av en metod med glidande medelvärden under en treårsperiod vid den årliga omräkningen av normens olika kostnadskomponenter.⁸⁵ Detta har inneburit att normen fått en jämnare uppräkning över tid. Statskontoret föreslår att denna metod även fortsättningsvis används vid den årliga justeringen av timkostnadsnormen eftersom det ger rättsliga biträden stabilare ekonomiska villkor.

5.5.2 Förslag på nytt index för omräkning av arbetskraftskostnader

Statskontoret anser att den modell som används för att räkna om statliga myndigheters anslagsmässiga utrymme för löneökningar bör tas som utgångspunkt för omräkningen av timkostnadsnormens arbetskraftskomponent. Denna omräkning, som beskrivs mer utförligt i avsnitt 4.3.4, sker genom att myndigheternas ekonomiska utrymme för att finansiera de anställdas lönekostnader räknas om med ett index (AKI-ram) som baseras på utvecklingen av arbetskraftskostnaderna för tjänstemän i den konkurrensutsatta tillverkningsindustrin. I Sverige har det sedan länge funnits en sam-

⁸⁵ Det innebär att genomsnittet av den årliga procentuella utvecklingen av löner, lokalkostnader och övriga kostnader de senaste tre åren utgör höjningen på respektive kostnadskomponent.

syn kring att den konkurrensutsatta sektorn bör vara lönenormerande på arbetsmarknaden. Enligt Statskontorets bedömning är det därför rimligt att även omräkningen av lönekostnadskomponenten i timkostnadsnormen tar sin utgångspunkt i denna princip.

Ett produktivitetsavdrag bör göras

Vid löneomräkningen av förvaltningsmyndigheternas anslag görs ett s.k. produktivitetsavdrag. Det innebär att ett avdrag görs i beräkningen av indexet som motsvarar produktivitetsutvecklingen inom den privata tjänstesektorn.

Ett skäl som angivits för att tillämpa ett produktivitetsavdrag är att det skyddar den konkurrensutsatta sektorns konkurrenskraft gentemot andra länder.⁸⁶ Utan ett produktivitetsavdrag finns en risk att den konkurrensutsatta sektorn trängs ut av kostnadsökningar inom den offentliga sektorn. Om de statliga lönerna tillåts öka lika mycket som inom tillverkningsindustrin utan krav på att detta delvis finansieras genom ökad produktivitet måste de ökade kostnaderna fullt ut finansieras genom ett ökat skatteuttag. Ett ökat skatteuttag ökar i sin tur den konkurrensutsatta sektorns kostnader, vilket kan försämra dess konkurrenskraft. Därmed är det viktigt att offentligt finansierad verksamhet är utsatt för ett produktivitetstryck.

Ett annat skäl som angivits för att göra ett produktivitetsavdrag är att den offentliga sektorn annars kan höja sina löner mer än den privata sektorn. Om omräkningen av myndigheternas löneomedel följer den privata sektorns löneutveckling rakt av kan ökad produktivitet i den statliga sektorn ge utrymme för högre löneutveckling än i den privata sektorn. Detta skulle, i teorin, kunna leda till ett för andra sektorer ogynnsamt konkurrensläge vad gäller arbetskraften.⁸⁷

Statskontoret anser att de argument som anförts för att det bör ställas krav på en produktivitetsutveckling vid omräkningen av myndigheters löneomedel i princip även är giltiga för omräkningen av timkostnadsnormen:

- Det är rimligt att det finns ett krav på produktivitetsökningar inbyggt även i detta ersättningssystem. I och med att många advokatkontor arbetar både mot offentlig och privat verksamhet på en konkurrensutsatt marknad möter de redan krav på produktivitetsökningar.
- Det är rimligt att rättsliga biträden inte får tillgodogöra sig hela det inkomstökningstrymme som kommer av timkostnadsnormen räknas upp baserat på löneutvecklingen för tjänstemän i tillverkningsindustrin och den egna produktivitetsutvecklingen. Om ett produktivitetsavdrag inte görs kan de rättsliga biträdena tillgodogöra sig hela det inkomstut-

⁸⁶ SOU 2002:32, *Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering*.

⁸⁷ SOU 2002:32, *Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering*.

rymme som ökad produktivitet, till följd av exempelvis ny teknik och nya arbetsformer, ger.

5.5.3 Konsekvenser av en ny modell

I Statskontorets uppdrag ingår att redovisa anslagskonsekvenser av en ny timkostnadsnorm år 2012. Vårt förslag innebär att en ny modell för timkostnadsnormens beräkning utgår från nuvarande norms nivå. Det innebär att förslaget inte får några direkta anslagsmässiga konsekvenser. Förslaget innebär att ett produktivitetsavdrag fortsättningsvis bör göras vid omräkningen av lönekostnadskomponenten i timkostnadsnormen. Detta innebär sannolikt att statens kostnader för rättsliga biträden kommer att öka i något lägre takt än vad som vore fallet om den nuvarande beräkningsmodellen behålls.

5.6 Uppföljningen av kostnader för rättsliga biträden behöver utvecklas

Register

Statskontorets analys visar på en rad svårigheter med att bedöma de faktiska kostnaderna för rättsliga biträden. Den låga svarsfrekvensen i Statskontorets enkät är, som tidigare påtalats, ett problem. Det finns emellertid idag inte någon fullständig bild över vilka de rättsliga biträdena är.

Enligt Statskontoret bör regeringen ge Domstolsverket i uppdrag att upprätta ett register över vilka de rättsliga biträdena är och den ersättning de får för sin verksamhet.

Prognoser

Kostnaderna för rättsliga biträden uppgår till 1,5 miljarder kronor och har ökat med 36 procent mellan år 1998 och år 2010. Avvikelser från de prognoser som Domstolsverket gör har varit stora. Prognosavvikelserna de senaste åren har främst berott på felaktiga prognoser avseende antalet förordnanden och antalet genomsnittliga timmar per förordnande.

För en mer träffsäker prognos skulle det behövas en koppling mellan målsammansättningen och antalet timmar per förordnande. En analys av vad antalet förordnanden och antalet timmar per förordnande beror på mer specifikt skulle behövas. Statskontoret konstaterar att Domstolsverket för närvarande arbetar med hitta ett sätt att skatta komplexiteten i ärendena. Exempelvis bedrivs en studie om förhandlingstidernas längd.

Timkostnadsnormens påverkan på utfallet på anslaget kan förutsägas med relativt god träffsäkerhet och anslaget är behovsstyrt. Statskontoret anser därför att hänsyn till ökningen av timkostnadsnormen bör tas med redan vid anslagstilldelningen.

Statskontoret bedömer att Domstolsverkets metod att förutspå ökningen av timkostnadsnormen genom att ta medelvärdet för ökningarna i normen de

tre senaste åren sannolikt kommer att ge en prognos med god träffsäkerhet. Enligt Statskontoret behöver dock prognosarbetet kvalitetssäkras och dokumenteras. Det gäller särskilt de volymrelaterade bedömningarna.

Referenser

Arbetsgivarverket 2011, *Löneomräkningen i det statliga ramanslags-systemet – Framtida utveckling och behov av förändring*. Rapportserie 2011:2.

Brå, Domstolsverket, Kriminalvårdsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, *Rättsväsendets kapacitetsbehov 2011–2014*.

Domstolsverket *Budgetunderlag för år 1999 t.o.m. Budgetunderlag för 2012*.

Domstolsverket 1998 *Beräkning av självkostnaderna år 1999 vid de allmänna advokatbyråerna* (Dnr 1263–1998).

Domstolsverket 2000 *Ny metod för beräkning av timkostnadsnorm* (Dnr: 872-1999).

Domstolsverket 2011-09-19 *Kommentarer till beräkning av timkostnadsnorm för 2012* (Dnr 1307-2011).

Domstolsverket *Allmänna advokatbyråerna. Årsredovisning 1998*.

Domstolsverket Domstolsverkets rapportserie 2009:5 *Utgiftsutvecklingen för rättsliga biträden. Ett regeringsuppdrag angående förbättring av statistik och uppföljning*.

Domstolsverket DV-RAPPORT 2004:2 *Försöksverksamhet utan taxa*

Domstolsverket DV-RAPPORT 2006:1 *Uppföljning av metoden för beräkning av timkostnadsnorm*.

Domstolsverket, *Rättshjälpshandboken* <http://www.dvhandbok.domstol.se/>

Domstolsverkets föreskrifter DVFS 2011:1), *Domstolsverkets föreskrifter om beräkning av ersättning för tidspillan*.

Ds 1992:51 *De allmänna advokatbyråerna. Principförslag om avveckling av det statliga engagemanget*.

Ekonomistyrningsverket 2011:14 *EA 2011. Ekonomiadministrativa bestämmelser för statlig verksamhet*.

Ekonomistyrningsverket, 2011-01-28, *Redovisning av underlag för prisomräkning av lokalkostnadsdelen i anslagsbaserna för budgetåret 2012 samt reviderat underlag för budgetåret 2011* (Dnr 44-87/2011).

Hovrätten för Övre Norrlands dom (Dnr Ö 38-10)

Justitiekanslern 2003-02-07 *Inspektion av Umeå tingsrätt* (Dnr 3417-02-28).

Justitiekanslerns överklagande (Dnr 2593-10-105)

Prop. 1972:4, *Förslag till rättshjälpslag m.m.*

Regleringsbrev för Domstolsverket respektive Sveriges Domstolar, åren 2000-2010.

Riksrevisionsverket 1993 *Rättshjälp - till vilken kostnad? Översyn av beräkningsgrunderna för fastställandet av timkostnadsnorm m.m.* (Dnr 20-93-0889).

Riksrevisionsverket 2001:30 *Varför blev det dyrare? Kostnadsutvecklingen för offentlig försvarare, målsägandebiträde och offentligt biträde*

Riksrevisionsverket F1992:6 *Rättshjälpens effektivitet.*

Rättshjälpsmyndigheten 2007 *Rättshjälp* (broschyr)

Statistiska centralbyrån 2011-12-22 *Tjänsteprisindex TPI 2011* (PR0801_DO_2011)

Statistiska centralbyrån *Arbetskraftsbarometern 2010.*

Sveriges Advokatsamfund 2008-03-05 *Timkostnadsnormen och frågor för framtiden*

Sveriges advokatsamfund, 2011, *Regler för advokatverksamhet.*

SOU 2002:32, *Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering.*

Tegle, S (2002), *Produktivitetsavdraget i det statliga ramanslaget (AKI-RAM)*, ECON-rapport 2002:92.

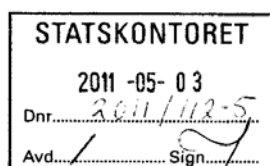
Regeringsuppdraget

Regeringsbeslut I:7
2011-04-14 Ju2011/2954/DOM

Justitiedepartementet

Statskontoret
Box 8110
104 20 STOCKHOLM

Uppdrag till Statskontoret om en översyn av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statskontoret att överväga om beräkningsmodellen för timkostnadsnormen inom rättshjälpsområdet bör förändras.

Om Statskontoret gör bedömningen att beräkningsmodellen bör förändras ska Statskontoret lämna förslag till en ny beräkningsmodell och därvid ange vad timkostnadsnormen för 2012 skulle vara, om den föreslagna beräkningsmodellen skulle ha använts. Statskontoret ska beräkna och redovisa förslagets kostnadseffekter för anslaget Rättsliga biträden.

Statskontoret ska redovisa uppdraget till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 31 december 2011.

Bakgrund

Ersättningen till biträden inom rättshjälpsområdet, bl.a. rättshjälpsbiträden, offentliga försvarare och målsägandebiträden, styrs av den s.k. timkostnadsnormen. Timkostnadsnormen ska motsvara den ersättning per timme som får anses skälig. Av normen framgår således vilken ersättning per arbetad timme som ett biträde inom rättshjälpsområdet har rätt till. Timkostnadsnormen ligger också till grund för de taxor som i vissa fall gäller för ersättningar till offentliga försvarare och målsägandebiträden samt för ersättning för tidsspillan.

Timkostnadsnormens storlek fastställs årligen av regeringen i förordningen (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet. Till grund för det beslutet ligger ett beräkningsunderlag som Domstolsverket upprättar och ett förslag från Domstolsverket om vilken nivå timkostnadsnormen ska uppgå till under nästkommande år.

Postadress 103 33 Stockholm	Telefonväxel 08-405 10 00	E-post: registrator@justice.ministry.se
Besöksadress Rosenbad 4	Telefax 08-20 27 34	Telex 178 20 PREMIER S

Vid framtagandet av underlaget använder Domstolsverket en särskild beräkningsmodell. Denna modell utgår från den genomsnittliga kostnaden per timme vid de advokatbyråer som fram till år 1999 drevs i allmän regi, de s.k. allmänna advokatbyråerna. Enligt beräkningsmodellen divideras de beräknade totala kostnaderna med det antal timmar som juristerna antas kunna debitera under året. I de totala kostnaderna ingår lönekostnader, lokalkostnader, kapitalkostnader samt övriga kostnader.

För år 2011 uppgår timkostnadsnormen till 1 166 kr exklusive mervärdesskatt för de biträden som innehar F-skattsedel och till 887 kr exklusive mervärdesskatt för de biträden som inte innehar F-skattsedel.

Tidigare överväganden

Frågan om timkostnadsnormens betydelse och närmare utformning, och därtill anknytande frågor, har varit föremål för överväganden vid flera tillfällen. Den större översyn av 1972 års rättshjälpslag som genomfördes av 1993 års rättshjälpsutredning omfattade också uppdraget att se över regleringen av ersättningen till biträden i dess helhet (se dir. 1993:77 s. 9). Parallellt med rättshjälpsutredningens arbete genomfördes ett förslag om att all ersättning till offentliga försvarare och till biträden på rättshjälpsområdet i övrigt, skulle bestämmas med tillämpning av timkostnadsnormen och att timkostnadsnormen skulle beslutas av regeringen (se prop. 1994/95:150, bilaga 3 s. 7 ff.). I det nu nämnda sammanhanget uttalade regeringen att det kunde finnas skäl att överväga alternativ till den beräkningsmodell som utgår från självkostnaderna vid de allmänna advokatbyråerna, men att den frågan fick avvakta utfallet av 1993 års rättshjälpsutredning. Rättshjälpsutredningen å sin sida hänvisade i betänkandet till de bestämmelser som hade införts genom den nu nämnda propositionen och föreslog inga ändringar i den befintliga beräkningsmodellen (se SOU 1995:81 s. 229 f.).

Beräkningsmodellen för timkostnadsnormen har därefter ändrats i två avseenden. Genom det regeringsbeslut som fastställde timkostnadsnormen för år 2008 fastslogs för det första att beräkningen av timkostnadsnormen, i stället för att utgå enbart från det senast föregående årets kostnadsläge, fortsättningsvis ska göras med utgångspunkt i kostnadsutvecklingen för de tre senast föregående åren. För det andra beslutades att timkostnadsnormen fortsättningsvis ska fastställas i två nivåer, nämligen en nivå för biträden som innehar F-skattsedel och en nivå för biträden som saknar F-skattsedel.

Kritik mot timkostnadsnormens beräkningsmodell

Timkostnadsnormens beräkningsmodell har under senare år varit föremål för återkommande kritik från Sveriges advokatsamfund.

Advokatsamfundets kritik kan i huvudsak sammanfattas enligt följande. Den nuvarande beräkningsmodellen medför att timkostnadsnormens nivå ligger för lågt i förhållande till de verkliga kostnaderna för de rättsliga biträdena. Det kostnadsläge som gällde för de allmänna advokatbyråerna är inte relevant för den verksamhet i privat regi som numera bedrivs av rättsliga biträden på rättshjälpsområdet. Vidare anses den andel debiterbar tid som beräkningsmodellen utgår från vara för högt satt. Detta medför i sin tur enligt Advokatsamfundet att rekryteringen av rättsliga biträden till det humanjuridiska området är otillräcklig och att det i framtiden kan bli svårt att tillgodose behovet av sådana biträden.

Behovet av en översyn

Timkostnadsnormen har ett avgörande inflytande på ersättningen till dem som arbetar som rättsliga biträden inom rättshjälpsområdet. Den styr också nivån på de taxor som under vissa förutsättningar gäller för offentliga försvarare och målsägandebiträden.

Med undantag för den treårsperiodisering av kostnadsökningarna och den uppdelning av timkostnadsnormen i två nivåer som genomfördes 2008 har timkostnadsnormens beräkningsmodell inte varit föremål för överväganden sedan 1995. Sedan dess har vissa förhållanden ändrats, t.ex. har de allmänna advokatbyråerna upphört. Det kan också antas att samhällsutvecklingen i övrigt i viss utsträckning har förändrat villkoren för de rättsliga biträdenas verksamhet. Som redan har framgått har timkostnadsnormens beräkningsmodell varit föremål för återkommande kritik från Advokatsamfundet.

Utgifterna på anslaget för rättsliga biträden har de senaste åren ökat kraftigt och anslaget har tillförts medel ett flertal gånger, senast i budgetpropositionen för 2010. De senaste prognoserna pekar på att denna utveckling fortsätter. Det är viktigt att timkostnadsnormen utformas så att hänsyn kan tas till eventuella övriga beslut som kan påverka användandet av rättsliga biträden. Det är även med hänsyn till detta viktigt att timkostnadsnormen ses över för att kunna hitta en långsiktigt stabil nivå på anslaget.

Mot denna bakgrund bör det nu göras en översyn av timkostnadsnormens beräkningsmodell. Översynen bör i första hand omfatta hur biträdenas kostnader bör beaktas och hur den nedlagda tiden bör ersättas. Översynen ska resultera i en bedömning av huruvida beräkningsmodellen bör förändras och i så fall på vilket sätt.

Uppdraget

Statskontoret ges i uppdrag att överväga om beräkningsmodellen för timkostnadsnormen bör förändras. Övervägandena ska i första hand omfatta hur biträdenas kostnader bör beaktas och hur den nedlagda tiden bör ersättas. Statskontoret får överväga också andra frågor som rör

timkostnadsnormens beräkningsmodell, om Statskontoret anser att det behövs. Om Statskontoret gör bedömningen att beräkningsmodellen bör förändras ska Statskontoret lämna förslag till en ny beräkningsmodell. Statskontoret ska därvid ange vad timkostnadsnormen för 2012 skulle vara, om den av Statskontoret föreslagna beräkningsmodellen skulle användas i stället för den nu gällande. Den föreslagna beräkningsmodellen ska, på samma sätt som enligt nuvarande ordning, kunna användas för dels en norm för de biträden som innehar F-skattsedel, dels en norm för de biträden som saknar F-skattsedel.

Kostnaderna för de biträden som ersätts med tillämpning av timkostnadsnormen och taxorna belastar anslaget 1:12 Rättsliga biträden. Förändringar i timkostnadsnormen får konsekvenser för anslaget. Statskontoret ska beräkna och redovisa förslagets kostnadseffekter för anslaget 1:12 Rättsliga biträden.

Statskontoret ska redovisa uppdraget till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 31 december 2011.

På regeringens vägnar

Tobias Billström

Jöns Wieslander

TJÄNSTEANTECKNING

Onsdagen den 13 februari 2012 kontaktade Bob Perucca departementsvärdet Per Lennertbrandt vid Justitiedepartementet. I samtalet framförde Perucca önskemål om senareläggning av redovisning av uppdraget till den 19 mars 2012. Skälet för önskemålet var kvalitetsbedömning av arbetet. Lennertbrandt återkom per telefon samma dag med besked om dels att senareläggningen godkogs, dels att Justitiedepartementet inte vill att Statskontoret ska inköpas med en begränsad utan att senareläggningen hanteras genom en tjänsteanteckning hos respektive myndighet.

Kopia till:

Bob Perucca
13 feb. 2012

SB/SAM
Fi/BA
S/SFÖ
Ju/L2
Ju/KRIM
Ju/Å
Domstolsverket
Rättshjälpsmyndigheten
Sveriges Advokatsamfund

REGERINGEN

Regeringsbeslut I:3

2011-10-13

Ju2011/6078/DOM

Justitiedepartementet

Statskontoret

Box 8110

104 20 STOCKHOLM

Förlängd tid för redovisning av uppdraget till Statskontoret om en översyn av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Regeringen beslutade den 14 april 2011 att uppdra åt Statskontoret att överväga om beräkningsmodellen för timkostnadsnormen inom rättshjälpsområdet bör förändras. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2011.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 15 februari 2012.

På regeringens vägnar

Beatrice Ask

Jennie Dackmar

Kopia till:

SB/SAM
Fi/BA
S/SFÖ
Ju/L2
Ju/KRIM
Ju/Å
Domstolsverket
Rättshjälpsmyndigheten
Sveriges Advokatsamfund

Postadress
103 33 Stockholm

Telefonväxel
08-405 10 00

E-post: registrator@justice.ministry.se

Besöksadress
Rosenbad 4

Telefax
08-20 27 34

Telex
178 20 PREMIER S

De allmänna advokatbyråerna

De allmänna advokatbyråerna avvecklades år 1999. Byråerna utgör emellertid fortfarande grunden för beräkningen av timkostnadsnormen. Det är därför intressant att beskriva de allmänna advokatbyråerna.⁸⁸

Inrättandet

De allmänna advokatbyråerna bildades år 1973. Staten övertog huvudmannskapet för de 16 befintliga rättshjälpsanstalterna. Dessa ombildades till allmänna advokatbyråer samtidigt som 14 helt nya byråer bildades. En utgångspunkt skulle vara att en allmän advokatbyrå skulle finnas i varje län.

Det fanns tre motiv till att de allmänna advokatbyråerna inrättades. Ett motiv var att staten genom offentligt anställda advokater skulle tillgodose den ökade efterfrågan på kvalificerad juridisk kompetens som antogs bli följden av att rättshjälpslagen (1972:429; RHL) trädde i kraft. Rättshjälpsreformen innebar bland annat att området för rättshjälpen vidgades väsentligt. Det andra motivet var att ge den enskilde möjligheten att fritt välja mellan att anlita en offentligt anställd eller en privatpraktiserande jurist. Det tredje motivet var att staten genom att äga byråer skulle få full kostnadsinsyn i advokatverksamhet och därmed få underlag för taxor avseende biträdestjänster inom rättshjälpsområdet.

Konkurrera med privata byråer

De allmänna advokatbyråerna skulle bedrivas på samma sätt som enskilda advokatbyråer. Varje allmän advokatbyrå skulle således vara självfinansierad och konkurrera med enskilda advokatbyråer på lika villkor.

I förarbetena till inrättande av byråerna påpekades att även om de allmänna byråernas verksamhet inte skulle begränsas fanns det skäl att iaktta en viss försiktighet vid utbyggnaden av de allmänna byråerna. Utbyggnaden fick inte leda till att förutsättningarna för en fristående advokatkår i väsentlig mån rubbades. De allmänna byråerna skulle inte ha någon monopolställning eller några andra fördelar.

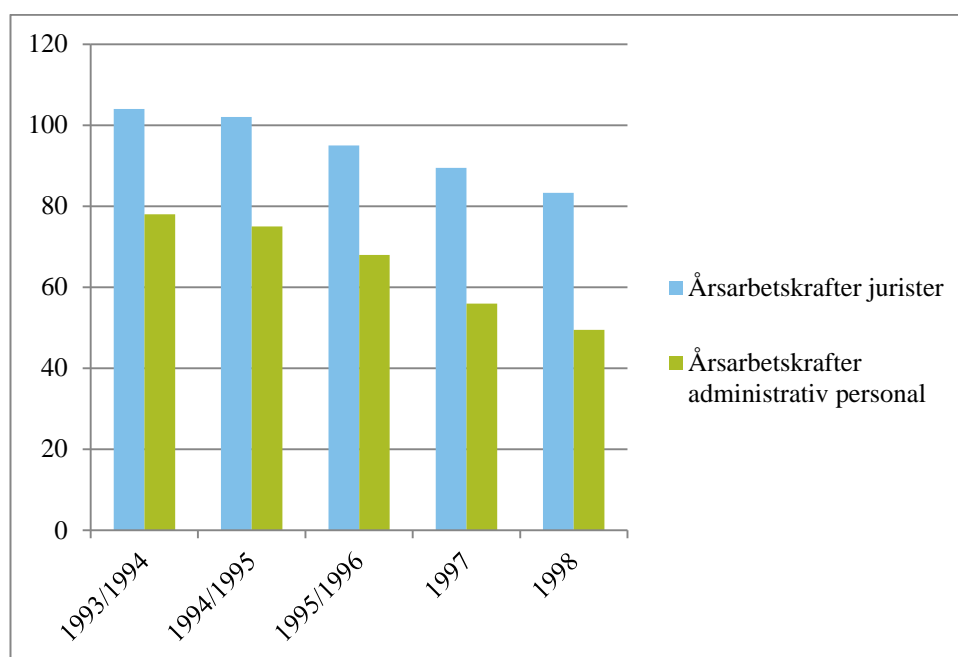
För att fritt kunna konkurrera med privatägda byråer var det angeläget att de allmänna byråerna skulle få ta vissa uppdrag även utanför rättshjälpsområdet. Sådana uppdrag fick emellertid inte hindra de allmänna byråernas huvuduppgift, dvs. att biträda inom rättshjälpsystemet.

⁸⁸ Avsnittet bygger, om inte annat anges, på Ds 1992:51, De allmänna advokatbyråerna Principförslag om avveckling av det statliga engagemanget.

Antalet allmänna advokatbyråer varierade under de knappa 20 år som verksamhetsformen existerade. Som mest fanns det 33 byråer. Byråerna hade även mottagningsverksamhet på cirka 30 platser utanför de orter där de var stationerade.

År 1987 infördes ett bonuslönesystem för juristerna vid de allmänna byråerna. Bonuslöneavtalet gav den enskilde juristen rätt till en andel (bonus) av det eventuella överskott som juristen tillfört byrån. År 1989 infördes ett liknande system för biträdespersonalen.

Diagram: Antal årsarbetskrafter, jurister och administrativ personal

Styrning och ansvarsfördelning

Varje allmän advokatbyrå ansågs vara en myndighet och styrdes av de regler som gällde för statlig förvaltning i allmänhet samt via särskilda regeringsförfattningar och regleringsbrev.

Verksamheten vid de allmänna byråerna reglerades även genom en förordning.⁸⁹ I förordningen framgår att byråernas främsta uppgift var att lämna biträde och rådgivning enligt RHL, men att de även kan lämna biträde i andra rättsliga angelägenheter om det kan ske utan att det medförde hinder för att utföra byråernas främsta uppgift.

⁸⁹ Förordning (1980:548)

Domstolsverket (DV) var central förvaltningsmyndighet för de allmänna advokatbyråerna. Rollfördelningen mellan byråerna och DV förändrades genom åren. Byråerna gavs efterhand utökat ansvar för den egna ekonomin och utökade beslutsbefogenheter. DV beslutade bland annat om byråns storlek och antalet jurister, förordande chefsvikarier, beslutar om lön för nya chefer samt var arbetsgivarpart vid lokala löneförhandlingar. Domstolsverket hade även det övergripande ansvaret för byråernas lönsamhet. Domstolsverket gav de allmänna byråerna viss service som byråerna debiterades för. Kostnaden för denna verksamhet uppgick till ca 500 000 kronor och sysselsatta 2,5 personer. Servicen inriktades på bokföring, budget, bokslut, kurs- och utvecklingsverksamhet, löneadministration samt beräkning av bonuslöner och vinstandel. Kostnader för de centrala myndighetsuppgifterna som verket utförde åt byråerna belastade dock enbart Domstolsverkets anslag. Byråerna fakturerades således inte för dessa kostnader. Dessa uppgifter var bland annat anslagsframställning, verksamhetsplanering, verksamhetsberättelse, löneförhandlingar, regeringskontakter och utredningar.

Riksdagen fattade beslut i mer principiella frågor och lade fast målsättningen för och inriktningen av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna.

Regeringen tog beslut inom de av riksdagen givna ramarna. Det kunde handla om frågor om etablering eller nedläggning av enstaka allmänna byråer. Regeringen tillsatte även chefen vid byråerna.

Bristande lönsamhet

De allmänna byråerna hade sedan starten problem med lönsamheten. Finansiella rekonstruktioner vidtogs vid flera tillfällen. Flera byråer nådde inte målet om full kostnadstäckning och lades därför ner. Byråerna sammantagna uppnådde självfinansieringsmålet för första gången år 1987. Av de 28 byråerna klarade 22 självfinansieringskravet budgetåret 1990/91.

År 1987 fick RRV i uppdrag att utreda lönsamhetsproblemen. De skulle även analysera de motiv som låg till grund för bildandet av de allmänna byråerna och pröva om dessa motiv fortfarande gällde.

RRV kom fram till att byråerna borde ha bättre förutsättningar att kunna driva verksamheten om de arbetade mer som sina konkurrenter, vilket bland annat innefattade ett större ansvar per byrå för ekonomin. Ett alternativ som kunde övervägas var att ombilda advokatbyråerna till aktiebolag. RRV fann också att de grundläggande motiven inte längre var lika framträdande som vid statens övertagande av verksamheten.

Domstolsverket pekade i en rapport från år 1992 på att de ökade beslutsbefogenheter som byråerna fått hade påverkat verksamheten positivt. Verket menade att delegering från regeringen till byråerna borde genomföras av beslut rörande antalet jurister vid byråerna och inrättandet av filialer.

Förändrad syn på det statliga åtagandet

I 1992 års finansplan presenterade regeringen en ny strategi för statlig verksamhet. Regeringen ansåg att en renodling ska ske av de statliga verksamhetsformerna. I finansplanen betonade regeringen även att det är centralt att fundera över om verksamheten överhuvudtaget är en statlig angelägenhet. I samma finansplan menade regeringen att konkurrensutsatt verksamhet inte borde bedrivas i myndighetsform om inte särskilda skäl talar för det och i normalfallet inte heller av staten.

Advokatbyråer ansågs inte längre vara ett statligt åtagande

I justitiedepartementets Ds 1992:51 föreslog man att advokatbyråerna skulle avskaffas som statligt åtagande. Motiven var flera. Ett motiv var att byråerna konkurrerar med privata alternativ. Ett annat motiv var att konkurrensutsatt verksamhet inte borde bedrivas i myndighetsform. Ett tredje motiv var att det inte längre fanns en brist på juridisk kompetens. Antalet jurister hade ökat kraftigt på några år och man ansåg därmed att utbudet av jurister med råge skulle kunna tillfredsställa efterfrågan på deras tjänster. Det fanns också en överetablering av advokater, vilket bl.a. påverkade resultaten för de allmänna advokatbyråerna. Målet med en god juristtillgång i hela landet ansågs därför vara uppfyllt oberoende av om det fanns statligt ägda advokatbyråer eller inte. Slutligen menade man att det inte var ändamålsenligt att bedriva statlig verksamhet endast för att man ville ha kontroll över prissättningen på en viss del av den privata sektorn.

Regeringen gav Domstolsverket i uppdrag att svara för avvecklingen av de allmänna advokatbyråerna.

Utdrag från skrivelse från Advokatsamfundet den 30 november 2011

Kostnadsläget på de allmänna advokatbyråerna

Metoden som Domstolsverket använder vid fastställandet av timkostnadsnormen utgår alltså från de allmänna advokatbyråernas kostnadsläge 1999, vilket omräknas med hänsyn till förändringar i kostnadsnivån. De allmänna advokatbyråernas verksamhet skiljde sig dock i väsentliga hänseenden från övriga advokaters förutsättningar för sin verksamhet.

De på allmänna advokatbyråer anställda advokaterna bär ej ansvaret för de med fri näringsverksamhet förbundna riskerna. Advokaten på allmän advokatbyrå tog ej någon personlig risk i verksamheten, utan hade enbart förmån av ökade intäkter i form av andel i resultatet. Advokaten var anställd av en myndighet, advokatbyrån erhöll bistånd från Domstolsverket med bokslutsarbete, löneadministration, utbildning och arkivarbete m.m. Advokater anställda på allmänna advokatbyråer erhöll dessutom lön under utbildning.

De mest påtagliga skillnaderna är att de advokater, som nu är verksamma inom timkostnadsnormens område, driver näringsverksamhet med allt vad det innebär av bl. a. ekonomiskt risktagande. Advokatens oberoende innebär att advokaten är utestängd från den trygghet, som det innebär att vara anställd i statlig verksamhet. Advokaten är inte som domaren oavsättlig. Advokaten saknar den anställningstrygghet som offentliganställda åtnjuter.

Advokatens verksamhet är sårbar även i den meningen att advokaten ej åtnjuter den sociala skyddslagstiftning, som anställda i vanlig mening gör. Vid sjukdom är exempelvis inte bara inkomstförlusten en realitet, utan likväl kostnadsansvaret och till yttermera visso bortfallet av klienter. Advokaten har utöver detta att själv göra sina pensionsavsättningar. Advokatverksamheten riskerar också kundförluster. Advokaten är dessutom arbetsgivare och avsätter betydande tid till driften av sin rörelse. Vidare ska advokaten investera i bl.a. utbildning för sig och sin personal. Kompetenshöjning och utbildning är för advokaten i allmänhet såväl en kostnad som en intäktsförlust.

Sammantaget innebär detta att verksamheten, som bedrivs vid de allmänna advokatbyråerna, inte utgör någon lämplig jämförelse med den verksamhet som advokater verksamma inom timkostnadsnormens område bedriver. Detta oaktat att de subventionerade kostnaderna har återförts vid beräkningen.

Det kan särskilt anmärkas att Domstolsverkets modell för ersättningsberäkningen dessutom utgår från kostnadsutvecklingen inom staten. Denna är inte representativ för kostnadsutvecklingen inom den privata sektorn. Om timkostnadsnormen ska bibehållas anser Advokatsamfundet att modellen måste omarbetas. Det kan inte anses rimligt att beräkningsmodellen fortfarande tar sin utgångspunkt i en myndighetsliknande struktur som upphörde 1999. De faktorer som i stället ska läggas till grund för omräkningen måste hämtas ur statistik, som svarar mot en för advokatverksamhet jämförbar kostnadsnivå.

Timkostnadsnormen utgår från en felaktig andel debiterbar tid

Det kan konstateras att timkostnadsnormen hypotetiskt utgår från att en advokat arbetar 1 600 timmar per år och att advokaten kan debitera 72,5 procent av denna tid. Detta innebär att en advokats årliga omsättning baserad på timkostnadsnormen för 2011 uppgår till totalt 1 352 560 kr exklusive moms. Av timkostnadsnormen avser 40 procent lönekostnader för jurister. Detta medför en årsinkomst på 541 024 kr, vilket motsvarar en månadslön på 45 085 kr.

Advokatsamfundet anser att det utrymme som kan avsättas till lön för de advokater som är verksamma inom timkostnadsnormens område, i vart fall måste motsvara vad andra likvärdiga aktörer i rättsprocessen tjänar. Med den nuvarande beräkningsmodellen måste underlaget höjas betydligt för att nå upp till medianlönen för en rådman, som enligt uppgift från Domstolsverket är 55 500 kr per den 1 november 2011.

Under flera år har Advokatsamfundet genomfört Temo-undersökningar om advokatkåren och dess verksamhet. Även Domstolsverket har genomfört en uppföljning av metoden för beräkning av timkostnadsnorm (DV-rapport 2006:1).

Resultaten av de genomförda undersökningarna visar samstämmigt att beräkningen av timkostnadsnormen i flera avseenden vilar på felaktiga grunder. Av utredningarna framgår att timkostnadsnormen utgår från en lägre kostnadsnivå än de verkliga kostnader, som resultaten av de genomförda undersökningarna påvisar. Resultaten av de genomförda undersökningarna visar även att medelvärdet för andelen debiterbar tid är cirka 65 procent, i stället för de 72,5 procent som normen utgår från.

Om timkostnadsnormen omräknas med en debiterbar tid om 65 procent, motsvarar detta en månadslön på 40 421 kr. Detta innebär att löneskillnaden i förhållande till andra aktörer i rättsprocessen i praktiken således är ännu större än vad som ovan redovisats.

Revisionstidpunkten för löneavtalen m.m.

Revisionstidpunkten för löneavtalet inom domstolsväsendet är den 1 oktober. Beräkningen avseende lönekostnaden i timkostnadsnormen utgår där-

emot från augusti månad varje år. Beräkningssättet innebär således en konstant eftersläpning för timkostnadsnormen på tio månader. Till detta kommer att regeringen år 2008 beslutade att kostnadsutvecklingen under de tre senaste åren dessutom beaktas vid bestämmandet av timkostnadsnormen. Detta för att motverka alltför stora svängningar på anslaget för rättsliga biträden. Detta har inneburit att höjningen av timkostnadsnormen blivit lägre än vad den annars skulle ha blivit.

Advokatsamfundet anser inte att det är rimligt att de advokater, som är verk samma inom timkostnadsnormens område ska behöva stå tillbaka på sätt som de olika revisionstidpunkterna avseende löneavtalen medför. Att regeringen dessutom valt att beakta kostnadsutvecklingen för de tre senaste åren vid beräkningen av timkostnadsnormen, medför att advokaterna får stå tillbaka i ännu högre utsträckning.

Det kan rimligen inte vara så att det är advokat kårens ansvar att verka för att utfallet på anslaget för rättsliga biträden blir så jämt som möjligt.

Timkostnadsnormens effekter

Oaktat att rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet och att staten enbart finansierar en mindre del av advokat kårens omsättning sätter timkostnadsnormen ändå nivån på advokatens arvode i de fall som rättsskyddet tas i anspråk. Detta gäller även för en stor del av övriga ärenden inom humanjuridiken. De felaktiga förutsättningar som timkostnadsnormen bygger på får således mycket stora konsekvenser för advokat kåren.

Taxorna

Advokatsamfundet har sedan lång tid varit kritiskt till det nuvarande systemet med ersättning enligt taxa, som tar sin utgångspunkt i tiden för huvudförhandlingen. Den kritik som Advokatsamfundet har riktat mot timkostnadsnormen vinner också stöd av den försöksverksamhet utan taxor som genomfördes 2003.

Försöket hade till syfte att göra en jämförelse mellan den ersättning som offentliga försvarare och målsägandebiträden tillerkänns enligt de allmänna reglerna om ersättning för arbete och den ersättning som skulle ha utgått om taxan hade tillämpats.

Av slutrapporten från försöksverksamheten framgår bl.a. att beviljad ersättning avsevärt översteg de belopp som skulle ha utgått om taxan hade varit tillämplig. I 82 procent av fallen yrkade de offentliga försvararna ersättning med ett belopp som översteg taxan. Motsvarande siffra för målsägandebiträdena var 83 procent. En viktig omständighet att beakta i detta sammanhang var att domstolarna i 94 respektive 93 procent av fallen tillerkände de offentliga försvararna och målsägandebiträdena den begärda ersättningen.

Advokatsamfundet anser att resultatet av försöksverksamheten på ett mycket tydligt sätt visar att det nuvarande systemet med taxor, som bygger på timkostnadsnormen, inte fungerar och att detta måste ändras.

Timkostnadsnormen och taxorna

Systemet med timkostnadsnormen och taxorna kännetecknas av en stelbenthet. Effektivitet och yrkesskicklighet beaktas inte. Oavsett om advokaten har mycket lång erfarenhet eller om en biträdande jurist har sitt första förordnande som målsägandebiträde, utgår samma ersättning per timme enligt timkostnadsnormen eller ersättning enligt taxa.

Om advokaten tar initiativ till att vidta exempelvis utredningsåtgärder så att ett mål kan renodlas till enbart stridiga omständigheter innebär detta ofta att förhandlingstiden kan bli kortare. Detta innebär att advokaten blir berättigad till en lägre ersättning. Till detta kommer att advokaten om taxan är tillämplig inte heller är berättigad till ersättning för den tid som utredningsåtgärderna har tagit i anspråk.

I sammanhanget kan också påtalas att när det gäller tidspillan torde advokaten vara ensam om att erhålla lägre ersättning på s.k. obekvämt arbetstid. För tid mellan kl. 22.00 och 07.00 erhålls överhuvudtaget ingen ersättning för tidspillan och för tid mellan kl. 18.00 och 22.00 ersätts tidspillan endast om den avser restid vid övernattnings på annan ort än där den ersättningsberättigade har sitt tjänsteställe (3 § i DVFS 2010:19).

Brist på humanjurister

Inom humanjuridikens område är återväxten bland de biträdande juristerna i stort sett obefintlig. Inför den förestående generationsväxlingen är detta naturligtvis ett mycket stort problem. De villkor som i dag gäller för de advokater som är verksamma inom timkostnadsnormens område gör det omöjligt för de allra flesta advokater att anställa biträdande jurister. Detta har till följd att återväxten inom humanjuridiken, med några undantag, uteblivit.

Den bristande återväxten inom humanjuridiken medför att det inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att saknas ett tillräckligt antal advokater, som är beredda att åta sig uppdrag att företräda enskilda. I vissa städer är denna brist redan ett faktum.

DV:s synpunkter på en förändrad beräkning av timkostnadsnormen

DOMSTOLSVERKET
SVERIGES DOMSTOLAR

Ekonomiavdelningen, Enheten för redovisning

PM	1 (3)
DATUM	DIARIENR
2011-09-27	1827-2011

Statskontoret
Box 8110
104 20 STOCKHOLM

En ev. förändrad beräkning av timkostnadsnormen

Med anledning av Regeringsbeslut Ju2011/2954/DOM där Statskontoret har fått i uppdrag att göra en översyn av timkostnadsnormens beräkningsmodell, vill Domstolsverket (DV) passa på att framföra att det bör övervägas om produktivtetsavdrag bör ingå som en del i en framtida beräkningsmodell av timkostnadsnormen.

Bakgrund - avveckling av de allmänna advokatbyråerna

Den nuvarande timkostnadsnormen har sitt ursprung i självkostnaderna vid de allmänna advokatbyråerna. De allmänna advokatbyråerna avvecklades under 1999 och grunden för avvecklingen var bristande lönsamhet på kollektiv nivå.

Detta i sin tur berodde åtminstone i vissa fall på att vissa advokatbyråer verkade uteslutande inom områden, t.ex. humanjuridik, där det i samband med den förändrade rättshjälpslagstiftningen 1 december 1997 blev allt svårare att få ekonomiskt gå runt. Andra allmänna advokatbyråer hade en mer blandad ärendestruktur (konkursärenden, skaderegleringsärenden m.m.) och hade då inte samma lönsamhetsbekymmer.

De allmänna advokatbyråerna hade funnits sedan början av 1970-talet och flera av advokatbyråerna hade en relativt hög medelålder och för höga omkostnader i förhållande till de intäkter som genererades.

DV hade god insyn i den situation som uppstod i samband med avvecklingen och i de fall advokatbyråerna privatiserades. Eftersom DV hade ett arbetsgivaransvar för personalen vid advokatbyråerna var DV även inblandad i hur situationen löstes för samtlig personal.

Det kan konstateras att i många fall valde den något yngre juristkåren att driva vidare verksamheten i privat regi, medan de advokater som inte hade så många år kvar att arbeta valde att gå i förtidspension etc.

I samband med ny-/ombildningen av advokatbyråerna framkom att en stor andel av den administrativa personalen inte kunde erbjudas anställning i de nystartade privata bolagen. De nystartade advokatbyråerna valde att i stället köpa tjänster, t.ex. telefonpassning och bokföringshjälp. Det kan naturligtvis handla om att de inte ville ta på sig ett arbetsgivaransvar och de konsekvenser det innebär, men det handlade förmodligen också om att reducera kostnaderna, vilket är naturligt

mot bakgrund av lönsamhetsproblematiken. Den anpassning som då skedde ledde givetvis också till en form av produktivitetsförbättring, eftersom OH-kostnaderna kunde sänkas.

Produktivitetsavdrag vid beräkningen av timkostnadsnormen ?

I den nuvarande modellen för att beräkna timkostnadsnormen görs inget produktivitetsavdrag. I en framtida förändrad beräkning av timkostnadsnormen anser DV att det är rimligt att också beakta ett produktivitetsavdrag.

Även inom advokatverksamheten borde sannolikt fortlöpande effektivisering av vissa rutiner kunna ske som följd av bl.a. tekniska framsteg, ändrade arbetsmetoder m.m. Den effektivisering som den privata advokatbyrån kan genomföra tillfaller ju ägaren genom ngn form av vinstdelningssystem. Den advokatbyrå som bedriver sin verksamhet med hög effektivitet, kan möjligen kompensera sig både genom en årligt uppräknad högre taxenivå och också ett vinstuttag.

Jämförelser kan också göras med det produktivitetsavdrag som i dag sker vid löneomräkningen av Sveriges Domstolars anslag. Möjligen kan samma metod användas. I korthet innebär det att från den löneomräkningsindex som har räknats fram görs ett produktivitetsavdrag som motsvarar genomsnittet av de senaste tio årens produktivitetsutveckling inom den privata tjänstesektorn enligt SCB:s nationalräkenskaper.

Sveriges Domstolar disponerar bl.a. två större anslag; 1:5 Sveriges Domstolar samt anslag 1:12 Rättsliga biträden. Anslag 1:5 ska täcka personalkostnader, lokalkostnader samt övriga kostnader för domstolarna, medan 1:12 syftar till att täcka kostnader för offentliga försvarare, målsägandebiträde m.fl. En mycket översiktlig jämförelse mellan dessa anslag visar att utgifterna under anslaget 1:12 ökat med 24,0% under de senaste fyra åren (år 2007-2010) medan anslaget 1:5 enbart ökat med 11,3%. Utgiftsutvecklingen kräver eg. en noggrannare analys, men det är trots det anmärkningsvärt att de externa kostnaderna, dvs. anslaget rättsliga biträden har ökat så kraftigt i förhållande till de interna kostnaderna. Mängden mål och ärenden som har hanterats är ju desamma för domstolens anställda personal som för offentliga försvarare, målsägandebiträden m.fl.

Särskilt om principer för pris- och löneomräkning på anslag

Den allmänna prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn ska utgöra utgångspunkt vid fastställandet av kompensation för kostnadsutvecklingen. Det är de beslutade anslagsnivåerna för myndigheternas verksamhet som ska pris- och löneomräknas. De kostnader som räknas om är löner, hyror och övriga förvaltningskostnader. Vid omräkningen används separata index för prisutvecklingen inom de tre nämnda utgiftsgrupperna.

Systemet ska bidra till att skapa förutsättningar för en produktivitetsutveckling som motsvarar den som uppnås i den privata sektorn. Av denna anledning reduceras löneindex med ett produktivitetsavdrag som motsvarar produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn.

För omräkningen av lönedelen beräknar Statistiska centralbyrån (SCB) varje år ett arbetskostnadsindex (AKI) avseende utvecklingen för tjänstemän inom tillverkningsindustrin. Om inte Arbetsgivarverket meddelar att särskilda avsättningar gjorts i avtalen för vissa verksamhetsområden och/eller yrkeskategorier får normalt alla anslag samma omräkningsindex. Omräkningsindexet minskas därför med produktivitetsavdraget.

DV har inte kunnat ta fram exakt underlag kring hur stort produktivitetsavdrag som gjorts, men Arbetsgivarverket kan kontaktas för ytterligare information.

Som exempel kan också nämnas att för anslaget 1:5 Sveriges Domstolar skedde enbart en omräkning med 0,49%. Motsvarande belopp för år 2012 är 0,92%. Denna omräkning ska bl.a. täcka de löneavtal som slutits, och som är avsevärt högre än så. För att kunna finansiera de reella lönekostnaderna krävs att effektiviseringsåtgärder vidtas inom Sveriges Domstolar då anslaget annars är underfinansierat.

Örjan Johnsson

Enheten för redovisning

Redovisning av enkätsvaren

Genom enkäten har vi samlat in uppgifter om advokatbolagens kostnader, debiteringsgrad, vinst mm. Svarsfrekvensen blev ca 45 procent vilket är lägre än vad vi hoppats på. Den låga svarsfrekvensen medför att uppgifterna bör tolkas med försiktighet. Ytterligare information om enkäten, bland annat om viktningen, svarsfrekvensen och bortfallet finns i bilaga 6-8.

Indelning i olika kommunområden

Vissa svar analyseras utifrån i vilken kommun advokatbyrån bedriver sin verksamhet. Indelningen är densamma som ESV använder vid beräkning av sina så kallade rikthor. Kommunområdena är:

1. Stockholm innanför tullarna
2. Stockholm utanför tullarna och Solna
3. Vissa kommuner nära Stockholm och vissa storstäder
4. Större kommuner
5. Övriga kommuner

Beräkningsmetod

Vi använder uppgifterna i enkäten till att beräkna nivåer på timkostnadsnormens olika komponenter. För att kunna jämföra med nivåerna i den rådande timkostnadsnormen använder vi samma beräkningsmetod som Domstolsverket vid beräkningen av timkostnadsnormen. Metoden innebär att man dividerar bolagens genomsnittliga kostnader med genomsnittet på antal årsarbetskrafter. För att få fram ersättningen per timme ska kvoten fördelas på det antal timmar en advokat anses kunna debitera per år, vilket är 1 201 timmar.

$$\text{Timkostnad} = \frac{\text{Genomsnittet för totala kostnader}}{\text{Genomsnittet för årsarbetande jurister} \times 1\,201}$$

Vid beräkningarna av normens komponenter har extremvärden tagits bort. Eftersom enkäten efterfrågar kostnader för år 2010 har timkostnadsnormen för år 2010 använts i jämförelsen.

Antal svaranden och viktning

Vi fick 445 svar på enkäten. Dessa svar har viktats (se bilaga 8). Det uppräknade antalet, dvs. vikten multiplicerat med svaren, uppgår till 1 466 på individfrågor och 930 på bolagsfrågor. Att antalen är olika beror på att viktningen för individer och bolag varierar.

I redovisningen av frågorna har vissa frågor även numrerats inom parentes. Det beror på att numreringen i variabelistan inte stämmer överens med

numreringen i enkäterna. Numreringen inom parantes stämmer överens med numreringen variabellistan.

Kombination av frågesvaren

I redovisningen nedan har vi i ett antal fall kombinerat svaren från flera frågor. För att underlätta för läsaren har vi genom en rubrik markerat när detta skett.

Redovisning av svaren

Fråga 1.1 – Är Du kvinna eller man?

Uppräknat antal var 1 466, 397 kvinnor och 1 068 män. Inget uppräknat bortfall. Här efter skriver vi endast ”bortfall”.

Fråga 1.2 – Hur många år har Du arbetat som advokat?

Samtliga svarade på frågan. Medelvärde är 22,5 år och medianen 23 år. Det högsta värdet är 54 år och det lägsta är ett år. Drygt 35, vilket utgör cirka 4 procent av det uppräknade antalet, har en erfarenhet som är lägre än 5 år. En fjärdedel har en erfarenhet som understiger 15 år. Ungefär en fjärdedel har erfarenhet som överstiger 30 år.

Fråga 1.3 – Är Du ägare/delägare eller anställd?

1 211 uppgav att de är ägare eller delägare. Hit räknas även de som är anställda i sitt egna bolag. 236 uppgav att de är anställda advokater och 18 uppgav att de är anställda biträdande jurister. Inget bortfall.

Fråga 2.1 (1.4) – Är du delägare i flera advokatbolag?

De 1 211 som svarade att de var ägare eller delägare på fråga 1.3 skulle även svara på fråga 2.1 (1.4). Samtliga svarade. Men det gjorde även elva andra som inte svarat att de var delägare eller ägare på fråga 1.3. Totalt svarade således 1 222 på frågan. 399 uppgav att de är delägare i flera bolag. Resten, det vill säga 823, uppgav att de är delägare i ett bolag.

Fråga 2.2 (2.1) – Vilken organisationsform har advokatbolaget Du arbetar för? Vilken organisationsform har advokatbolaget? Vilken organisationsform har de olika advokatbolagen?

Frågan är olika utformad beroende på hur respondenten svarat på fråga 1. Respondenter som är ägare i flera bolag ska uppge bolagsform på varje bolag. Det resulterar i att antalet observationer överstiger antalet respondenter.

Samtliga 930 svarade på frågan. 777 uppgav att bolagets organisationsform är aktiebolag. 111 uppgav handelsbolag och 26 uppgav kommanditbolag. 140 hade en enskild firma.

Fråga 2.3 (2.2) – Hur många arbetar vid advokatbolaget?

Uppräknat antal var 753. Övriga fick inte frågan. 301 uppgav att de har en anställd. 196 uppgav att de har 2 anställda och 80 att de har tre anställda. Medelvärde var 3 stycken och medianen 2 stycken. Det lägsta värdet var en anställd och det högsta 53.

Fråga 2.4 (2.3) – Hur många delägare har bolaget?

De som är anställda eller ägare i ett bolag skulle svara på denna fråga. Av det uppräknade antalet som svarade (749 stycken) uppgav knappt 70 procent att de har en delägare. Medelvärde uppgick till 1,4 delägare och medianen uppgick till 1 delägare. Som mest finns det 20 delägare. Inget bortfall.

Fråga 2.5 (2.4) - Vilka kostnader delas mellan advokatbolaget Du arbetar för och andra bolag? Vilka kostnader delas mellan advokatbolaget Du är ägare/delägare i och andra bolag? Vilka kostnader delas mellan de olika advokatbolag Du är ägare/delägare i?

Frågan är olika utformad beroende på hur respondenten svarat på fråga 1. Samtliga 930 svarade på frågan.

Tabell 1: Kostnader som delas med andra bolag

Typ av kostnader som delas med andra bolag	Antal som delar respektive kostnad
Inga	523
Lokalkostnader	377
Kostnader för administrativ personal	283
Kostnader för anställda advokater/jurister	91
Andra kostnader	224

Fråga 2.6 (2.5) - Bedrivs advokatbolagets verksamhet vid flera orter? Bedrivs advokatverksamhet vid flera orter?

Frågan är olika utformad beroende på hur respondenten svarat på fråga 1. Av det uppräknade antalet som svarade på frågan, vilket var 929 stycken, uppgav 221 att bolagets verksamhet bedrivs på flera orter. Bortfallet uppgick till 2.

Fråga 3.1 – Ungefär hur många timmar arbetade Du under 2010?

Uppräknat antal var 1 456 på frågan. Bortfallet uppgick till 9. Medelvärde var 1 830 timmar och medianen 1 800 timmar. Det lägsta värdet var noll och det högsta 3 500 timmar. Detta kan jämföras med SCB:s arbetskraftsundersökningar, vilka visar att den genomsnittliga arbetstiden för jurister mellan 2005 och 2010 uppgick till ca 1 720 timmar per år. De som svarat på enkäten arbetade, i genomsnitt, enligt egen uppgift således mer än jurister i allmänhet.

Över 70 procent av samtliga tillfrågade arbetade motsvarande normens heltid eller mer, dvs. över 1 656 timmar per år. De som arbetade mest var anställda advokater och biträdande jurister.

Tabell 2: Antal arbetade timmar per år.

Antal arbetade timmar år 2010	Antal
0-7	9
80	2
150 - 320	29
450 - 800	35
900 – 1 143	50
1 200 – 1 400	77
1 420 – 1 600	195
1 664 – 1 800	326
1 824 – 2 000	250
2 007 – 2 200	167
2 230 – 2 563	56
2 600 – 2 860	44
3 000 – 3 500	11

Fråga 3.2 – Hur många timmar fakturerade du 2010?

Uppräknat antal var 1 444. Bortfallet uppgick till 21. Medelvärde var 1 155 timmar och medianen 1 160 timmar. Det lägsta värdet var fyra timmar och det högsta var 2 500 timmar.

Tabell 3: Antal debiterade timmar per år.

Antal fakturerade timmar år 2010	Antal personer
4 - 100	9
125 - 300	41
340 - 500	46
520 - 700	78
709 - 900	166
910 - 1 100	316
1 112 - 1 300	399
1 310 - 1 500	232
1 504 - 1 700	131
1 750 - 1 900	38
1 950 - 2 100	38
2 150 - 2 200	21
2 500	5

Kombination med svaren i fråga 3.1

I den nuvarande timkostnadsmodellen utgår man från att en advokat eller jurist kan debitera 72,5 procent av sin effektiva arbetstid. Om vi dividerar genomsnittet för antalet arbetade timmar ovan med genomsnittet på antalet debiterade timmar uppgår debiteringsgrad till 63,2 (median 64,4).

Ungefär 40 procent av respondenterna debiterade 1 200 eller fler timmar för 2010. Debiteringsgraden bland dessa uppgick till 72,5 procent (median 71,4 procent).

Spridningen bland samtliga respondenter när det gäller debiteringsgrad är stor. En del advokater debiterade 90 procent av sin tid. Det finns även flera advokater som inte ens debiterat 40 procent av sin arbetstid.

Debiteringsgraden bland dem som arbetade fler än 1 656 timmar per år uppgick till 62,2 procent (median 62,5 procent)

Fråga 3.3 – Tänk på en genomsnittlig arbetsvecka under 2010.

Ungefär hur stor andel av Din arbetstid lade du ner på:

På delfrågan om ideellt arbete var uppräknat antal 1 459. Bortfallet var sju. På övriga delfrågor var det uppräknade antalet 1 463 och bortfallet 2.

Respondenterna uppgav att det i genomsnitt per vecka lades ned knappt 13 procent på administration, d.v.s. ekonomi, företagsledning, kontorsgöromål. Ungefär 6 procent lades ner på utbildning eller fortbildningsinsatser (inkl. resor), 15 procent lades ner på fallrelaterat arbete som inte är ersättningsbart, t.ex. anhörigsamtal och genomgång av rättsfall. I genomsnitt lade respondenterna ner 5 procent av sin tid på ideellt arbete och 61 procent på debiterbart arbete.

Tabell 4: Fördelning av arbetstiden

Arbetsuppgifter	Medelvärde i procent	Median i procent
Debiterbart arbete?	61	60
Administrativt arbete? (Ekonomi, företagsledning, handledning för anställda, kontorsgöromål)	12,6	10
Utbildning, fortbildning, generell inläsning?	5,8	5
Fallrelaterat klientarbete som du ej kunnat debitera?	14,6	14
Ideellt arbete/Pro bono?	5	5
Övrigt?	1	0

Om vi summerar juristens debiterbara arbete med en klient med den icke debiterbara arbetstiden med en klient uppgick den totala arbetstiden juristen lade ner på en klient till knappt 76 procent av arbetstiden i genomsnitt. Av den totala tiden en jurist lade ner på en klient utgör cirka 80 procent sådant arbete juristen kunde ta betalt för och resterande 20 procent uppgav juristen att denne inte kunde debitera.

Kombination med svaren i fråga 9.2

Cirka 55 procent av samtliga som besvarade enkäten uppgav att de hade kostnader för administrativ personal. Dessa 55 procent uppgav att de i genomsnitt per vecka kunde arbeta cirka 65 procent med debiterbart arbete (median 65 procent). De som uppgav att de inte hade kostnader för administrativ personal, vilket var en fjärdedel av samtliga respondenter, kunde ägna i genomsnitt 56 procent av tiden till debiterbart arbete (median 50 procent).

De jurister som har administrativ personal ägnade drygt 12 procent av sin arbetstid åt klientarbete man inte kan debitera, medan de som inte har administrativ personal ägnade cirka 16 procent av sin tid på sådant arbete.

Kombination med svaren i fråga 1.2

De som har kortare erfarenhet av juristyrket jobbade i genomsnitt mindre med debiterbart arbete än de som har längre erfarenhet. De med erfarenhet i fem år eller mindre uppgav att de i genomsnitt arbetade cirka 50 procent med debiterbart arbete (median 50 procent). De som arbetat 6–10 år uppgav att de i genomsnitt arbetade knappt 59 procent (median 60,0) med sådant arbete. De som arbetat 11–20 år arbetade i genomsnitt drygt 59 procent (median 57 procent) av arbetstiden med debiterbart arbete och de med längre erfarenhet än 21 år drygt 63 procent (median 65 procent).

Erfarna jurister lade något mindre tid, ett par procentenheter, på administrativt arbete jämfört med mindre erfarna.

De som arbetat i fler än 21 år lade i genomsnitt knappt 13 procent av arbetstiden på fallrelaterat klientarbete som man inte kunnat debitera (median 10

procent). De som arbetat i fem år eller mindre lade i genomsnitt drygt 20 procent (median 20 procent) på klientarbete man inte kan debitera, medan övriga i genomsnitt lade mellan 15 till 17 procent på sådant arbete.

Kombination med svaren i fråga 6.1

Advokater som arbetade på enmansbyråer uppgav att de i genomsnitt kunde ägna drygt 59 procent (median 60 procent) av arbetstiden till debiterbart arbete. De som arbetad på byråer med fler än en jurist (en årsarbetskraft) kunde ägna i genomsnitt drygt 64 procent av arbetstiden till debiterbart arbete (median 63 procent).

De som arbetade på enmansbyråer lade i genomsnitt drygt 15 procent (median 15 procent) av sin tid på klientarbete man inte får debitera. På byråer med fler än en årsarbetskraft var motsvarande siffra drygt 12 procent (median 10 procent).

Kombination med svaren i frågorna 3.1, 4.1 och 9.2

Cirka 10 procent av samtliga respondenter arbetade heltid och arbetade samtidigt minst 85 procent av sin tid inom rättshjälpsområdet. De arbetade i genomsnitt 63,8 procent av sin tid med debiterbart arbete (median 65 procent). Cirka hälften av dessa jurister uppgav att de hade lönekostnader för administrativ personal. De ägnade i genomsnitt 69,4 procent av sin arbetstid med debiterbart arbete (median 70,0 procent). Denna grupp ägnade 3,8 procent av arbetstiden till välgörenhetsarbete (median 5,0 procent).

Kombination med svaren i fråga 3.1

De som arbetade heltid, d.v.s. 1 656 timmar eller mer, uppgav att de i genomsnitt lade ner drygt 12 procent av sin tid på administrativt arbete (median 10 procent). Bland de som uppgav att de ägnade 70 procent av sin arbetstid åt debiterbart arbete, cirka 20 procent av samtliga, var tidsåtgången för administrativt arbete lägre. Dessa uppgav att cirka sex procent av arbetstiden ägnades åt administration.

Fråga 4.1 – Ungefär hur stor andel av Din fakturerade tid lade Du under 2010 på uppdrag inom nedanstående områden?

Samtliga svarade på frågan.

Tabell 5: Advokatens verksamhetsinriktning

Verksamhetsinriktning	Medelvärde i procent	Median i procent
Rättshjälpområdet	50,7	55
Rättskydd	22	20
Privatfinansierad humanjuridik	7,7	1
Övriga områden	19,6	5

Fråga 5.1 – Hur stor inkomst (i kronor) fick du totalt från ditt arbete som advokat/jurist under 2010?

Uppräknat antal var 1 461, bortfallet var fem. Medelvärdet var 584 500 kronor och medianen var 514 000 kronor. Det lägsta värdet var noll och det högsta värdet var 16 000 000 kronor. Vi misstänker att det högsta värdet, dvs. 16 000 000 kronor är felaktigt. Om vi tar bort detta värde blir medelvärdet för samtliga jurister var 565 000 (median 514 000) kronor i årslön. Det motsvarar en månadslön på 47 000 kronor. I fortsättningen beräknar vi inkomsten utan detta extremvärde.

Kombination med svaren i fråga 3.1

Om vi studerar de som arbetar heltid, det vill säga fler än 1 656 timmar per år, uppgick deras årsinkomst i genomsnitt till 587 000 kronor. I tabell 6 visas inkomst för dem som arbetar heltid.

Tabell 6: Lön för samtliga jurister som arbetar heltid

	Medelvärde	Median
Årsinkomst per jurist	587 000	550 000
Månadsinkomst per jurist	49 000	46 000
årsinkomst/1201	489	458

Kombination med svaren i frågorna 2.5 och 3.1

Inkomsterna för dem som arbetar heltid varierade något beroende på var i landet verksamheten bedrevs. I kommunområde 1 var inkomsten i genomsnitt cirka 671 000 (median 633 000) kronor. I område 3 och 4 var inkomsten 603 000 (median 547 000) respektive 620 000 kronor (median 596 000). I område 5 var den 531 000 kronor i genomsnitt (median 520 000).

Kombination med svaren i frågorna 1.2 och 3.1

Det finns ett tydligt samband mellan inkomst och erfarenhet i yrket. Heltidsarbetande jurister med erfarenhet upp till 10 år hade en inkomst mellan 495 000 och 438 000 kronor. De med erfarenhet i 11–15 år tjänade i genomsnitt knappt 600 000 kronor och de med erfarenhet i 16–25 år tjänade 625 000 kronor. Mest tjänade de med längst erfarenhet, i genomsnitt tjänar de 627 000 kronor. Det fanns endast ett fåtal som hade fem eller färre års erfarenhet och därför ska uppgiften om denna grupp ses som mycket osäker.

Tabell 7: Total årsinkomst för heltidsarbetande beroende på erfarenhet

Antal års erfarenhet	Medelvärde	Median
0-5	495 000	411 000
6-10	438 000	460 000
11-15	598 000	600 000
16-25	625 000	600 000
26-	627 000	565 000

Kombination med svaren i frågorna 1.2, 3.1 och 3.2

Om vi analyserar inkomsten per arbetad timme och per fakturerad timme framträder i stort sett samma mönster, det vill säga inkomsten stiger med antalet år i yrket.

Tabell 8: Inkomst i kronor per arbetade och fakturerad timme, medelvärde, beroende på erfarenhet

Antal års erfarenhet	Inkomst per arbetade timme	Inkomst per debiterad timme
0-5	236	487
6-10	210	382
11-15	303	503
16-25	308	487
26-	310	490

Kombination med svaren i frågorna 3.1, 3.2 och 9.2

Heltidsarbetande som uppgett att de arbetade på en byrå som hade lönekostnader för sekreterare hade i genomsnitt en årslön på 651 000 kronor (median 600 000). De som uppgett att deras lönekostnader för sekreterare är 0 kronor hade i genomsnitt en årsinkomst på 552 000 (median 500 000) kronor. Detta är en skillnad på nästan 100 000 kronor.

Tabell 9: Total årsinkomst

	Total årsinkomst	Inkomst per arbetad timme	Inkomst per debiterad timme
Juristbyrå med sekreterare	651 000	320	486
Juristbyrå utan sekreterare	552 000	278	493

Kombination med svaren i frågorna 2.1, 3.1, 3.2 och 9.2

De heltidsarbetande ägarna/delägarna uppgav att de i genomsnitt tjänade 622 000 kronor, vilket motsvarar 518 kronor när det delas med 1201 timmar eller knappt 52 000 kronor i månaden. Motsvarande belopp med medianer blir 576 000 kronor i årsinkomst, 480 kronor i timmen eller 48 000 kronor i månaden.

Tabell 10: Lön för heltidsarbetande delägare

	Medelvärde	Median
Årsinkomst per delägare	622 000	576 000
Månadsinkomst per jurist	52 000	48 000
Årsinkomst/1201	518	480

De delägare som uppgav att de hade lönekostnader för sekreterare hade i genomsnitt 651 000 kronor i årsinkomst (543 000 kronor i månaden). De som uppgav att de inte hade sådana kostnader hade i genomsnitt en årsinkomst på 554 000 kronor.

Årsinkomsten för anställda advokater och biträdande jurister var enligt enkäten 447 000 kronor i genomsnitt eller 372 kronor när det delas med 1201 timmar. Månadsinkomsten uppgick i genomsnitt till 37 000 kronor. Med medianen som utgångspunkt blir motsvarande belopp 469 000 kronor i årsinkomst, 391 kronor i timmen eller 39 100 kronor i månaden.

Kombination med svaren i frågorna 3.1, 4.1 och 9.2

Cirka 10 procent av samtliga respondenter arbetade heltid och arbetade minst 85 procent av sin tid med ersättning från rättshjälpen. Deras årsinkomst var i genomsnitt 613 000 (median 575 000) kronor. Det motsvarar en månadslön på 51 000 kronor (median 48 000 kronor). Hälften av dessa jurister uppgav att de hade lönekostnader för administrativ personal. Dessa juristers årsinkomst var 695 000 kronor (median 669 000 kronor).

Kombination med svaren i fråga 12

Skillnaden mellan lönekostnader och total inkomst är stor. Skillnaden beror till stor del på att i total inkomst ingår även vinst från verksamheten. Eftersom många advokater och jurister är delägare i bolagen erhåller de även vinster från verksamheten.

Löner för domare och åklagare

Som referens till uppgifter om lönerna vi samlat in i enkäten redovisar vi här nivån på lönerna för rådmän och kammaråklagare. En kammaråklagare fick i genomsnitt 44 415 kronor i månadslön, medan en rådmän tjänade i genomsnitt 53 232 kronor under 2010.

Fråga 5.2 – Hur mycket av ovanstående inkomst utgjorde fast ersättning?

Fråga 5.2 ställdes enbart till anställda advokater och jurister. På fråga 1.3 uppgav 236 att de var anställda. På fråga 5.2 var det 254. Det innebär att några uppgett felaktigt svar i fråga 1.3 och/eller fråga 2.5.

Medelvärde på fråga 5.2 uppgick till 264 900 och medianen till 271 900 kronor. Det lägsta värdet var noll och det högsta 800 000 kronor.

Fråga 6.1 – Hur många årsarbetskrafter fanns i Ditt advokatbolag 2010? Hur många årsarbetskrafter fanns i Din advokatverksamhet 2010?

Tabell 10: Antal årsarbetskrafter per byrå.

Kategori av årsarbetskraft	Medelvärde i procent	Median i procent
Ägare/delägare	1,48	1
Anställda advokater	0,24	0
Biträdande jurister	0,44	0
Övrig anställd personal	0,76	0,3

Uppräknat antal var 840. Bortfallet var 91.

Fråga 7.1 – Hur stor var den totala faktureringen (i kronor) 2010, exklusive moms, för advokatbolaget enligt bokslut/årsredovisning?

Uppräknat antal var 827. Bortfallet uppgick till 104.

Medelvärde uppgick till 4 721 000 kronor. Medianen var 1 600 000 kronor. Lägsta värdet var noll kronor och högsta 550 miljoner kronor. Näst högsta värde var knappt 42 miljoner kronor. En fjärdedel av respondenterna uppgav att deras totala fakturering var mellan 0 och 1 150 000 kronor. En fjärdedel uppgav att faktureringen var mellan 1 150 000 kronor och 1 600 000 kronor. En tredje fjärdedel uppgav att faktureringen var mellan 1 600 000 och 2 600 000 kronor. Den fjärdedel som uppgav högst fakturering fakturerade mellan 2 600 000 och 550 000 000 kronor.

Vid kommande beräkningar av bolagens fakturering har fem observationer plockats bort. Dessa fem observationer visar på en fakturering över 10 miljoner kronor per jurist och år. Vi misstänker att respondenten har fyllt i felaktiga uppgifter och vi har därför tagit bort dessa observationer.

Kombination med svaren i fråga 6.1

Av svaren framgår att byråerna fakturerade i genomsnitt ca 1 318 000 kronor per årsarbetande jurist (median 1 600 000 kronor) för 2010.

Kombination med svaren i fråga 2.5 och 6.1

Den totala faktureringen per jurist varierade mellan de olika kommungrupperna. Om vi jämför medelvärden var variationerna mellan de fem olika kommungrupperna små. Minst fakturerade juristerna i område 2 men antalet observationer där är lågt och siffran är därför mycket osäker. I område 1 fakturerade juristerna 1 234 000 kronor. I område 3 och 4 fakturerade man mest, cirka 1,4 miljoner kronor. Medianerna varierar mer, se tabell 11.

Tabell 11: Total fakturering uppdelat på kommuner

Kommungrupp	Medelvärde	Median
1	1 230 000	1 600 000
2	810 000	1 300 000
3	1 400 000	1 628 000
4	1 419 000	2 023 000
5	1 303 000	1 533 000

Fråga 7.2 - Ungefär hur stor andel i procent av advokatbolagets totala fakturering under 2010 (som du uppgav i föregående fråga) fördelades på uppdrag inom nedanstående områden?

Uppräknat antal var 805. Bortfallet uppgick till 125.

Tabell 12: Bolagets verksamhetsinriktning

Verksamhetsinriktning	Medelvärde i procent	Median i procent
Rättshjälpområdet	49	50
Rättskydd	21	20
Privatfinansierad humanjuridik	9	3
Övriga områden	21	5

Fråga 8.1 - Hur stora var de totala kostnaderna (i kronor) 2010, exklusive moms, i advokatfirman/advokatverksamheten enligt bokslut/årsredovisning?

Uppräknat antal var 822, bortfallet var 109. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 210 000 000 kronor. Det näst högsta värdet uppgick till drygt 38 000 000 kronor. Medelvärdet var 2 700 000 kronor och medianen 1 200 000 kronor.

Kombination med svaren i fråga 6.1

Det finns emellertid två extremvärden som kraftigt påverkar resultaten. Vi misstänker att de är felaktigt ifyllda och tar därför bort dem i kommande analyser. Vi tar även bort de som uppgett att deras kostnad är noll kronor.

När vi jämför totalkostnaderna med timkostnadsnormen drar vi också bort kostnaderna för utlägg, som de rättsliga biträdena ersätts med i särskild ordning.

Efter dessa justeringar uppgår de genomsnittliga kostnaderna till närmare 1,95 miljoner kronor och antalet årsarbetande jurister uppgick till 1,98. Detta innebär att den genomsnittliga kostnad per årsarbetande jurist uppgår till 981 000 kronor, vilket motsvarar 817 kronor på normen.

Då enkätresultaten är osäkra har vi gjort olika beräkningar för att hantera osäkerheten. SCB har exempelvis beräknat att svaren på fråga 8 har ett konfidensintervall på plus/minus 55 000 kronor. Omräknat till normvärden motsvarar det 46 kronor plus eller minus på normen. När det gäller problemet med antal årsarbetskrafter som vi berörde i avsnitt 1.1 i rapporten, bedömer vi att det som mest kan handla om en överskattning av antalet årsarbetskrafter med 0,05. Detta motsvarar 22 kronor på normen.

Vi har även jämfört enkätuppgifterna med registerdata. Jämförelsen visar att kostnaderna som uppges i enkäten ligger generellt sett 8 procent lägre, men denna jämförelse baseras på få observationer och är mer en fingervisning än något säkert. Resultaten av bortfallsanalysen pekar dock också på att det borde vara en underskattning av kostnaderna.

Om vi enbart studerar de byråer som har mer än 67 procent av sin verksamhet inom rättshjälpsområdet är de genomsnittliga kostnaderna motsvarande 720 kronor i timmen per årsarbetande jurist. Vår slutsats är därför att timkostnaden per årsarbetande jurist bör ligga någonstans mellan 720–900 kronor.

Kombination med svaren i frågorna 1.2, 2.5 och 6.1

De totala kostnaderna varierar något beroende på i vilket kommunområde verksamheten bedrivs. I kommunområde 1 uppgav respondenterna att deras totala kostnader per jurist i genomsnitt uppgick till cirka 970 000 kronor (median 1 230 000 kronor). I område 3 var kostnaderna 1 020 000 kronor (median 1 400 000 kronor). I område 4 var kostnaderna högst. I genomsnitt var de 1 130 000 kronor per jurist (median 1 593 000 kronor). I område 5 var kostnaderna cirka 976 000 kronor i genomsnitt (median 1 100 000 kronor).

Kostnaderna varierade inte i någon större utsträckning beroende på erfarenhet. Föga förvånande hade de som uppgett att de hade lönekostnader för administrativ personal, dvs. sekreterare, högre totala kostnader per år, drygt 190 000 kronor, än de som uppgett att de inte hade sådana kostnader.

Fråga 9.1 - Hur stora var lönekostnaderna för jurister (i kronor) i advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på löner, ersättningar och förmåner?

Hur stora var lönekostnaderna för jurister (i kronor) i Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på löner, ersättningar och förmåner?

Uppräknat antal var 778 och bortfallet var 152. På frågan om sociala avgifter var det uppräknade antalet 750 och bortfallet 181. Det lägsta värdet var noll för båda kostnadstyperna och det högsta värdet för löner var 14 700 000 kronor och för sociala avgifter var det knappt 7 000 000 kronor. Om vi exkluderar de som uppgav att kostnaderna var noll kronor uppgår medelvärdet per byrå till 902 000 kronor (median 500 000 kronor).

Kombination med svaren i fråga 6.1

Om vi delar byråernas genomsnittliga totala kostnader med antalet jurister (i genomsnitt) per byrå uppgick beloppet till 397 000 kr (median 500 000 kronor). Om vi använder enkätsvaren och räknar ut juristernas lönekostnader enligt Domstolsverkets metod uppgick de till timkostnad på 330 kronor. Lönebikostnaden uppgick till 135 kronor per timme.

Fråga 9.2 - Hur stora var motsvarande lönekostnaderna för övrig personal (i kronor) i advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på löner, ersättningar och förmåner?

Hur stora var motsvarande lönekostnaderna för övrig personal (i kronor) i Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på löner, ersättningar och förmåner?

Uppräknat antal var 788. Bortfallet var 143. På frågan om sociala avgifter mm var det uppräknade antalet 775 och bortfallet var 156. Det lägsta värdet var noll kronor för båda kostnadsposterna. Det högsta värdet var 4 700 000 kronor för lönekostnader mm och 1 840 000 kronor för sociala avgifter mm. Medelvärdet för lönekostnader mm var knappt 225 000 kronor och för sociala avgifter mm var medelvärdet 84 000 kronor. Medianen för lönekostnader mm uppgick till 123 000 och för sociala avgifter mm 40 000 kronor.

I timkostnadsnormen var lönekomponenten för administrativ personal 185 kronor. I Statskontorets enkätsvar var beloppet betydligt lägre. Juristerna uppgav att i genomsnitt betalade de cirka 11 000 kronor i löne- och lönebikostnad per månad, vilket innebär 114 kronor i timkostnad.

Löner för ST-anställd personal på domstolarna

ST-anställd personal på domstolarna hade år 2010 en månadslön på 23 245 kronor. Inkluderar vi lönebikostnader (drygt 31 procent) uppgår de totala lönekostnaderna för ST-anställd personal på domstolarna till cirka 30 000 kronor i månaden. Juristernas totala lönekostnader för övrig personal uppgick till cirka en tredjedel av detta belopp.

Fråga 10.1 – Hur stora var kostnaderna för lokaler (i kronor), exklusive moms, för advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

Hur stora var kostnaderna för lokaler (i kronor), exklusive moms, för Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

Respondenterna skulle svara på tre olika kostnader kring sina lokaler. De skulle svara på hyreskostnaden, de övriga lokalkostnaderna samt uppge den totala lokalkostnaden. På frågan om hyror var det uppräknade antalet 811, bortfallet var 120. På frågan om övriga lokalkostnader var det uppräknade antalet 722, bortfallet var 209. Uppräknat antal var 801 på frågan om totala kostnader, bortfallet var 129.

Medelvärdet för hyreskostnader uppgick till 172 000 kronor. Medianen var 100 000 kronor. Det lägsta värdet var noll kronor och det högsta var 3 600 000 kronor.

Medelvärdet för övriga lokalkostnader uppgick till 27 000 kronor och medianen var 10 000 kronor. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 499 000 kronor.

Medelvärdet för de totala lokalkostnaderna uppgick till 196 000 kronor. Medianen uppgick till 116 000 kronor. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 3 600 000 kronor. En årsarbetande jurist hade i genomsnitt en total lokalkostnad på cirka 97 000 kronor under 2010, vilket blir 81 kronor i timkostnadsnormen.

Kombination med svaren i frågorna 2.5, 6.1 och 10.2

Det är stora skillnader i lokalkostnader beroende på var i landet lokalerna finns. Kostnaden per kvadratmeter var högst i större städer. I kommunområde 1 var kostnaderna betydligt högre än i andra områden. Medelvärdet där för årlig kostnad per kvadratmeter var 2 800 kronor. I område 2,4 och 5 var medelvärdet cirka 1 450 kronor. I område 3 var kostnaden per kvadratmeter och år mellan drygt 1 900 kronor.

I område 1 uppgick lokalkostnaden per juristårsarbetskraft till i genomsnitt 106 000 kronor årligen. I område 2 var genomsnittet 56 000 kronor årligen och i område 3 var snittet cirka 119 000 kronor. Antalet som svarade från område 2 var lågt vilket gör att uppgifterna kring denna grupp ska tolkas med stor försiktighet. I område 4 och 5 var genomsnittet 87 000 respektive 82 000 kronor. Om vi multiplicerar normens belopp på 82 kronor med de 1 201 timmar en jurist antas debitera blir beloppet drygt 98 500 kronor. Det innebär att advokater i område 1 och 3 blir underkompenserade medan advokater i andra områden blir överkompenserade för sina lokalkostnader.

10.2 – I hur stora lokaler (i kvadratmeter) bedrevs advokatbolagets verksamhet 2010? I hur stora lokaler (i kvadratmeter) bedrevs Din advokatverksamhet 2010?

Uppräknat antal var 815. Bortfallet var 116. Medelvärde var 887 kvadratmeter och medianen var 75. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 275 000 kvadratmeter. Vi misstänker att det högsta värdet är felaktigt ifyllt och har därför plockat bort det i kommande analys.

Kombination med svaren i fråga 6.1 och 10.1

I genomsnitt var lokalytan per jurist 54 kvadratmeter. Kostnaden per kvadratmeter uppgick i genomsnitt till 1 800 kronor (medelvärde) per år alternativt knappt 1 500 kronor (median).

Kombination med svaren i frågorna 2.5 och 6.1

Om vi delar den totala ytan byråerna uppgav att de använde med byråernas totala antal årsarbetskrafter uppgår antalet kvadratmeter per årsarbetskraft till 43. Om vi slår ut antalet kvadratmeter per jurist uppgår antalet kvadratmeter till 54. Lokalytan var mindre i områden där lokalkostnaderna var höga. I område 1 var antalet kvadratmeter 31 per årsarbetskraft (37 kvadratmeter per jurist). I resterande områden var antalet kvadratmeter per årsarbetskraft mellan 42 (57 per jurist) och 49 (62 per jurist) kvadratmeter per årsarbetskraft.

10.3 – Använder Du dig av mottagningskontor för advokatbolaget?

Uppräknat antal var 822. Bortfallet uppgick till 109. Drygt 22 procent av det uppräknade antalet uppgav att de använder sig av mottagningskontor. Resterande 639 svarade nej.

Fråga 11.1 – Hur stora var följande kostnader (i kronor) exklusive moms, för advokatbolaget 2010, enligt bokslut/årsredovisning?

Hur stora var följande kostnader (i kronor) exklusive moms, för Din advokatverksamhet 2010, enligt bokslut/årsredovisning?

Med ”följande kostnader” avses ersättningsberättigade utlägg och utbildnings- och fortbildningskostnader.

Uppräknat antal var 782 på frågan om storleken på ersättningsberättigade utlägg. Bortfallet uppgick till 149. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 2 500 000 kronor. Medianen var 32 000 och medelvärdet var 90 000 kronor.

På frågan om utbildnings- och fortbildningskostnader var det uppräknade antalet 797. Bortfallet var 134. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 1 100 000 kronor. Medianen var 30 000 och medelvärdet var 53 800 kronor. I genomsnitt hade varje jurist cirka 25 900 kronor i utbildningskostnad.

Fråga 11.2 – Vilka kostnader, utöver kostnader för lön och lokaler är de tre största kostnaderna för advokatbolaget? Vilka kostnader, utöver kostnader för lön och lokaler är de tre största kostnaderna för Din advokatverksamhet?

Nästan samtliga svarade på frågan. De vanligaste kostnaderna var kostnader för dator och it, telefon, bil, utbildning samt bokföring.

Fråga 12.1 – Hur stor var advokatbolagets vinst (i kronor) före skatt för 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

Hur stor var advokatverksamhetens vinst (i kronor) före skatt för 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

Uppräknat antal var 806. Bortfallet uppgick till 125. Det lägsta värdet var minus 292 000 kronor. Bolaget gick alltså med förlust. Det högsta värdet uppgick till 11 000 000 kronor. Medianen var 269 000 och medelvärdet var 526 000 kronor.

Kombination med svaren i frågorna 2.1, 6.1 och 9.2

I genomsnitt var bolagens vinst per juristårsarbetskraft cirka 243 000 kronor (median 269 000 kronor). Om vi beräknar företagets vinst per delägare uppgick genomsnittet till 374 000 och medianen till 269 000 kronor. Vi frågade även delägarna om hur mycket som betalats ut i vinstutdelning. I genomsnitt hade knappt 148 000 kronor per delägare betalats ut i vinst under 2010 (median 100 000 kronor).Fråga 12.2 – Hur mycket betalades ut i vinstutdelning (i kronor) från advokatbolaget 2010?

Hur mycket betalades ut i vinstutdelning (i kronor) från advokatverksamheten 2010?

Uppräknat antal var 795. Bortfallet var 136. Det lägsta värdet var noll och det högsta var 9 200 000 kronor. Medianen var 100 000 och medelvärdet 217 000 kronor.

Tabell 13: Bolagens vinst

		Bolagets vinst före skatt	Bolagets vinstutdelning
Percentiler	10	0	0
	20	72 354	0
	25	125 000	0
	30	141 050	0
	40	200 000	60 000
	50	269 003	100 000
	60	359 659	127 000
	70	487 000	150 000
	75	590 000	180 000
	80	707 160	200 000
	90	1 100 000	300 000

Kombination med svaren i frågorna 2.1, 6.1 och 9.2

Enmansbolagen med sekreterare tog under året ut vinster i genomsnitt på cirka 100 000 kronor. De som inte hade sekreterare tog ut cirka 73 000 kronor i vinst.

Fråga 13.1 – Hur ofta händer det att Ditt advokatbolag tackar nej till uppdrag inom rättshjälpsområdet på grund av tidsbrist?

Hur ofta händer det att Ni inom Din advokatverksamhet tackar nej till uppdrag inom rättshjälpsområdet på grund av tidsbrist?

Uppräknat antal var 829. Bortfallet uppgick till 102. Knappt tre procent av dem som fick enkäten uppger att de dagligen tackar nej till uppdrag inom rättshjälpsområdet på grund av tidsbrist. Knappt tio procent uppger att de flera gånger i veckan tackat nej. Cirka 35 procent uppger att de tackar nej mer sällan än en gång i månaden och cirka 15 procent har aldrig tackat nej.

Tabell 14: Tackar nej till uppdrag

	Frekvens	Procent
Dagligen	27	3,2
Flera gånger i veckan	88	10,6
Flera gånger i månaden	244	29,5
Mer sällan än en gång i månaden	333	40,2
Aldrig	137	16,6
Total	829	100,0

Fråga 13.2 – Har Du nyligen eller planerar Du att inom kort utöka personalstyrkan för att kunna ta fler uppdrag inom rättshjälpområdet?

Har Ni inom Din advokatverksamhet nyligen eller planerar Ni att inom kort utöka personalstyrkan för att kunna ta fler uppdrag inom rättshjälpområdet?

De som i fråga 12.1 svarade att de flera gånger i månaden, eller oftare, tackar nej till uppdrag om inom rättshjälpområdet ombads svara på fråga 13.2. Uppräknat antal som skulle svara på 13.2 uppgick till 361. 44 uppgav att de nyligen har utökat eller planerar att utöka personalstyrkan. 317 uppgav att de trots bristen inte kommer att anställa någon ytterligare. Som skäl uppgavs ofta att det är för dyrt eller olönsamt. En annan orsak är att respondenten vill driva verksamheten i enmansbyrå.

Fråga 13.3 – Hur lätt eller svårt är det att få tag på advokater/jurister inom rättshjälpområdet?

De 44 som planerade att utöka personalstyrkan fick svara på frågan om det är lätt eller svårt att hitta efterfrågad kompetens. Samtliga 44 svarade. Ingen ansåg att det var mycket lätt. Över hälften uppgav att det är ganska svårt eller mycket svårt.

Tabell 15: Utbudet av arbetskraft

	Frekvens	Procent
Mycket lätt	0	0
Ganska lätt	4	8,8
Varken lätt eller svårt	12	28,3
Ganska svårt	17	39,6
Mycket svårt	8	18,0
Vet ej	2	5,2
Total	44	100,0

Bilaga 6

Bortfallsanalys

Bortfallsanalys

Utvärdering av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Hösten 2011

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

SCB, Stockholm
08-506 940 00

SCB, Örebro
019-17 60 00

www.scb.se

Bortfallsanalys

Svarsfrekvens är en av de avgörande faktorerna för en undersökningskvalitet. Ju högre svarsfrekvens är, desto säkrare är resultaten i regel. Hur de som inte svarat skulle ha värderat de olika frågorna har vi ingen vetskap om.

Egentligen är det inte den låga svarsfrekvensen i sig som avgör hur säkra resultaten är utan det beror hur de svarande svarandes uppfattning eventuellt skiljer sig från bortfallets. Är det så att personer i bortfallet har ungefär samma uppfattning som de svarande behöver en låg svarsfrekvens inte ha någon större betydelse för undersöknings tillförlitlighet.

En bortfallsanalys görs för att få en uppfattning om de som har svarat skiljer sig mot fördelningen i urvalet. Detta kan göras genom att använda de variabler som är kända för samtliga i urvalet och jämföra med hur fördelningen ser ut bland de svarande. För att kunna se detta har vi använt variablerna kön, juridisk form, antal anställda och omsättning. Nedanstående tabeller ger en uppfattning om eventuella skillnader och skevhet.

Kön

Män har större benägenhet att svara på enkäten. 44,9 procent av männen har svarat jämfört med 40,8 procent av kvinnorna, när hänsyn tagits till övertäckning.

Det är en större andel män än kvinnor som är kategoriserad som övertäckning.

Tabell 1

	Svarande		Ej svar		Övertäckning		Urval		Svarande när hänsyn tagits till övertäckning
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Procent
Kvinna	119	39,1	173	56,9	12	3,9	304	100,0	40,8
Man	326	42,2	400	51,8	46	6,0	772	100,0	44,9
Samtliga	445	41,4	573	53,3	58	5,4	1076	100	43,7

Juridisk form

De byråer som kategoriseras som fysiska personer, dvs. enskild firma, har svarat i lägre utsträckning än Handelsbolag/kommanditbolag samt övriga aktiebolag.

Andelen övertäckning är störst för Handelsbolag/kommanditbolag.

Tabell 2

	Svarande		Ej svar		Övertäckning		Urval		Svarande när hänsyn tagits till övertäckning
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Procent
Fysiska personer	57	30,2	127	67,2	5	2,6	189	100,0	31,0
Handelsbolag/ kommanditbolag	65	40,4	73	45,3	23	14,3	161	100,0	47,1
Övriga aktiebolag	297	45,9	327	50,5	23	3,6	647	100,0	47,6
Samtliga	419	42,0	527	52,9	51	5,1	997	100	44,3
Uppgift saknas	26	-	46	-	7	-	79	-	-

Antal anställda

Ju fler anställda en byrå har desto större är svarsbenägenheten. De byråer som har fler än 5 anställda har en svarsbenägenhet på 54 procent. Det kan jämföras med enmansbyråerna som har en svarsbenägenhet på 38,9 procent.

De byråer som har fler än 5 anställda har störst andel övertäckning.

Tabell 3

	Svarande		Ej svar		Övertäckning		Urval		Svarande när hänsyn tagits till övertäckning
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Procent
Enmansbyråer	161	37,4	253	58,8	16	3,7	430	100,0	38,9
2-3 anställda	132	42,7	161	52,1	16	5,2	309	100,0	45,1
4-5 anställda	52	52,0	47	47,0	1	1,0	100	100,0	52,5
Fler än 5 anställda	74	47,7	63	40,6	18	11,6	155	100,0	54,0
Samtliga	419	42,2	524	52,7	51	5,1	994	100	44,4
Uppgift saknas	26	-	49	-	7	-	82	-	-

Omsättning

De byråer som har en omsättning på upp till 999 999 kronor har lägst andel svarande, 32,7 procent. Det kan jämföras med den grupp som har högst svarsbenägenhet, 54 procent, vilket är de byråer som har en omsättning på 5 miljoner eller mer.

Störst andel dokumenterad övertäckning återfinns för de som har en omsättning på 5 miljoner eller mer.

Tabell 4

	Svarande		Ej svar		Övertäckning		Urval		Svarande när hänsyn tagits till övertäckning
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Procent
Upp till 999 999 kronor	81	31,3	167	64,5	11	4,2	259	100,0	32,7
Mellan 1 miljon och 2,9 miljoner kronor	204	46,2	232	52,5	6	1,4	442	100,0	46,8
Mellan 3 och 4,9 miljoner kronor	46	46,5	53	53,5	0	0,0	99	100,0	46,5
5 miljoner kronor eller mer	88	44,7	75	38,1	34	17,3	197	100,0	54,0
Samtliga	419	42,0	527	52,9	51	5,1	997	100	44,3
Uppgift saknas	26	-	46	-	7	-	79	-	-

Sammanfattning

Lägre svarsbenägenhet:

- Kvinnor
- Fysiska personer, dvs. enskild firma
- Enmansbyråer

Högre svarsbenägenhet:

- Män
- Ju fler anställd desto större svarsbenägenhet (utifrån de fyra kategorier som skapats)
- Individer som arbetar på byråer med en omsättning på fem miljoner eller mer

Tabellbearbetning

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Tabellbearbetning

Utvärdering av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Hösten 2011

SCB, Stockholm
08-506 940 00

SCB, Örebro
019-17 60 00

www.scb.se

Genomsnittskostnaden per antal årsarbetande jurister

Beräkning: fråga 8.1/summa fråga (6.1.1, 6.1.2, 6.1.3-justerade)

Villkor:

- Ej biträdande jurist (har ej fått frågorna)
- Fråga 8.1>0
- Summa fråga (6.1.1, 6.1.2, 6.1.3)>0

	Punktskattning	95 % Konfidensintervall
Medelvärde (beräknat på oavrundade värden)	1 048 637	54 546
10 Percentil	300 000	43 587
25 Percentil	556 000	58 229
50 Percentil	955 000	40 470
75 Percentil	1 400 000	81 940
90 Percentil	1 700 000	54 143

Genomsnittlig andel debiterad tid

Beräkning: fråga 3.2/fråga 3.1

Villkor:

- Fråga 3.2 ska ha ett värde
- Fråga 3.1 ska ha ett värde
- Fråga 3.1<=Fråga 3.2

	Punktskattning	95 % Konfidensintervall
Medelvärde	63,3	0,7
10 Percentil	40,6	1,2
25 Percentil	50,0	0,0
50 Percentil	62,5	1,1
75 Percentil	75,0	0,8
90 Percentil	82,4	0,8

Genomsnittliga antalet timmar som debiterats

Beräkning: fråga 3.2

Villkor: Fråga 3.2 ska ha ett värde

	Punktskattning	95 % Konfidensintervall
Medelvärde	1153	18
10 Percentil	693	42
25 Percentil	924	23
50 Percentil	1160	14
75 Percentil	1400	4
90 Percentil	1600	42

Teknisk rapport

Statistiska centralbyrån

Statistics Sweden

Teknisk Rapport

En beskrivning av genomförande och metoder

Utvärdering av timkostnadsnormens beräkningsmodell

Hösten 2011

SCB, Stockholm
08-506 940 00

SCB, Örebro
019-17 60 00

www.scb.se

Inledning

Enheten för Demokratistatistik vid Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde under perioden september – oktober 2011 en webbundersökning på uppdrag av Statskontoret. Syftet med undersökningen var att fastställa kostnader som är förenade med att driva advokatverksamhet. Underlaget ska utgöra en del i Statskontorets utvärdering av timkostnadsnormens beräkningsmodell.

Populationen utgjordes av de byråer/individer som angivit att det arbetar inom rättshjälpsområdet enligt advokatsamfundets medlemsregister.

Urvalet bestod av 1 076 personer och det var totalt 453 personer som skickade in frågeblanketten, av dessa var 445 enkäter ifyllda. När hänsyn tagits till övertäckning var svarsfrekvensen 44 procent.

Resultatet i form av en aidentifierad svarsfil levererades 10 november 2011 enligt överenskommelse.

Undersökningsledare på SCB var Frida Westling och Vanja Hultkrantz var metodstatistiker. Statskontorets kontaktperson gentemot SCB var Ann Lundberg.

Omfattning

Population och urval

Populationen, d.v.s. de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgjordes av individer/byråer som ägnar sig åt uppdrag som faller inom timkostnadsnormen. Som urvalsram användes de individer/byråer som i advokatsamfundets medlemsregister angivit att de arbetar inom rättshjälpsområdet.

Det är två olika populationer som undersöks, den ena bestod av alla advokatbyråer som finns i registret och den andra var alla biträdande jurister och advokater som finns i registret. Antalet advokatbyråer i urvalsramen var 1 045 stycken och antalet individer i urvalsramen var 1 717 st.

Urvalet drogs som ett stratifierat obundet slumpmässigt urval vilket innebär att alla objekt inom ett stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet.

Urvalsstorleken bestämdes av att alla biträdande jurister skulle ingå i urvalet samt att alla advokatbyråer skulle vara representerade i urvalet. Totalt bildades 279 urvalsstrata. Från urvalsramen drogs ett stratifierat urval om 1 076 individer (se tabell 1 nedan) på 1 045 byråer.

Tabell 1 Population och urval fördelat på stratum

Stratum	Namn	Population	Urval
Stratum 1	Biträdande jurister	31	31
Stratum 2	Advokater på byrå med en förekomst i registret	768	768
Stratum 3	Advokater som tillhör byrå 1 med minst två förekomster av byrån i registret	2	1
Stratum 4-278	Advokater som tillhör byrå 2-276 med minst två förekomster av byrån i registret	(2-16)	1
Stratum 279	Advokater som tillhör byrå 277 med minst två förekomster av byrån i registret	9	1
Totalt		1 717	1 076

Frågor

Statskontoret utformade frågorna i frågeblanketten i samarbete med SCB.

Advokatsamfundet genomförde tester av enkäten med advokater som tillhörde populationen. Synpunkter från dessa intervjuer togs omhand av Statskontoret och användes i arbetet med att förbättra enkäten.

Blanketten bestod av tre enkätspår och 14 frågeblock.

Referensperiod för majoriteten av enkätfrågorna var 2010, se bifogade frågeblanketter. Med referensperiod menas vilken tidpunkt svaren avser, t.ex. idag, förra veckan, senaste tre månaderna.

Datainsamling

Frågeblanketterna skickades ut via webb. I ett informationsbrev ombads personen att besvara frågorna och skicka svaret till SCB. Det första utskicket genomfördes den 12 september 2011. Sedan skickades tre påminnelser till dem som inte besvarat frågeblanketten. Insamlingen avslutades den 17 oktober 2011.

Tabell 2 Beskrivning av inflödet. Antal och andel

	Antal	Andel (%)
Efter första utskick	135	12,5
Efter enkätpåminnelse 1	107	9,9
Efter enkätpåminnelse 2	158	14,7
Efter enkätpåminnelse 2	53	4,9
Totalt	453	42,1
Övertäckning	27	2,5
Övertäckning i register, konstaterad innan utskick	27	2,5
Bortfall	569	52,9
Urval	1076	100,0

Av de 453 enkäterna som var inskickade kunde fyra konstateras vara övertäckning och fyra enkäter var inte besvarade i så stor utsträckning. Det totala antalet besvarade enkäter var därmed 445.

I informationsbrevet kunde uppgiftslämnarna läsa om undersökningens bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete mellan Statskontoret och SCB. Informationsbrevet informerade också om att en avidentifierad datafil levererades till Statskontoret givet att Statskontoret fått statistiksekretess. Brevet informerade även om personuppgiftslagen samt offentlighets- och sekretesslagen och att det var frivilligt att medverka i undersökningen. Samråd har även skett med Näringslivets Regelnämnd (NNR).

För att SCB ska kunna lämna ut data från en enkätundersökning krävs informerats samtycke av uppgiftslämnarna. Det innebär att de genom att besvara blanketten och skicka in den godkänner att deras svar kompletteras med de bakgrundsvariabler, och behandlas på det sätt, som beskrivs i informationsbrevet.

Datainsamlingen genomfördes av enheten för företagens uppgiftslämnande vid SCB.

SCB kan inte garantera att den utvalda personen själv besvarat frågeblanketten. Någon kontroll av att rätt person har besvarat frågeblanketten har inte gjorts. Svarsdatafilen kompletterades med vikter för uppräknings till populationsnivå. Två vikter har skapats, en avsedd att användas för frågor på byrånivå och en för frågor på individnivå.

Bortfall

Bortfallet består dels av objektsbortfall, som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls, och dels av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor i blanketten inte är besvarade. Om bortfallet skiljer sig från de svarande, med avseende på undersökningsvariablerna, så kan skattningarna som grundar sig på enbart de svarande vara skeva.

Objektsbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, att uppgiftslämnaren inte går att nå, att uppgiftslämnaren tycker att enkäten är svår, för tidskrävande eller att uppgiftslämnaren är förhindrad att medverka. Totalt har 160 individer loggat in i enkäten utan att skicka in den till SCB. Objektsbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3 nedan.

Tabell 3 Beskrivning av objektsbortfall

	Antal
Ej avhörda	537
Ej anträffad	8
Avböjd medverkan	22
Nedlagd/konkurs	2
<hr/> Totalt	569
Inskickad men få svar	4
<hr/> Totalt	573

Med "Ej avhörda" menas att ingen uppgift om varför frågeblanketten inte är besvarad har lämnats. "Ej anträffad" innehåller de uppgiftslämnare där utskicken inte nått fram. Med "Avböjd medverkan" menas att SCB meddelats att uppgiftslämnaren inte vill medverka i undersökningen.

Partiellt bortfall kan bero på att en fråga är svår att förstå, är känslig eller till exempel att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan.

Viktberäkning och estimation

För varje svarande individ och varje svarande advokatbyrå har en vikt beräknats. Syftet med detta är att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande. Vikten kallas därför även för uppräkningsstal.

Vanligtvis beräknas vikterna utifrån urvalsdesignen men för att alla stratum ska bli representerade i vikterna krävs minst ett svar per stratum. För att varianser ska kunna beräknas krävs minst två svar per stratum. På grund av den fina stratifieringen i urvalet och på grund av bortfall är inget av dessa villkor uppfyllda. Därför har strata slagits samman till nya poststrata enligt tabell 4. Sammanslagningen till poststrata är gjort efter antagandet att individer som arbetar för advokatbyråer i samma storleksordning liknar varandra.

Tabell 4 Individpopulation och urval fördelat på poststratum

Stratum	Post-stratum	Antal advokater per byrå	Population	Urval	Antal svar (inkl. övertäckning)
1	1		31	31	19
2	2		768	768	334
3-279	3	1 st	14	14	6
3-279	4	2 st	228	114	60
3-279	5	3 st	198	66	39
3-279	6	4 st	124	31	15
3-279	7	5 st	75	15	6
3-279	8	6 st	96	16	11
3-279	9	7-16 st	183	21	13
Totalt			1717	1076	503

En individ i urvalet räknas som svarande om man har svarat på undersökningen eller registrerats som övertäckning.

För att beskriva hur individvikterna har tagits fram definieras först designvikten, d_k , för individ k :

$$d_k = \frac{N_h}{n_h}$$

Där d_k = designvikt för individ k

N_h = antal individer i urvalsramen i stratum h

n_h = antal individer i urvalet i stratum h

Låt x_{pj} anta värdet 1 om respondenten tillhör poststratum p och värdet 0 annars. Individvikten kan sedan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k * \frac{N_p}{\sum_{j \in r} d_k x_{pj}}$$

Där w_k = vikt/uppräkningsvikt för individ k
 d_k = designvikt för individ k
 N_p = antal individer i urvalsramen i poststratum p
 Σ = summeras över svarsmängden r inom poststratum p

Eftersom det på byrånivå har gjorts en totalundersökning får byråvikterna endast till uppgift att kompensera för bortfallet. Vikter tas fram för alla som inte tillhör stratum 1 (biträdande jurister) då de inte har fått frågorna som handlar om byrån. Designvikten definieras liksom tidigare som:

$$d_k = \frac{N_h}{n_h}$$

Där d_k = designvikt för byrå k
 N_h = antal byråer i urvalsramen i stratum h
 n_h = antal byråer i urvalet i stratum h

På byrånivå har poststratifiering gjorts med avseende på antal advokater och biträdande jurister på byrån enligt tabell 5.

Tabell 5 Byråpopulation och urval fördelat på poststratum

Stratum	Post-stratum	Antal advokater + bitr. jurister		Population	Urval	Antal svar (inkl övertäckning)
		per byrå				
2	1	1 st		768	768	334
3-279	2	2 st		124	124	64
3-279	3	3 st		64	64	37
3-279	4	4 st		36	36	19
3-279	5	5 st		16	16	6
3-279	6	6 st		15	15	10
3-279	7	7-16 st		22	22	14
Totalt				1045	1045	484

Låt x_{pj} anta värdet 1 om respondenten tillhör poststratum p och värdet 0 annars. Byråvikten kan sedan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k * \frac{N_p}{\sum_{j \in r} d_k x_{pj}}$$

Där w_k = vikt/uppräkningsvikt för byrå k

d_k = designvikt för byrå k

N_p = antal byråer i urvalsramen i poststratum p

Σ = summeras över svarsmängden r inom poststratum p

Bägge vikterna bygger på antagandet att ramen återspeglar populationen väl och att undertäckningen är försumbar. Dessutom antas att bortfallet inte skiljer sig från de svarande med avseende på undersökningsvariablerna. Då övertäckning identifierades såväl innan som efter datainsamling har all övertäckning räknats som svaranden men behandlas som en redovisningsgrupp. De vikter som levereras räknar upp till målpopulationen där övertäckningen är borttagen.

Vikterna/uppräkningsstalen multipliceras med objektens variabelvärden för att skapa statistikvärden gällande för populationen. Om vikterna inte används kan resultaten bli missvisande. Vikterna kompenserar för objektbortfallet men inte för det partiella bortfallet.

För beräkning av skattningen av totaler används följande formel:

$$\hat{Y} = \sum_r w_k y_k$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker över de svarande (r)

För beräkning av skattningen av medelvärden används följande formel:

$$\hat{\bar{Y}} = \frac{\sum_r w_k y_k}{\sum_r w_k}$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker över de svarande (r).

Statistikens tillförlitlighet

Ramtäckning

Täckningsfel, under- och övertäckning, innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Undertäckning innebär att vissa objekt som ingår i populationen saknas i urvalsramen. Övertäckning innebär att objekt som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Ett sätt att minska täckningsfelen är att ha bra och uppdaterade register. Advokatsamfundet bistod med registret därför kan inte SCB uttala sig om kvalitén på registret. Övertäckningen är konstaterad till 58 individer, varav 27 stycken konstaterades innan utskicket genomfördes.

Urval

Denna kvalitetskomponent avser fel som uppkommer på grund av att endast ett urval av populationen undersöks. Urvalsfel är således den avvikelse mellan ett skattat värde och det faktiska värdet som beror på att man inte undersöker alla objekt i populationen. Urvalsfelets storlek minskar med en ökad urvalsstorlek.

Mätning

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då uppgiftslämnaren inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel. Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen

Bortfall

Bortfallsfel inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt avseende frågorna/variablerna i undersökningen.

Beskrivning av datafil

Datafil

Observera att de bifogade vikterna ska användas vid analys och resultatframställning. I ett stratifierat urval kan datamaterialet inte ses som ett urval av oberoende lika fördelade observationer, som ofta antas i traditionell statistisk teori. Det är därför viktigt att tänka på att de flesta förprogrammerade dataprogram inte klarar av att analysera datamaterialet ifrån en urvalsundersökning på ett korrekt sätt. Var noga med att kontrollera att de dataprogram som används för analys behandlar vikterna på ett riktigt sätt. Att ta fram frekvenser med beaktande av vikter klarar däremot de flesta statistikprogram.

Jämförbarhet

Det är första gången som SCB genomför undersökningen åt Statskontoret. En liknande undersökning har genomförts 2005 av SCB dock med Domstolsverket som uppdragsgivare. Jämförelse mellan undersökningarnas resultat är inte lämpligt då enkäten delvis är förändrad och urvalskriterierna är olika i de båda undersökningarna.

Sekretess och utlämnande

SCB har gjort en intern sekretessprövning för utlämnandet av data på mikronivå.

Dessutom har en sekretessöverenskommelse upprättats mellan Statskontoret och SCB med avseende på hur det avidentifierade datamaterialet får hanteras.

Bilagor

Frågeblanketter

Enkät till anställda advokater och biträdande jurister

1 Om dig som svarar

1.1 Är Du kvinna eller man?

- 1 Kvinna
2 Man

1.2 Hur många år har Du arbetat som jurist/advokat?

år

1.3 Är Du ägare/delägare eller anställd?

- 1 Ägare/delägare (hit räknas även Du som är anställd i Ditt eget bolag)
2 Anställd advokat
3 Anställd biträdande jurist

2 Allmänt om det advokatbolag Du arbetar för

2.1 Vilken organisationsform har advokatbolaget Du arbetar för?

Arbetar Du för flera bolag kan Du ange flera alternativ

Organisationsform

- 1 Aktiebolag
1 Handelsbolag
1 Kommanditbolag
1 Enskild firma
1 Annan organisationsform än ovanstående, nämligen:

Ev. kommentar:

2.2 Hur många arbetar vid advokatbolaget?

st

2.3 Hur många delägare har advokatbolaget?

st

2.4 Vilka kostnader delas mellan advokatbolaget Du arbetar för och andra bolag?

Flera alternativ kan anges.

- 1 Inga
1 Lokalkostnader
1 Kostnader för administrativ personal
1 Kostnader för anställda advokater/jurister
1 Andra delade kostnader än ovanstående, ange vad:
1 Vet ej

Ev. kommentar:

2.5 Bedrivs advokatbolagets verksamhet vid flera orter?

- 1 Ja
2 Nej

2.6 Var är advokatbolaget beläget?

Om bolaget har flera kontor, svara för huvudkontoret.

Välj Din kommun: "rullist"

3 Din tidsanvändning 2010**3.1 Ungefär hur många timmar arbetade Du under 2010?** timmar

Hjälp vid beräkning: Under 2010 var antalet arbetsdagar 253. Dra ifrån dagar för frånvaro av olika slag, exempelvis sjukfrånvaro, semester och föräldraledighet. Multiplicera kvarstående antal dagar med antalet timmar du arbetade en genomsnittlig arbetsdag.

3.2 Ungefär hur många timmar fakturerade Du 2010? timmar**3.3 Tänk på en genomsnittlig arbetsvecka under 2010.
Ungefär hur stor andel av Din arbetstid lade Du ner på:**

Andelarna ska summera till 100 procent

Debiterbart arbete?**Administrativt arbete?**

(Ekonomi, företagsledning, handledning för anställda, kontorsgöromål)

Utbildning, fortbildning, generell inläsning?

(Kurser, konferenser, seminarier m.m. (inkl. resor))

Fallrelaterat klientarbete som Du inte kunnat debitera?

(Anhörigsamtal, repetition av rättsfall, arbete som gjorts, men som inte ersatts pga. nuvarande rättshjälpsregler m.m.)

Ideellt arbete/Pro bono?

(Exempelvis rådgivning eller hjälp med fall)

Övrigt? Ange vad:

Ev. kommentar:

4 Den huvudsakliga inriktningen på Ditt arbete 2010

4.1 Ungefär hur stor andel av Din fakturerade tid lade Du under 2010 på uppdrag inom nedanstående områden?

Andelarna ska summera till 100 procent

Rättshjälpsområdet

(Offentligt försvar, rättshjälp, målsägandebitråde, offentligt biträde, övriga områden inom rättshjälpsområdet)

procent

Rättsskydd

(Familjerätt, civilrätt etc.)

procent

Privatfinansierad humanjuridik

(Ex. vis privat försvarare)

procent

Övriga områden

(Affärsjuridik, konkurser etc.)

procent

Ev. kommentar:

5 Din samlade inkomst från arbetet som advokat/jurist

5.1 Hur stor inkomst (i kronor) fick Du totalt från Ditt arbete som advokat/jurist under 2010?

(Lön, ersättningar och förmåner)

kr

Ev. kommentar:

5.2 Hur mycket av ovanstående inkomst utgjorde fast ersättning?

kr

Ev. kommentar:

14 Övriga synpunkter?

Har Du några övriga synpunkter eller kommentarer när det gäller timkostnadsnormens nuvarande konstruktion eller enkäten?

T.ex. hur ser Du på det sätt normen beräknas idag? Finns det skäl för en differentierad norm och i så fall på vilka grunder?

Enkät till advokater (ägare/delägare i ett bolag)

1 Om dig som svarar

1.1 Är Du kvinna eller man?

- 1 Kvinna
2 Man

1.2 Hur många år har Du arbetat som jurist/advokat?

år

1.3 Är Du ägare/delägare eller anställd?

- 1 Ägare/delägare (hit räknas även Du som är anställd i Ditt eget bolag)
2 Anställd advokat
3 Anställd biträdande jurist

1.4 Är Du ägare/delägare i flera advokatbolag?

Exempelvis ägare i ett aktiebolag som i sin tur äger en del av ett handelsbolag eller kommanditbolag.

- 1 Ja Svarande leds in till Ägare/delägare i 2 bolag
2 Nej Svarande leds in till Ägare/delägare i 1 bolag

2 Allmänt om advokatverksamheten

2.1 Vilken organisationsform har advokatbolaget?

Organisationsform

- 1 Aktiebolag
2 Handelsbolag
3 Kommanditbolag
4 Enskild firma
5 Annan organisationsform än ovanstående, nämligen:

Ev. kommentar:

2.2 Hur många arbetar vid advokatbolaget?

st

2.3 Hur många delägare har advokatbolaget?

st

2.4 Vilka kostnader delas mellan advokatbolaget Du är ägare/delägare i och andra bolag?
Flera alternativ kan anges.

1 Inga

1 Lokalkostnader

1 Kostnader för administrativ personal

1 Kostnader för anställda advokater/jurister

1 Andra delade kostnader än ovanstående, ange vad:

Ev. kommentar:

2.5 Bedrivs advokatbolagets verksamhet vid flera orter?

1 Ja

2 Nej

2.6 Var är advokatbolaget beläget?

Om bolaget har flera kontor, svara för huvudkontoret.

Välj Din kommun: "rullist"

3 Din tidsanvändning 2010

3.1 Ungefär hur många timmar arbetade Du under 2010?

timmar

Hjälp vid beräkning: Under 2010 var antalet arbetsdagar 253. Dra ifrån dagar för frånvaro av olika slag, exempelvis sjukfrånvaro, semester och föräldraledighet. Multiplicera kvarstående antal dagar med antalet timmar du arbetade en genomsnittlig arbetsdag.

3.2 Ungefär hur många timmar fakturerade Du 2010?

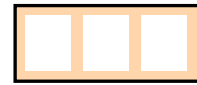
timmar

3.3 Tänk på en genomsnittlig arbetsvecka under 2010.
Ungefär hur stor andel av Din arbetstid lade Du ner på:
Andelarna ska summera till 100 procent

Debiterbart arbete?

procent

Administrativt arbete?

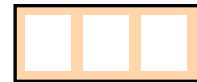
(Ekonomi, företagsledning, handledning för anställda, kontorsgöromål)

procent

Utbildning, fortbildning, generell inläsning?

(Kurser, konferenser, seminarier m.m. (inkl. resor))

procent

Fallrelaterat klientarbete som Du inte kunnat debitera?

(Anhöringsamtal, repetition av rättsfall, arbete som gjorts, men som inte ersatts pga. nuvarande rättshjälpsregler m.m.)

procent

Ideellt arbete/Pro bono?

(Exempelvis rådgivning eller hjälp med fall)

procent

Övrigt? Ange vad:

procent

Ev. kommentar:

4 Den huvudsakliga inriktningen på Ditt arbete 2010

4.1 Ungefär hur stor andel av Din fakturerade tid lade Du under 2010 på uppdrag inom nedanstående områden?

Andelarna ska summera till 100 procent

Rättshjälpsområdet

(Offentligt försvar, rättshjälp, målsägandebiträde, offentligt biträde, övriga områden inom rättshjälpsområdet)

procent

Rättsskydd

(Familjerätt, civilrätt etc.)

procent

Privatfinansierad humanjuridik

(Ex. vis privat försvarare)

procent

Övriga områden

(Affärsjuridik, konkurser etc.)

procent

Ev. kommentar:

7 Advokatbolagets fakturering och inriktning 2010

7.1 Hur stor var den totala faktureringen (i kronor) 2010, exklusive moms, för advokatbolaget enligt bokslut/årsredovisning?

Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Total fakturering för advokatbolaget kr

Ev. kommentar:

7.2 Ungefär hur stor andel i procent av advokatbolaget totala fakturering under 2010 (som Du uppgav i förgående fråga) fördelades på uppdrag inom nedanstående områden?

Andelarna ska summera till 100 procent.

Rättshjälpsområdet

(Offentligt försvar, rättshjälp, målsägandebiträde, offentligt biträde, övriga områden inom rättshjälpsområdet)

procent

Rättsskydd

(Familjerätt, civilrätt etc.)

procent

Privatfinansierad humanjuridik

(Exempelvis privat försvarare)

procent

Övriga områden

(Affärsjuridik, konkurser etc.)

procent

Ev. kommentar:

8 Totala kostnader 2010

8.1 Hur stora var de totala kostnaderna (i kronor) 2010, exklusive moms, i advokatbolaget enligt bokslut/årsredovisning?

Delar advokatbolaget vissa kostnader med andra bolag, exempelvis för lokaler eller administrativ personal, ska endast det egna bolagets andel av de delade kostnaderna ingå i de totala kostnaderna. Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Totala kostnader för advokatbolaget kr

Ev. kommentar:

9 Lönekostnader för jurister och övrig personal 2010

9.1 Hur stora var lönekostnaderna för jurister (i kronor) i advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på:

Löner, ersättningar och förmåner?

kr

Lagstadgade arbetsgivaravgifter och övriga sociala avgifter? (Sjukförsäkring, avbrottsförsäkring, pensionsavsättningar m.m.)

kr

Ev. kommentar:

Delar advokatbolaget vissa lönekostnader med andra bolag ska endast det egna bolagets andel av de delade lönekostnaderna uppges. Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

9.2 Hur stora var motsvarande lönekostnader för övrig personal (i kronor) i advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning, uppdelat på:

Löner, ersättningar och förmåner?

kr

Lagstadgade arbetsgivaravgifter och övriga sociala avgifter? (Sjukförsäkring, avbrottsförsäkring, pensionsavsättningar m.m.)

kr

Ev. kommentar:

Delar bolaget vissa lönekostnader med andra bolag ska endast det egna bolagets andel av de delade lönekostnaderna uppges. Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

10 Lokalkostnader 2010

10.1 Hur stora var kostnaderna för lokaler (i kronor), exklusive moms, för advokatbolaget 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

Ange total lokalkostnad och kostnaden för hyror. Delar bolaget vissa lokalkostnader med andra bolag ska endast det egna bolagets andel av de delade lokalkostnaderna uppges. Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Hyror	<input type="text"/>	kr
Övriga lokalkostnader	<input type="text"/>	kr
Totala lokalkostnader	<input type="text"/>	kr

10.2 I hur stora lokaler (i kvadratmeter) bedrevs advokatbolagets verksamhet 2010?

Den angivna lokalytan ska svara mot de lokalkostnaderna som Du uppgav i förgående fråga.

<input type="text"/>	kvadratmeter
----------------------	--------------

10.3 Använder Du dig av mottagningskontor för advokatbolaget?

Med mottagningskontor avses här kontor som endast används vissa begränsade tider.

- Ja
 Nej

Ev. kommentar:

11 Vissa övriga kostnader 2010

11.1 Hur stora var följande kostnader (i kronor), exklusive moms, för advokatbolaget 2010, enligt bokslut/årsredovisning?

Om Ditt bolag delar kostnader med andra, ska endast det egna bolagets andel av de delade kostnaderna uppges. Har bolaget räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Ersättningsberättigade utlägg

(Resor och andra klientrelaterade utlägg)

kr

Utbildnings- och fortbildningskostnader

(Kursavgifter, seminariekostnader, litteratur m.m.)

kr

Ev. kommentar:

11.2 Vilka kostnader, utöver kostnader för lön och lokaler är de tre största kostnaderna för advokatbolaget?

Rangordna efter storlek.

1

2

3

Ev. kommentar:

13.3 Hur lätt eller svårt är det att få tag på advokater/jurister inom rättshjälpområdet?

- 1 Mycket lätt
- 2 Ganska lätt
- 3 Varken lätt eller svårt
- 4 Ganska svårt
- 5 Mycket svårt
- 6 Vet ej

Ev. kommentar:

14 Övriga synpunkter?

Har Du några övriga synpunkter eller kommentarer när det gäller timkostnadsnormens nuvarande konstruktion eller enkäten?

T.ex. hur ser Du på det sätt normen beräknas idag? Finns det skäl för en differentierad norm och i så fall på vilka grunder?

Enkät till advokater (ägare/delägare i minst 2 bolag)

1 Om dig som svarar

1.1 Är Du kvinna eller man?

- 1 Kvinna
2 Man

1.2 Hur många år har Du arbetat som jurist/advokat?

år

1.3 Är Du ägare/delägare eller anställd?

- 1 Ägare/delägare (hit räknas även Du som är anställd i Ditt eget bolag)
2 Anställd advokat
3 Anställd biträdande jurist

1.4 Är Du ägare/delägare i flera advokatbolag?

Exempelvis ägare i ett aktiebolag som i sin tur äger en del av ett handelsbolag eller kommanditbolag.

- 1 Ja Svarande leds in till Ägare/delägare i 2 bolag
2 Nej Svarande leds in till Ägare/delägare i 1 bolag

2 Allmänt om advokatverksamheten

2.1 Vilken organisationsform har de olika advokatbolagen?

Flera alternativ kan anges.

Organisationsform

- 1 Aktiebolag
1 Handelsbolag
1 Kommanditbolag
1 Enskild firma
1 Annan organisationsform än ovanstående, nämligen:

Ev. kommentar:

2.2 Vilka kostnader delas mellan de olika advokatbolag Du är ägare/delägare i?

Flera alternativ kan anges.

1 Inga

1 Lokalkostnader

1 Kostnader för administrativ personal

1 Kostnader för anställda advokater/jurister

1 Andra delade kostnader än ovanstående, ange vad:

Ev. kommentar:

2.3 Bedrivs advokatverksamheten vid flera orter?

1 Ja

2 Nej

2.4 Var bedrivs advokatverksamheten?

Om verksamheten bedrivs vid flera kontor, svara för huvudkontoret.

Välj Din kommun: "rullist"

3 Din tidsanvändning 2010**3.1 Ungefär hur många timmar arbetade Du under 2010?**

timmar

Hjälp vid beräkning: Under 2010 var antalet arbetsdagar 253. Dra ifrån dagar för frånvaro av olika slag, exempelvis sjukfrånvaro, semester och föräldraledighet. Multiplicera kvarstående antal dagar med antalet timmar du arbetade en genomsnittlig arbetsdag.

3.2 Ungefär hur många timmar fakturerade Du 2010?

timmar

3.3 Tänk på en genomsnittlig arbetsvecka under 2010.
Ungefär hur stor andel av Din arbetstid lade Du ner på:
Andelarna ska summera till 100 procent

Debiterbart arbete?

procent

Administrativt arbete?

(Ekonomi, företagsledning, handledning för anställda, kontors-
göromål)

procent

Utbildning, fortbildning, generell inläsning?

(Kurser, konferenser, seminarier m.m. (inkl. resor))

procent

Fallrelaterat klientarbete som Du inte kunnat debitera?

(Anhöringsamtal, repetition av rättsfall, arbete som gjorts,
men som inte ersatts pga. nuvarande rättshjälpsregler m.m.)

procent

Ideellt arbete/Pro bono?

(Exempelvis rådgivning eller hjälp med fall)

procent

Övrigt? Ange vad:

procent

Ev. kommentar:

4 Den huvudsakliga inriktningen på Ditt arbete 2010

**4.1 Ungefär hur stor andel av Din fakturerade tid lade Du under 2010 på
uppdrag inom nedanstående områden?**

Andelarna ska summera till 100 procent

Rättshjälpsområdet

(Offentligt försvar, rättshjälp, målsägandebiträde, offentligt
biträde, övriga områden inom rättshjälpsområdet)

procent

Rättsskydd

(Familjerätt, civilrätt etc.)

procent

Privatfinansierad humanjuridik

(Ex. vis privat försvarare)

procent

Övriga områden

(Affärsjuridik, konkurser etc.)

procent

Ev. kommentar:

6 Antal årsarbetskrafter 2010

6.1 Hur många årsarbetskrafter fanns i Din advokatverksamhet 2010?

Ange antalet årsarbetskrafter per personalgrupp enligt nedanstående uppdelning.

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Redovisa t.ex. två halvtider som en årsarbetskraft. (Längre sjuk- och föräldraledigheter än en månad bör om möjligt beaktas och reducera antalet årsarbetskrafter. Normal semesterledighet ska inte reducera antalet årsarbetskrafter).

Ägare/delägare

årsarbetskrafter

Anställda advokater

årsarbetskrafter

Biträdande jurister

årsarbetskrafter

Övrig anställd personal

årsarbetskrafter

Ev. kommentar:

7 Advokatverksamhetens fakturering och inriktning 2010

7.1 Hur stor var den totala faktureringen (i kronor) 2010, exklusive moms, för Din advokatverksamhet enligt bokslut/årsredovisning?

Ange den totala faktureringen gentemot klient för Din advokatverksamhet. För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Total fakturering för advokatverksamheten

kr

Ev. kommentar:

7.2 Ungefär hur stor andel i procent av advokatverksamhetens totala fakturering under 2010 (som Du uppgav i förgående fråga) fördelades på uppdrag inom nedanstående områden?

Andelarna ska summera till 100 procent.

Rättshjälpsområdet

(Offentligt försvar, rättshjälp, målsägandebiträde, offentligt biträde, övriga områden inom rättshjälpsområdet)

procent

Rättsskydd

(Familjerätt, civilrätt etc.)

procent

Privatfinansierad humanjuridik

(Exempelvis privat försvarare)

procent

Övriga områden

(Affärsjuridik, konkurser etc.)

procent

Ev. kommentar:

8 Totala kostnader 2010

8.1 Hur stora var de totala kostnaderna (i kronor) 2010, exklusive moms, i Din advokatverksamhet enligt bokslut/årsredovisning?

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Samma kostnader ska inte kostnadsföras två gånger. Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Totala kostnader för advokatverksamheten

kr

Ev. kommentar:

9 Lönekostnader för jurister och övrig personal 2010

9.1 Hur stora var lönekostnaderna för jurister (i kronor) i Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på:

Löner, ersättningar och förmåner?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

kr

Lagstadgade arbetsgivaravgifter och övriga sociala avgifter? (Sjukförsäkring, avbrottsförsäkring, pensionsavsättningar m.m.)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

kr

Ev. kommentar:

--

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Samma kostnader ska inte kostnadsföras två gånger. Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

9.2 Hur stora var motsvarande lönekostnader för övrig personal (i kronor) i Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning uppdelat på:

Löner, ersättningar och förmåner?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

kr

Lagstadgade arbetsgivaravgifter och övriga sociala avgifter? (Sjukförsäkring, avbrottsförsäkring, pensionsavsättningar m.m.)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

kr

Ev. kommentar:

--

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Samma kostnader ska inte kostnadsföras två gånger. Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

10 Lokalkostnader 2010

10.1 Hur stora var kostnaderna för lokaler (i kronor), exklusive moms, för Din advokatverksamhet 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Samma kostnader ska inte kostnadsföras två gånger. Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Hyror

kr

Övriga lokalkostnader

kr

Totala lokalkostnader

kr

10.2 I hur stora lokaler (i kvadratmeter) bedrevs Din advokatverksamhet 2010?

Den angivna lokalytan ska svara mot de lokalkostnaderna som Du uppgav i förgående fråga.

kvadratmeter

10.3 Använder Du dig av mottagningskontor i din advokatverksamhet?

Med mottagningskontor avses här kontor som endast används vissa begränsade tider.

Ja

Nej

Ev. kommentar:

11 Vissa övriga kostnader 2010

11.1 Hur stora var följande kostnader (i kronor), exklusive moms, för Din advokatverksamhet 2010, enligt bokslut/årsredovisning?

För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Samma kostnader ska inte kostnadsföras två gånger. Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

Ersättningsberättigade utlägg

(Resor och andra klientrelaterade utlägg)

kr

Utbildnings- och fortbildningskostnader

(Kursavgifter, seminariekostnader, litteratur m.m.)

kr

Ev. kommentar:

11.2 Vilka kostnader, utöver kostnader för lön och lokaler är de tre största kostnaderna för Din advokatverksamhet?

Rangordna efter storlek.

1

2

3

Ev. kommentar:

12 Vinst och utdelning 2010

12.1 Hur stor var advokatverksamhetens vinst (i kronor) före skatt för 2010 enligt bokslut/årsredovisning?

kr

Om verksamheten gick med förlust ange beloppet med ett minustecken framför. Angivet belopp ska motsvara vinsten/förlusten i Din advokatverksamhet. För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i] Har Du räkenskapsår som avslutats vid annan tidpunkt än den 31 december 2010 ska uppgifter lämnas för det senaste avslutade räkenskapsåret.

12.2 Hur mycket betalades ut i vinstutdelning (i kronor) från advokatverksamheten 2010?

kr

Ange den totala vinstutdelningen från Din advokatverksamhet. För en repetition av vad som avses med Din advokatverksamhet, tryck här! [i]

Ev. kommentar:

13 Efterfrågan/utbud på advokattjänster

13.1 Hur ofta händer det att Ni inom Din advokatverksamhet tackar nej till uppdrag inom rättshjälpområdet på grund av tidsbrist?

- 1 Dagligen → Gå till fråga 13.2
2 Flera gånger i veckan → Gå till fråga 13.2
3 Flera gånger i månaden → Gå till fråga 13.2
4 Mer sällan än en gång i månaden → Gå till fråga 14
5 Aldrig → Gå till fråga 14

13.2 Har Ni inom Din advokatverksamhet nyligen eller planerar Ni att inom kort utöka personalstyrkan för att kunna ta fler uppdrag inom rättshjälpområdet?

1 Ja → Gå till fråga 13.3

2 Nej, skälet är:

13.3 Hur lätt eller svårt är det att få tag på advokater/jurister inom rättshjälpområdet?

- 1 Mycket lätt
- 2 Ganska lätt
- 3 Varken lätt eller svårt
- 4 Ganska svårt
- 5 Mycket svårt
- 6 Vet ej

Ev. kommentar:

14 Övriga synpunkter?

Har Du några övriga synpunkter eller kommentarer när det gäller timkostnadsnormens nuvarande konstruktion eller enkäten?

T.ex. hur ser Du på det sätt normen beräknas idag? Finns det skäl för en differentierad norm och i så fall på vilka grunder?

